

MECLİS SOHBETLERİ

(ŞUBAT-MART-NİSAN 2018)

MECLİS SOHBETLERİ

(ŞUBAT-MART-NİSAN 2018)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ADINA YAYIN SAHİBİ
İSMAİL KAHRAMAN
TBMM Başkanı

YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Mehmet Ali Kumbuzođlu
Genel Sekreter

YAYIN YÖNETMENİ
Dr. Necati Sungur
Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkan Vekili

EDİTÖR
İlhami Giray Şahin
Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkan Yardımcısı

TASARIM
Işık Arslan
Birsen Aracı

FOTOĞRAFLAR
Orhan Aydemir
Haydar Aktaş

BASKI YERİ
TBMM Basımevi - Temmuz 2018

Baskı Adedi: 500

TBMM 2018/22 - BYHİB /2

İÇİNDEKİLER

SAYFA / 5

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİNİN GELİŞİMİ

SAYFA / 57

BİRİNCİ MECLİS, GAZİLİK VE ŞEHİTLİK RÜHÜ

SAYFA / 107

MİLLÎ EGEMENLİK

21 ŞUBAT 2018

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİNİN GELİŞİMİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANI
İSMAİL KAHRAMAN

MECLİS SOHBETLERİ - 21 ŞUBAT 2018

Ön sıra soldan sağa: Danıştay Başkanı Zerrin Güngör, Gazeteci-Yazar Avni Özgürel, Galatasaray Üniversitesi Öğretim Üyesi ve TBMM Bilim ve Değerlendirme Kurulu Başkanı Prof. Dr. İlber Ortaylı, TBMM Başkanvekili Ahmet Aydın, TBMM Başkanı İsmail Kahraman, 23. Dönem TBMM Başkanı Köksal Toptan, Köksal Toptan'ın eşi, İbn Haldun Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Halil Berktaş, 22. Dönem TBMM Başkanı Bülent Arınç, TBMM Eski Başkanvekili ve Türk Parlamenterler Birliği Genel Başkanı Nevzat Pakdil

MECLİS SOHBETLERİ
21 Şubat 2018 Çarşamba
TBMM Tören Salonu

21 Şubat 2018 Çarşamba

Açılma Saati: 20.00

OTURUM BAŞKANI: Köksal TOPTAN

SUNUCU – Değerli konuklarımız, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu tarafından düzenlenen Meclis Sohbetlerinin ilkinde sizlerle buluşmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Hoş geldiniz, şeref verdiniz efendim, sağ olunuz. (Alkışlar)

Değerli konuklarımız, açılış konuşmalarını yapmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanvekili, Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Başkanı Sayın Ahmet Aydın'ı kürsüye davet ediyorum.

Buyurunuz efendim. (Alkışlar)

TBMM BAŞKANVEKİLİ AHMET AYDIN – Türkiye Büyük Millet Meclisimizin Saygıdeğer Başkanı, kamu ve sivil toplumun çok değerli temsilcileri, değerli milletvekili arkadaşlarım, değerli katılımcılar; bugün, bu akşam Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak çok önemli, çok özel, nitelikli bir toplantıya ev sahipliği yapmaktan büyük bir onur duyduğumuzu öncelikle ifade etmek istiyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin belki geleneğinde çok yoktur ama biz sadece ve sadece yasama organı olarak Meclis Genel Kurulundaki tartışmalarla değil, aynı zamanda ülkemizin, bölgemizin ve hatta dünyanın pek çok alanını ilgilendiren çok önemli, güncel, aktüel konularla birlikte yine büyük bir medeniyete ev sahipliği yapıyoruz. Medeniyetimizin, tarihimizin, kültürümüzün birikimini de değerlendirerek burada hoşça bir sohbet ortamında, her ayın son çarşambasını birlikte değerlendirmek adına böyle bir organizasyonu gerçekleştirdik.

Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanvekili,
Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Başkanı
Ahmet Aydın

Ben önce, Çok Değerli Başkanımıza, Sayın İsmail Kahraman ağabeyime gerçekten çok teşekkür ediyorum; tamamen onun tavsiye ve telkinleri üzerine tertip ettik, organize ettik. Yine, Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu üyelerimizin hepsi şu anda aramızdalar; tüm siyasi parti gruplarına mensup her bir üyemiz aramızda. Biz bunu Kurulumuzda çok iyi bir şekilde değerlendirdik, Sayın Başkanımızın bu tavsiyesi Kurulumuzda çok büyük bir beğeni aldı. Tüm Kurul üyelerimizin ilgisiyle, alakasıyla Meclisimizde artık, bu tartışmaların yanı sıra, çok önemli meselelerde çok tarihî derinliklere, birikime sahip olan çok değerli bilim adamlarımızla bir gün geçirelim istedik ve bugün ilkinizi başlattık. Adı: Meclis Sohbetleri. Zannediyorum, konsepti de beğeninize sunuyoruz. Eğer beğenirseniz, takdir ederseniz niyetimiz her ayın son çarşambasını burada, bu mekânda farklı konularla, yine farklı konuşmacılarla değerlendirmek istiyoruz.

Yine, bugünkü konumuz: Türkiye'de demokrasinin gelişimi. Çok kolay olmadı, çok kolay gelmedi bu noktalara. Demokrasiye karşı yapılan müdahaleleri bir kısmımız yaşadık, bir kısmımız yaşamadıysak da okuduk, biliyoruz ve hâlen bu müdahalelerin zaman zaman nasıl nüksettiğini de acı tecrübeleriyle yaşıyoruz. Dolayısıyla, bu alanda da çok önemli birikime sahip çok değerli üç konuşmacımız, sağ olsunlar, bizleri kırmayarak lütfettiler, geldiler; çok çok teşekkür ediyoruz.

Soldan: 23. Dönem TBMM Başkanı Köksal Toptan,

Galatasaray Üniversitesi Öğretim Üyesi ve TBMM Bilim ve Değerlendirme Kurulu Başkanı Prof. Dr. İlber Ortaylı,
İbn Haldun Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Halil Berktaş, Gazeteci-Yazar Avni Özgürel

Yine, bu sunumu, bu programı çok değerli devlet adamı ve aynı zamanda siyaset adamı, Meclisimizin 26'ncı Başkanı olan Sayın Köksal Toptan'ın oturum başkanlığında yapacağız.

Ben Sayın İlber Ortaylı Hocama, Sayın Halil Berktaş Hocama ve Sayın Avni Özgürel'e bir kez daha katkıları, katılımları için huzurlarınızda teşekkür etmek istiyorum. Sayın Köksal Toptan Başkanım da zaten hep içimizde, hep aramızda; onun da engin tecrübelerinden istifade ediyoruz.

Bundan sonra ne yapacağız? Bundan sonra, dediğim gibi, eğer sizler de beğenirseniz, takdir ederseniz, her ayın son çarşambası çok önemli konularla -Türkiye'nin gündeminde olan, ulusal, uluslararası, bölgesel olabilir- çok değerli konuşmacılarla yine huzurlarınızda olmayı arzu ediyoruz.

Biz bu programı tertip ederken "Söz uçar, yazı kalır." diyoruz. Burada Tutanak Hizmetleri Başkanlığımızdan değerli stenograf arkadaşlarımız bu konuşmaları aynı zamanda kayda geçeceklerdir ve biz bu programları, buradaki bu organizasyonu yıl sonu itibarıyla da kitaplaştırmayı düşünüyoruz. Önemli birikimler olacak ve bunu gelecek kuşaklara aktarmanın yolu da kitaplaştırmaktır. Yine, Meclis televizyonumuz bunu olduğu gibi yayına alacak. TRT'den ve Anadolu Ajansından da istifade edecek. Bunları hem görsel olarak hem de yazılı olarak gelecek kuşaklara aktarmayı düşünüyoruz.

Yine, zaman zaman belki farklı konuşmacılarımızın, uluslararası çapta ün kazanmış konuşmacılarımızın farklı dilde hitapları olacak. Bu anlamda da hazırlıklarımız tamdır. Simultane tercümeden faydalanacağız, uzman mütercimler aracılığıyla bunu da yapacağız.

Dolayısıyla, sağ olsun, Sayın Başkanımızın direktifleri, yine Kültür, Sanat ve Yayın Kurulumuzun değerli üyelerinin kabulüyle inşallah burada zaman içerisinde hoşça vakit geçireceğimiz, aynı zamanda birikiminden istifade edeceğimiz değerli konuşmacılar, konuşmalar olacak. Ben şimdiden, Sayın Başkanım başta olmak üzere, emek veren Türkiye Büyük Millet Meclisi personelimize de çok teşekkür ediyorum; Kültür, Sanat ve Yayın Kurulumuzun değerli üyelerine de teşekkür ediyorum.

Burada hedefimiz, Türkiye'nin ortak paydasını oluşturan konular, belki dünyanın paydasını oluşturacak konular ve farklı siyasi partilere mensup, farklı düşüncelere mensup arkadaşlarımız da olsun zaman zaman istiyoruz.

Dolayısıyla, burada bir fikir teatisinden, fikir tartışmasından hakikate nasıl ulaşıyoruz, onun muhasebesini yapıyoruz.

Eğer hatamız, kusurumuz olursa affola diyorum. Tekrar katılımınız, katkılarınız için çok çok teşekkür ediyorum. Programımız hayırlı olsun diyorum. Çok sağ olun. Saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

SUNUCU - Sayın Aydın'a konuşmalarından dolayı teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Değerli konuklarımız, entelektüel ve tarafsız bir içerikle her ay geleneksel hâle getirmek istediğimiz Meclis Sohbetlerinin ilkinde bu akşam, Türkiye'nin demokrasi gelişimini çok değerli konuklarımızdan dinleyeceğiz.

Müsaadelerinizle, kendilerini öz geçmişleriyle takdim etmek istiyorum.

Sayın Köksal Toptan; 1943 yılında Rize'de doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Zonguldak'ta bitirdi. 1966 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Zonguldak'ta serbest avukatlık ve Belediye Meclisi üyeliği yaptı. 1977 yılında yapılan seçimlerde Adalet Partisinden Zonguldak Milletvekili seçildi. 1979 yılında kurulan 43'üncü Süleyman Demirel Hükûmetinde Devlet Bakanlığı yaptı. 1986 ara seçimlerinde Doğru Yol Partisi Zonguldak Milletvekili seçildi. 1987 genel seçimlerinde Doğru Yol Partisinden Zonguldak Milletvekili oldu. 1991'de ise Bartın'dan Milletvekili seçildi. 49'uncu DYP-SHP Koalisyon Hükûmetinde Millî Eğitim Bakanlığı yaptı ve 1995 yılında 51'inci Hükûmette bir süre Kültür Bakanlığı görevinde de bulundu. 1995 yılında yapılan seçimlerde yeniden Doğru Yol Partisi Bartın Milletvekili seçildi. 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi Zonguldak Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine girdi. İki dönem Meclis Adalet Komisyonu Başkanlığı da yapan Toptan, 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde Zonguldak Milletvekili seçildi. 9 Ağustos 2007'de 450 oy alarak ilk turda Meclis Başkanı oldu. 12 Haziran 2011 genel seçimlerinde tekrar Zonguldak Milletvekili seçildi. Birçok vakfın kuruculuğunu ve başkanlığını yapan Toptan hâlen Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu Başkanı'dır.

Sayın Köksal Toptan'ı kıymetli alkışlarınızla sahneye davet ediyorum. (Alkışlar)

Buyurunuz, hoş geldiniz efendim.

Değerli konuşmacılarımızdan Profesör Doktor İlber Ortaylı; 1947 yılında doğan İlber Ortaylı ilkokul, ortaokul ve lise öğrenimini İstanbul ve Ankara'da tamamladı. 1969 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih bölümünü bitirdi. Viyana Üniversitesinde Slavistik ve Orientalistik okudu. Chicago Üniversitesinde yüksek lisans çalışmasını Profesör Doktor Halil İnalçık'la -Sayın Hocamızı da rahmetle anıyoruz- yaptı. "Tanzimat Sonrası Mahallî İdareler" teziyle doktor, 1979'da "Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu" çalışmasıyla da doçent oldu. Viyana, Cambridge, Oxford ve Tunus Üniversitelerinde misafir öğretim üyeliğiyle birlikte seminerler ve konferanslar verdi. Yerli ve yabancı bilimsel dergilerde Osmanlı tarihinin 16'ncı ve 19'uncu yüzyılı ve Rusya tarihiyle ilgili makaleler yayımladı. 1989'da Siyasal Bilgiler Fakültesinde İdare Tarihi Bilim Dalı Başkanı olarak göreve başladı. Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Rusça ve Farsça dillerini bilen Ortaylı, Uluslararası Osmanlı Etüdları Komitesi Yönetim Kurulu ve Avrupa İnanoloji Cemiyeti üyesidir. 2005-2012 yılları arasında Topkapı Sarayı Müzesi Başkanlığı görevini de sürdürmüştür. Hâlen, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku bölümünde ders veren Ortaylı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Millî Saraylar Bilim ve Değerlendirme Kurulu Başkanlığı görevini de yürütmektedir.

Profesör Doktor Sayın İlber Ortaylı'yı kıymetli alkışlarınızla sahneye davet ediyoruz. (Alkışlar)

Efendim, hoş geldiniz.

Değerli konuşmacılarımızdan Profesör Doktor Halil Berktaş; 1947 yılında doğan Halil Berktaş tarihçi, yazar ve öğretim üyesidir. Lisans eğitimini ekonomi dalında 1968 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Yale Üniversitesinde tamamladı. Tarih dalındaki doktorasını 1991'de İngiltere'de Birmingham Üniversitesinde yaptı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, ODTÜ, Boğaziçi Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesinde akademik görevlerde bulundu. Amerika Birleşik Devletleri'nde Harvard, Michigan ve Ann Arbor Üniversitelerinde "misafir profesör" olarak görev yaptı. Profesör Doktor Halil Berktaş, Mayıs 2017'den bu yana İbn Haldun Üniversitesinde Tarih Bölümü Başkanlığı ile Türkiye Çalışmaları Yüksek Lisans Program Koordinatörü olarak görev yapmaktadır.

Profesör Doktor Sayın Halil Berktaş'ı kıymetli alkışlarınızla sahneye davet ediyoruz. (Alkışlar)

Buyurunuz Sayın Hocam.

Son olarak, değerli konuşmacımız Sayın Avni Özgürel; 1948 yılında doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise tahsilini tamamladıktan sonra Ankara'da Ulus gazetesinde gazetecilik mesleğine başladı. Aynı zamanda İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Ekonomi-Maliye bölümünde yükseköğrenimini sürdürdü. Milliyet, Akşam, Yeni İstanbul, Ayrıntılı Haber, Hergün gazetelerinde ve Yankı dergisinde muhabir, yazar, Ankara temsilcisi olarak çalıştı. 12 Eylül döneminde darbeye itirazı seslendiren ilk yayın organı olan haftalık Yeni Sözcü gazetesini çıkarttı. 1981'de 8'inci Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın isteği üzerine, TRT için, Bulgaristan'da Türk azınlığın içinde bulunduğu durumu yansıtan ilk televizyon dizi filmi olan Belene'nin senaryosunu kaleme aldı ve o tarihten itibaren gazeteciliğinin yanı sıra, görsel medya alanında da çalışmaya başladı. Bir süre Panorama ve Turkuvas dergilerinin Genel Yayın Yöneticiliğini yaptı. Sabah gazetesinde yan yayınlar yöneticiliği, Radikal gazetesinde de Özel Haber Müdürlüğü görevini üstlendi. Yeni Ufuk gazetesi Genel Yayın Müdürlüğünü de yapan Özgürel, hâlen imtiyaz sahibi olduğu Yeni Birlik gazetesini yönetmekte ve yazar olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Sayın Avni Özgürel'i kıymetli alkışlarınızla sahneye davet ediyoruz. (Alkışlar)

Buyurunuz efendim, hoş geldiniz.

Oturum Başkanımız ve değerli konuşmacılarımıza bir kez daha hoş geldiniz diyor ve sözü Oturum Başkanımız Sayın Köksal Toptan'a bırakıyoruz efendim.

Buyurunuz.

OTURUM BAŞKANI – Sayın Başkanım, çok değerli konuklarımız; Sayın Başkan bu tertibe “Davos tertibi” dedi. Davos tertibine uyum sağlamaya çalışarak çok değerli konuşmacılarımızla, konuklarımızla Türkiye'nin ve dünyanın en önemli sorunu olan demokrasiyi, demokrasinin gelişimini konuşacağız, tartışacağız.

23. Dönem TBMM Başkanı Köksal Toptan

Türkiye, tarihinde görülmemiş bir tehdit ve kin duygularının kabardığı bir tehlikeyle karşı karşıya bulunmaktadır. Türkiye'yi bölmek, parçalamak, oradan Orta Doğu coğrafyasına egemen olmak isteyen büyük güçlerin önünde engel olarak görülen Türkiye, yanında kimse olmasa bile, tehdit ne kadar büyük olursa olsun, karşı karşıya bulunduğu sorunları bir beka sorunu sayarak kahraman askerleriyle Türkiye'mizi ve demokrasimizi ayakta tutmak için büyük bir mücadele vermektedir. Sınırlarında böyle büyük bir mücadelenin içerisinde olan, şehitler veren Türkiye aynı zamanda demokrasinin gelişimini de tartışmasını bilebiliyor; bunun üzerinde durmak isterim. İşte, bizi hedeflediğimiz tam demokrasiye götürecek olan yol, metot budur. Ne olursa olsun, şartlar neyi gerektirirse gerektirsin, demokrasiyi geliştirmeye devam etmeliyiz. Demokrasi gelecek kuşaklarımızın ortak değeridir. Demokrasiyi yerleştirebildiğimiz, içselleştirebildiğimiz ölçüde gelecek kuşaklara daha güzel bir Türkiye verme imkânı bulacağız. Bunu elbette toplumun tümü yapmak durumundadır ama toplumun önündeki en büyük kurum olarak yasama organının kendinden demokrasi konusunda hassasiyet göstermesi beklenir.

Kurtuluş Savaşı'nı yöneten bu Meclis "Gazi Meclis" unvanını taşıyor; 15 Temmuz da bunu perçinledi. Sayın Başkanın başkanlığında milletvekili

arkadaşlarımız bombalar altında bu Meclise gelip, gerekiyorsa yasama görevini o şartlarda da yürütme azmini, kararlılığını ortaya koydu. Gazi Meclis Kurtuluş Savaşı'ndaki Gazi Meclisin benzerini yaptı; onun için, Sayın Başkan başta olmak üzere bütün milletvekili arkadaşlarımı tebrik etmek istiyorum.

Değerli konuklar, dışarıda belki çoğunuzun dikkatini bile çekmeyen bir büyük Türk Bayrağı vardır. Bu Türk Bayrağı'nın bir özelliği var. Matem günlerinde bayraklar yarıya iner, biliyorsunuz, ulusal, büyük matem günlerinde; 10 Kasım'da iner, bir devlet başkanı öldüğü zaman iner, yabancı devlet başkanı öldüğü zaman iner ama Türkiye'de bir tek bayrak 10 Kasım'da dahi inmez; işte, o bayrak bu bayraktır, hiç inmez. (Alkışlar) İşte, o bayrak bu Meclisin bayrağıdır. O nedenle, böyle bir tartışmanın oturum başkanlığını yapma görevinin bana verilmiş olmasından dolayı çok büyük bir mutluluk duyuyorum ve Sayın Kahraman'a, sevgili kardeşim Ahmet Aydın'a teşekkürlerimi, şükranlarımı sunmak istiyorum.

Evet, umuyorum, bu çalışmalar daha artan bir heyecanla devam edecektir; Türkiye'nin sorunları Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında tartışılacaktır. Öyle ümit ediyorum ki bu toplantılarda aykırı fikirler de çıkacak, aykırı fikirler de tartışılacak ama biz "Barıkayıhakikat müsademeyiefkârdan doğar." diyen bir kuşağın çocukları olduğumuza göre, onlardan dersler çıkarmalıyız. Karşı fikirlere, aykırı fikirlere de saygı göstermek suretiyle, hep doğruya doğru yürümeliyiz, doğruyu bulmaya çalışmalıyız. Bunun yapılacağına yürekten inanıyorum. Lafı çok da uzatmak istemiyorum.

İlber Hocamın öz geçmişinin yarısını ben anlamıyorum bile; yani, bu kadar dolu, gerçekten Türkiye'nin gurur duyduğu, devletimizin gurur duyduğu çok büyük bir isim. Onu çok büyük bir keyifle dinleyeceğiz.

İzin verirlerse sayın konuşmacılarımız, başlangıçta on beşer dakikalık sunumdan sonra soru-cevap kısmına da geçelim; değerli konuklarımızın merak ettiği hususlara da sayın konuşmacılarımız kısa kısa cevap versinler.

Arkadaşlarım bana bir not verdiler: Size sorusunu yazmak isteyen arkadaşlarımıza kart verilecektir. Bunlar yazılıp bize ulaştırılırsa o bölümde onları da cevaplamış olacağız.

Hepinize çok teşekkür ediyorum ve başlıyoruz.

İlber Hocam, buyurunuz. (Alkışlar)

PROF. DR. İLBER ORTAYLI – Sayın Başkanım, hak ettiğim veya hak etmediğim iltifatınıza çok teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Estağfurullah.

PROF. DR. İLBER ORTAYLI – Mahcup oldum, inşallah Allah mahcup etmez.

Galatasaray Üniversitesi Öğretim Üyesi ve TBMM Bilim ve Değerlendirme Kurulu Başkanı Prof. Dr. İlber Ortaylı

Sayın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız, değerli bakanlarım, milletvekillerimiz; bu toplantıda yer verildiği için çok şükran duydum, onur duydum.

Kısaca, “demokrasi”nin tarifini yapmaya çok lüzum yok; kelime doğrudan doğruya “demos”un, halkın idaresidir. Eski Yunanistan’a izafe edilir. Tabii, zaman zaman, tarih araştırmaları ve antropoloji araştırmaları geliştikçe Yunan demokrasisinin önemli bir gelişme olduğu fakat yeryüzüne sadece Yunanistan’dan ışımadığı anlaşılmaktadır. Bu konuda, bilhassa modern Yahudi tarihçilerin ve eskilerin eserlerine de başvurursak, her şey ortaya çıkar. Knesset

de böyle bir demokratik nizamdır. O, Yunanistan'a mahsus gördüğümüz kırık testilerin üzerine yazılan seçim pusulaları falan İbrani dünyasında da tatbik edilmiştir. Asıl bütün aşiretlerde ve kabilelerde buna benzer uygulamalar vardır. Tuhaf şey, tabii ki demokrasi diyemeyiz ama bugün birtakım aşiret toplumlarında "kral" dediğimiz zat, melik yılda bir kere hesap verir kabilelerin, klanların başlarına ve bayağı tenkit de edilir. Orta Doğu dünyasında "cumhuriyet" adını taşıyan birtakım memleketlerde kanuna uyulmadığı bir gerçektir, bunu biliyoruz. O bakımdan, bazı konularda bazı temel müesseselerde geleneksel hükümetlerin yani aşiret şeyhliklerinin ve melekûtların yani krallıkların tebaaya daha bile fazla kanuni teminat verdiği, o bilinir. Bütün mühim mesele: Muasır demokrasiyi bizim mekteplerimizde Fransız İhtilali'nin eseri olarak görüyoruz, bu doğrudur fakat bütün doğrular gibi teferruatının da bildirilmesi lazımdır; eksik kalan yönleri vardır bu görüşün. Anglosakson literatürüne ve sistemine eğilmediğimiz zamanlardan kalma bir mütearifedir. Yüzüne söylemek gibi olmasın ama yanımdaki arkadaşın –bilmiyorum, ne kadar yayıldı- "Kabilelerden Feodalizme" diye bir kitabı vardır, orada bu konu tartışılır. Demokrasi hem üniversal bir olaydır hem de üniversal olarak sakatlıkları olan bir şeydir; öyle çok okuma yazmayla da her zaman alakası yoktur. Kıta Avrupası'nda demokrasi çok yüz kızartıcı deneyimler geçirmiştir. Şimdi, Avni Bey söylüyordu "Churchill demedi mi bu lafı?" diye. Doğru, Churchill dedi ama demokrasi İngilizce konuşan milletlerin rejimi. Bu lafın tekrarlandığı yeri ben gördüm ve çok hoşuma gitti. Viyana'da Demokrasi Forumu yapılıyor, 100 çeşit insanı çağırıyorlar. Beni oraya galiba Bernard Lewis tavsiye etti, yoksa kimse çağırmazdı. Memleketimizden kimse de yoktu zaten, ben gittim. Önemli kişiler görüşüyor. Bütün sefir süferâ oradaydı ve yüzlerine baka baka adamların "Demokrasinin öncülüğü ve hocalığı size mi kaldı?" der gibi, "Democracy is a regime of English speaking people." diye başladı. Demokrasi, İngilizce konuşan milletlerin rejimi, bu doğrudur. Muasır parlamentonun doğuşu ve gelişimi, Yunan demokrasinden farklı olarak yayılması, bunun üzerinde mücadele verilmesi Anglosakson dünyaya aittir benim görüşüme göre. Sorunlar da oradan çıkmıştır, orada da halledilmiştir. Genel oya geçiş vesaire... Tabii, demokrasilerde herkes oy veriyor demek değildir. Fransız İhtilali vergiyi verenlere, verdiği vergiye göre seçme ve seçilmeyi tanımıştır çok uzun bir zaman ve orada şunu da unutmamamız lazım: Bu hengameden çıkışta bazen muhafazakâr geçinenler daha önde gitmiştir. Bismarck dedi ki öbürlerine: "Ya, veriverin genel oyu, gene bizi seçiyorlar." Yani "Korkmayın böyle fakir fukara takımından rey sapar falan diye." diye. Bu bir ikilemdir, hatta belki,

bilmiyorum, çok bilinmeyenli bir denklemdir, bir yumaktır ama demokrasi var ve bu demokrasi için en önemli şey, kanun hâkimiyetidir. İnsanların evvela kanun fikrine, kanuna, müesseselere uyması gerekir; aksi takdirde, demokrasi çok hoş bir söylemdir ve bu bir usul meselesidir, seçim de bir usul meselesidir, bir meclisin reiscumhurunu seçip seçmemesi bir usul meselesidir. Bunu halledemiyorsanız ve uymuyorsanız 50 tane anayasa yapsanız 1980'den evvelki rejimi yaşarsınız. Bunlar bir kanun usul meselesidir.

Efendim, tabii ki demokrasi bir içtihat meselesidir, o içtihadı da siyasi partiler gerçekleştirir; farklı görüşlere sahip siyasi hizipler, siyasi fırkalar gerçekleştirir, onların etrafında toplanır. Ama günümüzde bu da yetmez, meclislerde temsil edilen bu kuruluşların dışında ikincil grupların olması lazımdır ve hakiki anlamda "secondar" grupların. Bugünün çağdaş demokrasisi insanların dernek üyelikleriyle falan olur. Türkiye'nin bu bakımdan geleneği zengin değildir ama fakir de değildir ha, haşa, onu burada anlatarak hiç başınızı ağrıtabileceğim, teeddüp ederim ama bu konuda lütfen kolay hüküm verilmesin.

"Efendim, şehrin muslukları akmasa göçebeyiz." diyor. Göçebelik mi kaldı ortada ya? Bir başbakanımız "beyaz at" dedi kır ata; yani, göçebe olsak, herhâlde atçılıkla ilgili kelimeleri bildik en başta. Bu çok açık bir şeydir. Çok enteresan bir şekilde bazı konularda geride olduğumuz açıktır ama o kadar da geride değiliz. Partilerimiz var ama partilerin eğitimi yok. İstedığınız kadar "Partinin gençlik kolu lazım." diye bağırın. Gençler partiye gevezelik için gidiyorlarsa, vakit öldürmek için gidiyorlarsa anlamı yoktur. Partide eğitim verilir. Eğitim veremeyen siyasi partiler hiçbir şekilde meyve veremeyen, kökleri ilerleyemeyen ağaçlar gibidirler; çok önemlidir. Batı demokrasilerinde, hatta Batı'da olmayan demokrasilerde, İsrail'de, efendime söyleyeyim partiler eğitim verir. Bunun dışında, partiler parti eğitimi veremezse Lübnan'a döner, mevcut partilerin dışında olur olmaz gruplar siyasi eğitimi verirler ve bir zamanların o tatlı Orta Doğu İsviçresi bir terör yuvasına, bir rezalete dönüşür. Hâlâ bugün bile parçalanma eğilimleri var, küçülte küçülte doyamadılar. Bu, ilginç bir şeydir. Ve nihayet, parti, üyelerinin üzerinde durur. "Üyelik" demek öyle bizdeki gibi değil, bir memlekette bir darbe oluyor, yeniden partiler kuruluyor, kasabalarda, il merkezlerinde, partiyi kuran insanlar, herkes kendi yakınına gidiyor "Hadi bize kurucu üye ol." diye. Zavallı adamın da ya bayiliği vardır ya bir şeydir, onun hatırı kalmasın diye -iki üç partinin kurucuları var, bunu hepimiz biliyoruz- iki üç partiye birden üye oluyor. Sonra da genel başkanlar temizlik yapacakları zaman

milletin bu açığını ele geçirip canlarının istediğini yapıyorlar. Yani, her türlü usulsüzlüğün, her türlü diktatörlüğün temeli vardır, bu çok açık bir şeydir. İyi işlemeyen mekanizmalar daimî surette şiddeti getirir. Niçin Mussolini ve Franco geldi? “Efendim, komünistler azmışlar.” Peki, öyle olsun. İş adamları hiç azmadı mı yani, usulsüzlük yapmadı mı? Bakın onların içtimai tarihine, bir felakettir. O zaman, bunların hepsini kendince düzene koymak için biri gelir. Memlekette organların yerini bilerek çalışması lazım.

Parti üyeliği Batı’da bir mirastır. Üç asır, üç nesil evvel maden işçisi olup sosyal demokrasiye girenin torunu artık hukuk profesörü de olur, oradadır. Bu çok ilginç. Hatta sanat tarihi profesörüdür, oradadır. Yani tamamen rafine, üst sınıflara yönelik işlerle uğraşan adam hâlâ daha beş nesil evvelki fakir dedesinin, büyük dedesinin girdiği yerde şey yapar. Burada değişmek çok zordur. Bir insanın ömründe parti değiştirmesi fevkalade zor bir şeydir, ağırlık ister. Bizdeki gibi bir insanın hayatında zaruri olarak -katiyen ahlaki yargılama yapmıyorum- üç partili, dört partili olması görülmüş şey değildir pek. Kusura bakmasın kimse.

İtalyan Parlamentosu, evet, hükûmetler boyuna değişiyor ama milletvekillerinin çoğu ta otuz yaşından beri orada ve sosyalist partinin bir milletvekili diyor ki, Tuglia Romagnoli mesela: “Ha, şeyi mi kastediyorsunuz mesela, Andriotti mi? Çok iyi bir Dışişleri Bakanındır ama şu tarafı farfaradır falan.” diyor. “Madam nereden biliyorsun?” desen, iki kere koalisyonlarda bulunmuşlar. Bu bakan, o başka bir bakan falan. Bu, tabii, bir klikleşme gibi görünüyorsa da demokrasinin tecrübesi bakımından çok önemlidir. Elit, seçkin politikacılarının sık sık değiştiği, her dönemde parlamentosunun yüzde 60-80’inin gittiği bir sistemde hiç şüphesiz ki politikacının yetişmesi, tecrübe edinmesi, kök salması da kolay bir iş değildir. Bunların hepsinin üzerinde durulacak bir şey vardır. Demokrasi sayıya dayanır. Çok önemlidir. Ama sayının ötesinde, o sayıyı yaratacak başka faaliyetler gereklidir. Bu faaliyetlerin eğer sokağa taşmasını veya terörist grupların eline kaymasını istemiyorsak meşru parti ve organların ve kuruluşların faaliyet göstermesine, yurttaşların genç yaşlardan itibaren burada toplanmasına dikkat etmemiz gerekir.

Bu konuyu herhâlde burada kesmemde de bu bakımdan büyük bir fayda vardır.

Sabrınız için teşekkür ediyorum. Türkler bir Orta Doğu devletidir. Sayın Başkanımız, Sayın Toptan bunu çok iyi ifade ettiler. Türkiye’nin parçalanması, durumunun sarsılması herkesi sarsar. Türkiye’yi sallayan insanların bunu fark

etmesi lazım. Ama bana öyle geliyor ki, böyle bir faaliyeti, böyle bir hedefi, ne olduğunu en başta bizim insanlarımız anlamıyorlar. Kendimizin anlamamız lazım. Bazı konularda hiçbir şekilde size “Anlaşın.” falan denmez, o mümkün değil. Ama asgari müşterekte toplum bir araya gelir. Buna derler usul. Herkes bizim kadar kavga eder, her toplumun insanları bizimki kadar birbirinden nefret eder ama o nefretin bir dizginlenmesi, bir usule bağlanması diye bir ritüel vardır. Bunun yazılı olması da şart değil. Bu bir anayasadır, yazısız anayasadır. Yani Cevdet Paşa'nın bundan yüz elli sene evvel söylediği şey “Bizim toplumumuzun anayasası yazısız olacak.” der, kuraldır, sözdür, gelenektir. Bunu söylüyor. Hissetmiş çünkü. O olmadıktan sonra istediğin kadar yazılı anayasa yap, kime ne yarar?

Çok saygılarımla, teşekkürlerimle efendim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI – Değerli Hocamıza çok teşekkür ediyoruz.

Gerçekten, sadece siyasetçiler için değil herkes için bir ders mahiyetindeki bu konuşmasından öyle ümit ediyorum ki herkes yararlanacaktır. Bizi tarihin derinliklerine götürdü Sevgili İlber Ortaylı Hocamız. Şimdi, yine oralarda belki biraz daha dolanmaya devam edeceğiz.

Türkiye'nin yetiştirdiği çok değerli araştırmacılardan Sayın Halil Berktaş Hocamız, Türkiye'de demokrasinin gelişimiyle ilgili bakalım bize neler söyleyecek?

Hocam, buyurunuz.

PROF. DR. HALİL BERKTAY – Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

1969-1971 yıllarında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde İlber'le 2 genç asistandık. Üstelik SBF tabii Cebeci'de, üstelik ikimiz de Kavaklıdere'de otururduk. Akşamları çıkardık Cebeci'den “Hadi yürüyelim.” derdik, tarih konuşa konuşa, tarih tartışa tartışa, nerede olduğumuzun da pek farkına varmadan Cebeci'den Kızılay'a yürürdük, hızımızı alamazdık, Kızılay'dan 90 derece dönerdik, yokuş yukarı çıkmaya başladık ve Kavaklıdere'ye, Çankaya yakınlarına kadar bu şekilde gelirdik. Galiba, iki üç yılımız böyle geçti. Şimdi, İlber'i dinlediğimde, bunun için de gene bir iki üç saatlik yürüyüş kadar malzeme var diye düşündüm yani orasını, burasını sorgulamaya, itiraz etmeye “İlber, ama kabileler öyle değildi de şöyleydi.” demeye falan başlarsam konunun epey dışına çıkarız diye korkuyorum. Bu, bizim aramızda bir mesele olarak vaktimiz olursa bir diğer gezintinin konusu olarak kalsın.

İbn Haldun Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Halil Berktaş

Şunu tashih etmek istiyorum: Demokrasi, tabii, sadece sırf bir asker-sivil meselesi değil, sadece darbeler ve Parlamento meselesi değil, İlber'in de işaret ettiği gibi, demokrasinin başka boyutları da var. Demokrasi, işlemek için belirli kurumlara muhtaç, en önemlisi -konuşmasının sonlarında belirttiği- özel bir demokrasi kültürüne muhtaç. O demokrasi kültürü olmazsa başka hiçbir şey de işlemeyebilir. Bununla birlikte, gerek Türkiye'nin tarihinde gerekse başka ülkelerin tarihinde bu darbeler ve demokrasinin ya da seçimler ve Parlamento ile bunun karşısına dikilen güçler, bunu istemeyen, bundan hoşlanmayan güçler veya elektoral demokrasiyi zaman zaman kesintiye uğratan güçler arasındaki mücadele de fevkalade önemli. Sadece o değil, onun üzerine başka şeyleri de koymak lazım ama bu da muazzam önem taşıyor.

Şimdi, Türkiye tarihine bu, nasıl ve nereden giriyor? Nedir Türkiye'nin en temel olarak halkın özgür iradesine dayanan seçimler sonucu oluşan demokrasiyi koruma sorunu? Bu sorun neden var? Bu konuda çok kısaca şöyle bir tanım getirmek istiyorum: Modernite ve demokrasi, 19'uncu yüzyılın sonları ve 20'nci

yüzyılın başlarından itibaren dünyanın kalanı, gelişmiş ülkeler, sanayileşmiş ülkeler, Avrupa, Batı ve saire karşısında bir gecikmişlik duygusu yaşayan Türkiye elitlerine bir yetişme gündemi hâkim oldu. Bu, sadece Türkiye'yle ilgili bir mesele değil. Biliyorsunuz, 18'inci yüzyıl sonlarından itibaren sanayi devrimi ve sanayi kapitalizmi ilk önce İngiltere'de patlak verdi ve Batı Avrupa'ya yayıldı. Avrupa'nın içinde batıdan doğuya doğru adım adım yayılmaya ve aynı zamanda Avrupa dışına yayılmaya başladı. Bir sanayi modernitesi olayı ortaya çıktı. Avrupa ölçeğinde, Batı ölçeğinde sanayi modernitesi yani Fransız Devrimi'nin ve sanayi devriminin ikili etkisi sonucu sanayi modernitesinin gelişmesi, demokrasinin gelişmesiyle el ele ve iç içe gitti. Şöyle de diyebiliriz: Demokrasinin gelişmesi, doğrudan doğruya modernitenin bir unsuru oldu, bir parçası oldu. Türkiye'de öyle olmadı. Türkiye'de 19'uncu yüzyıl sonu, 20'nci yüzyıl başlarında demokrasi gündemi ile modernite gündemi bir ayrışma gösterdi, demokrasi paketiyle modernite gündemi bir ayrışma gösterdi. Deyim yerindeyse, demokrasiyi içermeyen bir modernite gündemi, daha ziyade maddi uygarlık, bilim, teknoloji, eğitim, ordu, devlet örgütlenmesi... İşte 19'uncu yüzyılın Tanzimat reformları ya da ittihatçılık döneminin reformları ya da cumhuriyetin inkılapları dediğimiz, kabaca bunlarla tarif edebileceğimiz bir modernite gündemi demokrasinin önüne geçti.

Türkiye'nin sorunu, 20'nci yüzyıl Türkiyesinin sorunu, cumhuriyet Türkiyesinin sorunu çok kabaca şöyle ifade edilebilir: Bu demokrasiyi içermeyen modernite, modernleşme denemesi ya da bir cibrî yürüyüşle, hızlandırılmış bir yürüyüşle, marş marşla, gerisinde kalındığı, gecikildiği düşünülen moderniteyi yakalama, yetişme tasavvuru ki mesela, muasır medeniyet seviyesine ulaşmak ilkesi, cumhuriyetin erken yıllarının, 1930'ların, bunun aslında son derece berrak ifadesidir. Bu yetişmecilik topluma -cumhuriyetle başlamıyor, Kemalizm'le başlamıyor, 19'uncu yüzyıldan itibaren başlıyor fakat önce ittihatçılık döneminde ve sonra Kemalist cumhuriyet döneminde giderek daha radikalleşiyor ve sertleşiyor- yukarıdan aşağıya çok büyük bir disiplinin empoze edilmesini beraberinde getirdi. Toplumun normal olarak kaldıramayacağı, normal gelişimi içinde yaşamayacağı modernizasyon tempolarının yukarıdan aşağıya empoze edilmesinin -iyi bir şey olarak söylemiyorum, objektif bir gözlem olarak söylüyorum- olağan, yumuşak, ılımlı bir demokrasiyle el ele gitmesi imkânsızdı.

Demin de söylediğim gibi bu sorunu sadece Türkiye yaşamadı. 19'uncu yüzyıl sonlarında, 20'nci yüzyıl başlarında bu gecikmişlik duygusunun çok

keskin bir şekilde yaşandığı ve dolayısıyla yetişmecilik gündeminin ortaya çıktığı başka ülkeler de vardı; İran, Rusya, Çin, Japonya. Bunların hepsinde benzer bir durum söz konusu.

Şunu söyleyeyim ki çok aşikâr, mesela Rusya’da bu cibrî yürüyüş yoluyla moderniteye bir marş marşla yetişme çabası sonuç olarak 1917 Bolşevik Devrimi’ni, Sovyetler Birliği’ni ve bir tek parti diktatörlüğünü beraberinde getirdi ve orada, bu topluma yukarıdan aşağıya empoze edilen cebir dediğim şey Türkiye’den çok çok daha şiddetli bir şekilde yaşandı. Adına kestirmeden “stalinizm” diyoruz, yaşananın adına. Çin’de keza 1949’dan sonra, Çin Komünist Partisinin bütün ülkede iktidarı ele geçirmesinden sonra keza benzer olaylar yaşanmaya başlandı ve bugün de devam ediyor.

Türkiye'nin sorunu şudur: Bu modernizasyon aslında gerçekten önemli sonuçlar da vermiş durumda, bunu göz ardı edemeyiz. Yani Türkiye'yi 1918'deki veya 1922'deki veya 1923'teki konumundan alıp çok daha ileri bir ekonomi, kendi içinde çok daha çeşitlilik gösteren çok sektörlü bir ekonomi, yer yüzündeki pek çok az gelişmiş ülkeden farklı olarak bir monokültür ekonomisi olmayan bir ekonomi, kendi içinde çok önemli tarım, hafif sanayi, ağır sanayi dengelerini ve devrelerini kapsayan bir ekonomi ve dolayısıyla çeşitli ve renkli ve karmaşık ve pek çok birbirinden farklı ama birbiriyle uzlaşabilir sosyal ve ekonomik çıkar grubunun, isterseniz sosyal sınıfların diyelim, ister zümrelerin diyelim, ne dersek diyelim, böyle bir çoğul, pluriel bir toplum yapısı yaratmış bulunuyor. Öyle bir an geldi ki Türkiye'nin 20'nci yüzyıl serüveninde o yukarıdan aşağıya empoze edilen “demokrasiz modernizasyon” diye tarif ettiğim süreç, bu toplum yapısı artık onu kaldıramaz hâle geldi. Gelişen ve karmaşıklaşan, kendi içinde olgunlaşan, hakikaten çağdaş, kapitalist bir ekonomiye doğru yol alan bir toplumun çıkar çeşitliliği yukarıdan aşağıya empoze edilen dar elbiseyi, cendereyi çatırdattı oldu. Ve dolayısıyla şöyle de diyebiliriz: Biraz Marx'ı çağrıştıran bir cümle kullanacağım. Marx işçi sınıfının şahsında kapitalizmin kendi mezar kazıcılarını yaratacağından söz etmişti, bu gerçekleşmedi ama Türkiye'de demokrasiz modernite kendi mezar kazıcılarını yarattı. Yani illa o demokrasiz modernitenin içine demokrasi boyutunu sokmakta, o modernite cenderesini demokrasiyi de içine alacak şekilde genişletmekte ısrar eden toplumsal güçleri yarattı. Bu toplumsal güçler de 1946-1950 yıllarından itibaren siyaset sahnesine çıkmaya başladı. Genellikle 1946-1950'deki çok partili hayata geçiş standart yorumlarda sırf dış konjonktüre izafe edilir. İkinci Dünya

Savaşı sona ermişti, San Francisco Konferansı toplanıyordu, Birleşmiş Milletler kuruluyordu ve İsmet İnönü Türkiye'si de bunun dışında kalmak istemedi, Batı'nın dışında kalmak istemedi. Dolayısıyla bu aslında kerhen çok partili hayata geçişi beraberinde getirdi. Ben bu kanıda değilim. Dış faktör, dış konjonktür önemli ama aynı zamanda çok önemli iç dinamiklerin rol oynadığı kanısındayım. Tek parti yönetimine ve tek parti CHP'sine karşı dörtlü tavrı vererek ayrılan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'nün tavrını ve gidip Demokrat Partiyi kurmalarını ve o Demokrat Partinin 1946 ve sonra 1950 seçimlerinde ve sonra gene 1954 seçimlerinde nail olduğu büyük toplum desteğini böyle sırf dış konjonktürle vesaireyle açıklayamayacağımız kanısındayım. Aşağıdan gelen, sivil toplumdan gelen bir dinamizm vardı ve o sivil toplumun ulaşmış olduğu çeşitlilik ve renklilik artık bir tek parti rejimi tarafından temsil edilmeyi kabul etmiyordu. Bir tek parti rejiminde kendisine aradığı ve kendi hakkı olarak gördüğü temsiliyeti bulamıyordu, temel mesele budur.

Bu aşağıdan gelen dinamizm, sivil toplumda, çeperden gelen dinamizm sonraki yıllarda, periyodik olarak askerî darbelerle kesintiye uğramaya devam etti. Ben hepsini gördüm kendi hayatımda; 27 Mayıs meydana geldiğinde 13 yaşındaydım, 12 Martta hapis yattım, 12 Eylülde her nasılsa hapis yatmadım ama şu veya bu şekilde bütün darbeleri ve sonra 28 Şubatı da 15 Temmuz gecesini de hepsini de yaşadım.

Olan çok anlaşılır bir şeydir aslında. 1946, 1950'de önce siyaset sahnesi ve demokrasinin en temel süreci diye tarif ettiğim seçimler Türkiye'nin kurucu sınıfının kontrolü dışına çıktı. Bu hazmedilmedi ve buna karşı kendilerini memleketin esas sahipleri olarak gören kesimler -ki buna ordu, bürokrasi ve yargı demek mümkün o yıllar için, o on yıllardan söz ediyorum- en başta da Türkiye Cumhuriyeti'nin, ulus devletin kurulmasında, 1908'de ve sonra 1919-1922'de, 1923'te ve sonrasında tayin edici rolü oynamış olan, deyim yerindeyse kendini Türkiye toplumuna karşı bir yaradan, bir tanrı konumunda gören güçler, 1950'den başlayan sivil toplum karşısındaki derinleşen yenilgilerini hazmedemediler. Bu çeşitli biçimlerde baş gösterdi, kâh sivil demokrasiyi sınırlamak ve ipotek altına almak, orasından burasından halk iradesinin tecellisini engellemek veya güdükleştirmek... 1961 Anayasası, daha sonra 1971'de, esas 12 Eylül 1980'le eklenen yeni denge frenleri, kurumları, prosedürleri, kâh bu, kâh zaman zaman fırsat bulunduğu gerçekleşen darbeler, doğrudan askerî müdahaleler ve yaşanan ara dönemler, öyle diyelim, askerî rejimler, askerî diktatörlükler, bunlar

1950'den bu yana Türkiye'nin demokrasisini zaman zaman kesintiye uğratmaya devam ediyor. Fakat aynı zamanda bunu gerileyen ve zayıflayan bir süreç olarak görmek lazım. İlk defa 15 Temmuzla birlikte Türkiye toplumu, o zamana kadar askerî darbeler karşısında çeşitli yenilgiler yaşamışken, nihayet bir askerî darbeyi yenilgiye hem de çok kesin bir yenilgiye uğratmayı başardı.

Şimdi, benim için... Eğer sadece ve esas olarak darbeler ve demokrasi, darbeler ve parlamenter demokrasi veya seçimlere dayalı, halkın iradesini özgür seçimlerle ifade etmesine dayalı demokrasi arasındaki karşıtlık olarak düşüneceksek, bence 20'nci yüzyıl Türkiye tarihinin kısa özeti kabaca bu şekilde.

Burada, tabii, çok önemli bir mesele var. Sadece zikredeceğim ve bitireceğim. O sınıf nereden geldi? Yani kendisini giderek Türkiye'nin esas sahibi olarak tanımlayan bir askerî bürokratik zümre veya sınıf nasıl doğdu? 19'uncu yüzyıl içinde ve 20'nci yüzyıl başında hangi süreçlerle vücut buldu? Kendisinin nasıl toplumun en ileri kesimi ve toplumunun kalanını ise bizim ilkellerimiz olarak gördü ve kendinde o ilkelere bir medeniyet götürme misyonu vehmetti. Bu, başlı başına çok kritik bir mesele. Benim özetlemeye çalıştığım tarihsel sürecin arkasında çok kritik faktör olarak asıl açıklanması gereken bir mesele olarak bu var ama sadece zikrediyorum ve bu noktada bitiriyorum.

Sabrınız için teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI – Çok teşekkür ediyorum.

Sayın Özgürel, buyurun.

AVNİ ÖZGÜREL – Çok teşekkürler.

Sayın Meclis Başkanımız, değerli oturum Başkanımız; Türkiye'nin değerli iki yüzük taşı tarihçisinden sonra, Türkiye'nin yakın geçmişinden falan fazla söz edecek değilim. Birkaç noktayı not almıştım, onları aktarayım istiyorum.

Tarihte baktığınız vakit öyle sanatkâr Türk, ressam, heykeltıraş, şü, bu filan veya tüccar, gezgin Türk yok; asker var, bir ordu var, onların eşleri, çocukları, yaşlıları, gazileri, askerlere silah yapan zanaatkârlar, bir de eğlendiren veya onların kahramanlıklarını şiirleştiren sanatçılar var. İşte, buna Türk diyoruz. Tabii, bugünü kastetmiyorum. Bu orduya vatan lazım olmuş, gelmiş, almış; devlet lazım olmuş, ne zaman lazım olduysa da kurmuş.

Gazeteci-Yazar Avni Özgürel

Şimdi, biz diyoruz ki: “Sivil toplum” ve bu diyor ki: “Sen nereden çıktın?” İşte, problemin, demin Halil Hocanın falan da anlattığı problemin temelinde bu var. Öyle ki yani 1570’lerin sonundadır Sokullu’nun öldürüldüğü yani sadrazam nihayetinde, III. Murat onun ölümünden sonra o gece diyor ki: “Aman ha çok şükür padişah olduğumu anladım nihayet.” Bizde, Türkiye’de Tanzimattan beri zaten bir yönetim problemi var. Ülkeyi, devleti kim yönetecek ve hangi temelle, hangi hukuki temelle yönetecek? Bu sancıyı hep çekmişiz. Yani Fatih Kanunnamesi’nin falan hepsinin altında var.

Nihayetinde gelmiş, gelmiş ve Tanzimatla düğümledik ve orada bir kararlar –işin özeti bana göre- Türkiye’de iktidarı büyük oranda bürokrasiye devretti devlet. Bunu biz asker bürokrasisi, yargı bürokrasisi, şu, bu filan diye şey yaparak taşıya taşıya getirdik. Bazen askeri sahnede ön planda görüyoruz, bazen yargı ön planda gibi görünüyor ama nihayetinde Türkiye’de bürokrasi her zaman için hâkim oldu ve idare eden oldu.

Şimdi, düşününüz ki yani 1958’de herhâlde Millî Savunma Bakanının yaveri -Refik Tulga olabilir, tam emin değilim- gelip Şemi Ergin’e yani Millî Savunma Bakanına diyor ki: “Biz darbe yapmaya karar verdik Sayın Bakan. Biz

bundan artık dönecek de değiliz fakat biz devleti idare etmekten anlamayız. “Siz de hukukçusunuz. Bizim başımıza geçer misiniz?” diyor 1958’de. Devletin, Hükûmetin bakanına söylüyor bunu. O Hükûmetin bakanından beklenen nedir? Bunu gidip başbakana söylemesi “Bunlar böyle böyle bir şey yapacaklar.” diye. Semih Ergin’den çıt yok, hiç. Bunun böyle olduğunu Yassıada’da öğreniyor Menderes. Sadece orada mı, onu mu öğreniyor? Yani çocukluk arkadaşı. Efendim, soyadını birlikte aldığı insanın kendisi aleyhine onun imzasıyla hatıra defteri tanzim ettirildiğini de... Yani demokrasi bir ahlak, bir gelenek, bir kültür; bunların hepsi var işin içinde. Kim yönetecek diyoruz? Bugün baktığımızda, şimdi, bir şey ismi vermeyeyim de Erzurum’da bir imam-hatip okulu açılacaktı bir tarihte, benim gazeteciliğimin ilk yıllarında. Dönemin Millî Eğitim Bakanının çok da içine sinmiyor bir imam-hatip okulu açmak. Ve açılan okulun açılış konuşmasında hiç imam-hatip okulundan söz yok, hiç oranın imam-hatip okulu olduğunu söylemedi. Son cümlesinde “Bana bu fırsatı verdiği için Allah’a teşekkür ederim.” dedi. Allah rahmet eylesin, Bahri Dağdaş Bey -hiç unutmam- “Ben bir konuşma yapmak istiyorum.” dedi. Bahri Bey çıktı, dedi ki: “Çok güzel konuştu bakanımız, ben çok beğendim yani bunun sonunu ‘Allah’a mersi.’ deseydi daha da bir yerine oturacaktı.” dedi. Şimdi, bunların ikisi de aynı partiden insanlardan söz ediyorum yani iki zihniyet, bu her zaman için Türkiye’de var oldu. Bunun, bir bilek güreşi gibi çekişmesine her zaman için biz tanık olduk, şahit olduk.

Şöyle baktığımızda, süreç böyle kolay bir süreç değil. Sultan Abdülaziz’in 1867’deki Avrupa seyahati iki ay süren bir seyahat, elli gün sürmüş. Fransa’da orada ilk defa treni görüyor ve çok hoşuna gidiyor, orada fabrikalar ve o fabrikalarda çalışan kadın işçileri görüyor, imreniyor ve çok etkileniyor. İngiltere’ye gittiğinde Avam Kamarasını ziyaret ediyor ve dönüşte Âli Paşa’ya diyor ki: “Tıpkı onun gibi bir şey istiyorum.” Yani Avam Kamarasının nasıl çalıştığı anlatılıyor, Meclis yani. Nitekim, ondan sonra kendisinin girişimiyle yapılan Şûra-yı Devlet açılışı var, 1968’de açılışı var. Orada yaptığı bir konuşma var, onu not ettim ben. Sultan Abdülaziz’in 10 Mayıs 1868’deki açılış konuşması: “Teşkilât-ı Cedidimiz, Kuvve-i İcraiye, Kuvve-i Adliye ve Kuvve-i Diniye ve Kuvve-i Teşriiyeden tefriki esasına dayanacaktır.” Biz, bugün, cumhuriyet ile laiklik falan filan diyoruz, değil mi? Bizim padişahlarımızın hepsi kıymetli elbette ama içlerinden, fevkalade önemle, Türkiye’den birtakım şeylerin, aşamaların rahat geçmesini sağlamak için çaba sarf edenler var. Sultan Aziz bunların çok önemlisidir. Sayın

Başkanımız Sultan Aziz'le ilgili bir anma programını da gerçekleştirdi. Onun için çok şükran duyuyorum. Yeteri kadar tanınmayan, sadece pehlivan olduğu anlatılan bir hükümdar Sultan Aziz. Oysa çok musikişinas bir insan, Avrupa'da da filan hepsini bilen eden de bir insan.

Onun ötesinde, bizim cumhuriyetin devraldığı ise Osmanlı bürokrasisi zaten, asker bürokrasisi. Aralarında ton farkları var. Hani, genelde muhafazakâr kesim, işte, filancayı, diyelim ki Fevzi Çakmak'ı tutar ama İsmet İnönü'yü, bilmem, filan... Yani daha böyle bir ayrı bakarız filan. Oysa bunlar temelde çok farklı insanlar değil, bunların hepsi aynı. Hiçbir şeye "Hayır." dememişler yani her şey var, ortada bakıldığında. Dolayısıyla, el ele, kol kola yürüyüp geldikleri bir -o tek parti rejimi de dâhil olmak üzere- dönemdir. Yani orada otururken İlber Hodaya onun için söyledim "Bu demokrasi İngilizce konuşan toplumların idare şeklidir." diye, Churchill'in lafı. Margaret Thatcher da hatıralarında diyor ki: "Türkiye demokrasisi hep gri oldu ve bundan sonra da gri olacak." Biz zorluyoruz bazı şeyleri.

Evet, Türk halkının birtakım beklentileri var. Bu beklentilere, işte on beş yıldır, on altıncı yılda AK PARTİ cevap vermeye çalışıyor ama gelen itirazlara bir bakın... Yani değil mi? Baktığınızda hep aynı mahiyette itirazlar ve aynı suçlamalar. Yani on beş senedir, on altı senedir, diyelim ki Türkiye'deki iktidar partisinin iktidarda olmaktan kaynaklanan, elinde tuttuğu güçle yapmadığı bir

şeyi mutlaka günün birinde yapacağına inananlar var. Bu, Türkiye'de hukuk reformunun, hukukun önünde en büyük engel, eğitim reformunun önünde en büyük engel, birçok şeyde engel. Bakın, şimdi, tarikatlardan, şuradan buradan söz ediliyor. E, Türkiye'de yasak değil mi bu, kanunen yasak ama fiilen var. Yani kimse de demiyor ki: "Bu tekke ve zaviyelerin seddine dair kanunu kaldıralım da kim nedir Diyanet İşleri filan bunu, bu işi bir tescille..." Çünkü eskiden şeyhülislamlık bünyesinde bir encümen de vardı. Dolayısıyla yani hiç böyle... Ama bunu yapmaya kalksanız, Atatürk devrimleri, şu bu her şey önünüze dökülür yani yapmaya niyetlendiğinize, niyetleneceğinize pişman olursunuz. Bir şeyi legal ve kontrol edilebilir hâle getireceksiniz hâlbuki. Yoksa bir yığın saçma sapan insanların din adına verdikleri demeçleri, yaptıkları saçma sapan açıklamaları Twitter'larda görüyorsunuz değil mi? Ve insanlar utanç duyuyor bunların kimisinden.

O yüzden, ben Türkiye demokrasisinin çok iyi bir yolda olduğunu düşünüyorum. Türkiye'deki siyaset ne yazık ki çok tek kanatlı gidiyor yani iktidar kanadından bir şeyler... Keşke muhalefette de aynı derinlik, aynı katılımı görebilsek diye ümit ediyorum. Ha, bunun yanında, tabii iktidar partisinin de bir yığın sıkıntıları, sancıları var. Ama bakınız, eskiden Meclis parti gruplarının -yani bunu görebilirsiniz, yayınlar var çünkü bu konuda yapıldı- parti yönetimleri üzerinde muazzam bir yetkisi var ve silkeleme gücü var. Biliyorsunuz, rahmetli Menderes teker teker bütün Kabineyi Meclis grubunun önünde istifa ettirdi yani Meclis Genel Kurulunda değil, parti grubunda ve en son da kendisi sahneye çıktı "Beni de mi istemiyorsunuz?" diye. Partilerin genel kurullarının, büyük kongrelerinin üç gün, dört gün devam ettiği kongreler yaşanır. Biz, oysa şimdi bir gün işte genel başkan konuşuyor, ertesi gün de bir seçim yapılıyor, bitti gitti. Bakın, bir not aldım, Rahmetli Menderes İstanbul İl Başkanına diyor ki: "Benim bir arkadaşım -ismini vermeyeyim, bir dönem bakanlık da yaptı- çocukluk arkadaşımıdır, bunu milletvekili adayı gösterin." İl Başkanı hiçbir şey söylemiyor. O zaman ön seçim yapılıyordu. Menderes İstanbul'a geldiğinde o zaman Mecidiyeköy tarafında bir yerde il başkanlığı. Uğramış il başkanlığına, o başkan da bekliyor. Menderes'e anahtarı vermiş, demiş ki: "Sen milletvekili listesini söylemedin mi ben yapacağım diye, al buyur liste, al anahtar senin, al yap istediğini." Şimdi, bunlar da parti yöneticileriydi, il yöneticileriydi, ilçe yöneticileri falan. Yani siyaseti biraz daha... Eskiye tekrar etmek anlamında söylemedim bunları. Mesela bütün partilerin siyaset okulları var. Bunlardan

yetişen bir tane genç çocuk görmedik yani bir şey çıkmıyor çünkü siyaset öyle böyle dürtüklemeyle, altına su dökmeyele olmuyor, kendiliğinden yani o Çipras'lar falan kendiliğinden çıkıyor, Tony Blair'ler falan öyle yani. Onun için ben Türkiye'nin geleceğinden bu manada... Elbette ümitvarım, geçmişte Cumhuriyet Halk Partisinin de.. Deniz Baykal falan gençlik kollarından gelmedir hepsi. Yani ben Türkiye'nin, bu sancıları, bu darbeleri nasıl atlattıysa bu sancuları da aşacağı kanaatindeyim.

Çok teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI – Çok teşekkür ediyoruz Sayın Özgürel.

Değerli konuklarımız, şimdi soru-cevap bölümüne geçeceğiz. Arkadaşlarımız sorularını yazdıysa kartları lütfen bana göndersinler.

Sayın Ali Coşkun'un Sayın Halil Berktaş Hocaya sorusu şu: Muhterem Hocam, konuşmanızda sanayileşme ve kalkınmadan bahsettiniz. Bir ülkede millî gelirin, daha doğrusu kişi başına millî gelirin seviyesindeki gelişme ile demokrasinin gelişmesi ilişkisi nedir?

PROF. DR. HALİL BERKTAY– Ben millî gelir veya kişi başına millî gelir seviyesi ile demokrasi arasında doğrudan bir ilişki kurmaya çalışmadım. İlla zengin ülkelerde demokrasi... Zenginlik demokrasiyi getirir, yoksulluk ademi demokrasiyi getirir diye bir şey söylemem, söylemiş olmak istemem. Benimsözünü ettiğim, basit bir millî gelir endeksi değildi. Ben sanayileşmenin ve ekonomik kalkınmanın etkisiyle ekonominin ve toplumun çok sektörlü, çok sesli ve çok çıkarılı hâle gelmesinden söz etmeye çalıştım. Bu ikisi farklı şeyler. Eğer toplumunuzda hemen bütün ekonomi ve sanayi sektörleri temsil ediliyorsa, bütün bu sektörlerin bunlara kredi verenler, bankacılar, sanayiciler, fabrikatörler, mühendisler, teknisyenler ve işçileri ve aynı zamanda çiftçi köylüleri ve serbest meslek sahipleri vesaire, vesaire

varsa. Yani çağdaş toplumunuz, 20'nci yüzyıl toplumunuz kendi içinde bu kadar çeşitli ve renkli bir hâl almışsa, doğrudan doğruya sosyoekonomik zümreler veya sınıflar ve gelir ve çıkar grupları bakımından bu kadar çok sesli hâle gelmişse demeye çalıştım, bunun kendisine demokrasi dışında bir çerçeve bulması ya da bu çoğulculuğun âdeta üzerine bir düdüklü tencere kapağı geçirilerek uzun süre baskı altına alınması mümkün değildir, bir yerde patlatır düdüklü tencerenin kapağını. Eğer nispeten yeknesak bir toplumunuz varsa, nispeten tekdüze, mesela bir monokültür ekonominiz varsa ve sadece petrol çıkarıyorsanız ve petrolcüler, petrol kuyularında çalışan işçiler ve petrol rantından, bölüşümden pay alan başka ve belki çoğu zaman da aylak kesimler varsa -mesela Suudi Arabistan, mesela- bu toplumdaki reel farklılaşma, sınıflaşma, zümreleşme, katmanlaşma vesaire, her bir kesimin "İlla ben de temsil edileceğim, illa ben de sesimi duyuracağım." diye kuvvetli taleplerini ve kendi çıkarlarına yakın gördüğü partileri yaratmasını, siyasi örgütlenmeleri yaratmasını beraberinde getirmeyebilir. Çok yeknesak bir köylü toplumu da bunu yaratmayabilir, çok yeknesak bir monokültür ekonomisi de bunu yaratmayabilir; ben bunu söylemeye çalıştım.

Dediğim gibi, sadece gelir endeksi ile demokrasi arasında basit bir korelasyon kurulabileceği kanısında değilim ama toplumların çeşitlenme ve çoğulcullaşma, çoklullaşma dereceleri ile demokrasiyi zorlayan içsel dinamikler arasında ciddi bir ilişki kurulabileceği kanısındayım. Böyle toplumlarda da demokrasi hiç kesintiye uğramaz mı? Uğrayabilir ama önünde sonunda ve giderek daha kısa sürelerde normalitenin, normal siyasetin, demokrasinin restorasyonu beraberinde gelir. Çünkü bakın: Böyle bir toplumda yaşıyorsanız, bu kadar çok çeşitli sınıflar, zümreler, çıkar çevreleri, sanayicilerin alt kesimleri, tüccarın alt kesimleri filan varsa 5 kişilik bir generaller konseyiyle bunlar seslerini duyuramazlar. Kimi, hangi kesimi temsil edecek 5 general, Genelkurmay Başkanı ve 4 kuvvet komutanı? Bu dinamik, bu sosyal ve ekonomik temel 5 generalden oluşan bir cuntayı değil, önünde sonunda 500 milletvekilinden oluşan bir Meclisi tercih eder. Çünkü 500 kişi olursa, 600 kişi olursa, 450 kişi olursa -her neyse- orada şu veya bu ölçüde de olsa kendisinin de temsil edileceğini ve kendi sesinin de duyulacağını umabilir. Benim söylemeye çalıştığım buydu. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI – Teşekkür ediyoruz.

Soruları sayın konuşmacılarımıza verdik.

Sayın Özgürel.

AVNİ ÖZGÜREL – İki soru var bana yöneltilmiş. Bunlardan bir tanesi, “Bizdeki demokrasi anlayışını Hazreti Peygamber dönemiyle, asrısaadet dönemiyle irtibatlandırabilir miyiz?” diye. E, tabii, yani, eğer Medine Sözleşmesi’ni filan... Biz normal işlerimize bakamadığımız için bunları araştırmaya üniversitelerin falan yönelmesi ve oralardan sonuçlar çıkarması lazım. Yani bakıldığında hem Medine Sözleşmesi hem de Sevgili Peygamber’imizin Veda Hutbesi, her ikisi de hem İnsan hak ve özgürlükleri için yani “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” deniliyor ya, ondan asırlar önce hem onun temeli olarak, onun bir öncülü olarak görmek mümkün hem de demokrasi adına yani yönetim erki adına bir başlangıç noktası veya ilham alınacak bir kaynak olarak değerlendirmek mümkün.

Bir başka arkadaşımız, Ahmet Özdemir Bey, deminki Mehmet Akif Bey’in sorusuydu... Yani diyor ki: “Siz de Türk toplumunu, Türkleri işte böyle sadece kılıç sallamış falan...” İşi çok karikatürize ederek tabiatıyla şey yapıyorum. Elbette, bundan ibaret, sadece kılıçtan ibaret değil ama hepimiz veyahut da en iyisini sizler biliyorsunuz ki Türkiye’de –burada hocalarımız çok daha iyi biliyor-padişahlarımızın hiçbirisi yani Osmangazi’den başlayın Fatih’ten çıkın, Sultan Hamit filan hepsi dâhil, en son işte Sultan Vahdettin dâhil, hepsi kılıç üstünde oturdular yani hiç yatağında rahat uyuyan bir tane padişahımız yok bizim. Yani “Filanca çok rahat uyudu, çok rahat etti filan.” hayır, böyle bir şey yok. Bu sürekli olarak o tehdidi hissettikleri için... Bunun içinde Fatih de var, bunun içinde otuz üç yıl bu ülkeyi yönetmiş Sultan Hamit de var yani. Yıldız Sarayı’na gidin, bakın, yatak odası yok koskoca sarayın. Orada bir yerlerde, canı nerede isterse orada yatıyormuş zaten, hazırlıyorlar yatağını, oraya yatıyor. Şimdi, “Bu çok evhamlı bir adamdı.” diye... Ya, amcası, kardeşi öldürülmüş, daha ne evhamlı olmayacak da ne olacak yani adam? Bütün o süreçlerden kopup geldi Türkiye. Benim kastettiğim, baktığınızda, işin arka planında daima bir silahlı gücün var olduğudur ve o silahlı güç... Yani biz mesela, yeniçeriyi ortadan kaldırınc

yok mu oldu? Hayır, geldi. Yakın zamana kadar Genelkurmayın önünde iki yeniçeri bekliyordu, hâlâ bekliyor mu, bilmiyorum. Hâlbuki yeniçeriliği ortadan kaldırdığımızda etleri parçalandığı yani etleri Perşembe pazarında “romatizmaya iyi gelir” diye satılıyordu.

Bakıldığında, Türkiye'nin tablosu elbette değişiyor, elbette yeni yeni birçok şeyi ekliyoruz ama o kadar kolay değil, çok sancılı bir dönem. Amerika falan bunlar tabii, iki yüz, iki yüz elli, üç yüzyıllık devletler yani siz, altı yüz, yedi yüz yıllık ve iki bin yıllık bir tarihiniz var arka planda. Yani şimdi bir de ta Orta Asya'dan alıp getirirsek çok sıkı bir planı var Türkiye'nin. Değişim taklitle başlıyor, taklit zamanla alışkanlığa dönüşüyor, alışkanlık da huy hâline gelebiliyor. O, huy hâline geldiğinde zaten bu iş bitiyor.

Çok teşekkürler. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI – Çok soru var.

İlber Hocam, siz mi başlıyorsunuz?

Buyurunuz.

PROF. DR İLBER ORTAYLI – Çok sağ olun efendim. Anlaşılan çok muğlak şeyler kaldı. O bakımdan, tabii, kısaca cevap vereceğim, hiçbirini şey yapamayız.

Türkiye'nin ikinci cumhuriyete geçtiğini söyleyebilir miyiz? Cumhuriyetleri rakamlamanın bir manası yok ama cumhuriyet ilkelerine ne kadar yanaşıyoruz, ne kadar bir cumhur oluyoruz, cumhurun eğitilmiş ve şuura sahip olanı oluyoruz? Mühim olan bu. Bazı insanlar söylüyor. Mesela, bu şeyle çıkmıştı, “respublica”yı değiştirin dedik Azerbaycanlılara, “Cumhuriyet sanki Türkçe mi?” dediler bize. Evet, “cumhuriyet” Türkçedir çünkü biz 19'uncu asırda merhum Cevdet Paşa

başta olmak üzere, iktisat, hukuk ve idare alanında ibadullah bir lügat yarattık, neolojizmler. Bunları oryantalistlerin yabancıları, bizden iyi inceliyor çünkü “cumhur” demek sadece işte “la gente” “die Leute” falan gibi... Böyle bir köy kalabalığı, kalabalık, ahali... O “cumhur”u, “cumhuriyet”e çevirmek bizim marifetimizdir yani o bakımdan bu

Türkçe bir kelimedir çünkü kavramın sahipleri Türklerdir. Biz bunu götürüyoruz, cumhuriyetin değiştiğine, yeni kavramları, yeni kurumları getirebileceğine inanırız, böyle şeyler olur ama bu, cumhuriyetleri numaralamayı pek gerektirmiyor gibi söylüyorum Mehmet Bey'e. Şüphesiz tartışılır.

Sayın Hocamız, Dursun Akdemir Hocamızın "Gelişmiş bir demokraside özerk üniversitenin vasıflarını açıklayabilir misiniz?" Özerk üniversite her şeyden evvel "özerklik" lafını etmez. Yani ne Cambridge ne Oxford ne Viyana böyle laflar etmiyor. Hatta bir ara Avusturya üniversite rektörleri bütçe kanunu sırasında locada oturuyorlardı -kendi localarında- cüppelerini falan atıp çıktılar bütçe kısıyor diye, herkes çok ayıpladı. Üniversitenin kendi... Ki herifler haklıydı, haklıydılar. Buna dikkat edilir yani Türkiye üniversitelerinde... Bu bazen asayişsizlik, kırk yıllık bir problem artık. Kaç şeyi geçer... Ve birtakım böyle sorunlar, mahkeme kapılarına gitmeler, efendime söyleyeyim, intihal hikâyeleri, kürsü içi çekişmeler... Bunlarla tabii özerklik anlayışı değişiyor ve insan Fransa'da da yaşadı ve Fransızlar o zaman dediler ki: "Üniversite gibi özerk olmayan "ecole normale supérieure" falan gibi müesseseler çok daha aslında üniversite, çok daha özerk, ki bu doğrudur. Üniversite meselesi çok ayrı bir olay, onun üzerinde galiba biz önce kendi öz benliğimize kavuşmalıyız ki -ilmiye sınıfı ve talebeler olarak- çok çirkin şeyler geliyor talebelerden de bazen. O zaman zaten sorun çözülmüş demektir.

Efendim, Sayın Ali Akyıldız Hocamızın "Demokrasi sayıya dayanır, başka çaresi yoktur..." Çok kaba, galiz bir kriterdir ama daha iyisi yoktur, başka çaremiz yoktur. Fakat o sayıyı istismar edemeyiz. Demokrasi azınlığa da hak tanır, hakkı vardır ama bu haklar eşitlik, bazıları daha fazla eşit olamaz. Suriye'de, komşumuzda maalesef azınlık gruplardan birisi önce birtakım mekanizmalarla devlete hâkim oldu ki bu askerî eğitim ve askerî okuldur, ondan sonra iş daha da gelişti ve sonu buraya geldi. Bu hazindir. Çoğunluk "evet" fakat çoğunluk ve azınlık arasında eşitlik meselesi söz konusudur. Azınlığın da çoğunluk kadar eşit olması gerekir yani birinci hâl çok görünüyor ama maalesef çağdaş dünyada ikinci hâl de fazla görünmeye başladı. Bunun üzerinde zannediyorum durulması gerekecektir.

Laikliğin yeri, etkisi, önemi nedir? Aynı soruna geliyor Sayın Osman Kılıç Milletvekilimiz. Bu, benim dediğime bağlanıyor. Laiklik fikri her şeyden evvel sırf dinler arasında değil cinsler arasında da söz konusudur, Kanunu Medeni

bunu getirmiştir. Kanunu Medeni Türkiye’de insanları mezheplerine göre veya cinsiyetlerine göre ayırt etmeye çok açık bir şey... Ve buradaki eşitlik, kanun önündeki eşitlik fevkalade önemlidir, bazıları eşit değildir, daha fazla eşit değildir, kapitülasyonları da onun için kaldırdık ve müsaade etmedik; bu çok önemli. Çünkü kapitülasyonlar herkese aynı hakkı veriyor, bize de veriyor -Fransa’da, İngiltere’de- biz tatbik edemiyoruz, mekanizmaya uyduramadık, ona göre kuvvetimiz yok, adam gelip yerleşiyor buraya, derken bazı tebaadan bazılarına tebaa tabiiyet veriyor, o içimizde oturuveren adamlar hâkim, mahkeme, polis deyince başka tarafa gidiyor. Bu, çok müthiş bir olaydı ve bu biliyorsunuz Lozan’da tartışıldı, en önemli şey budur. Bu laiklik dediğimiz şeyin en önemli vasfı budur. Yani her şeyden evvel insanların arasında eşitlik ve bu eşitliğin fazla eşitlik olmaması gerekiyor; deminki şeye bağlanır.

Sayın Başkanımız Vecdi Gönül Bey’in sorusu, “Anglosakson demokrasisi hâkim olduğu topraklarda dahi halka pasaport vermeyen bir anlayış, vatandaşlarından gayri” diyor. Doğrudur. Menkul mülkiyet hakkı ve muayyen bir anlayış şeyi değil midir? Şimdi, orada bakınız, şöyle bir durum var: Anglosakson demokrasisi eşitliği başından getirmedi, öyle bir şey yok, kuruluşu dolayısıyla zaten enteresandır. Çünkü bugün Lortlar Kamarası neredeyse tamamen temsilî, tarihî, müzelik bir organa dönüyor ama hâlâ oradaki insanların aklına ve bilgisine ihtiyaç duyuluyor. Biz maalesef bu binada iş gören senatoyu bu şekilde kurumlaştıramadık. Şimdi, demin sayın yargı kuruluşlarının, yüksek yargı kuruluşlarının başkanlarına ve çok hürmet duyduğumuz Danıştay Başkanımıza da arz ettim, mesela Danıştay ve Yargıtay bir arada Meclisi Vâlâ değildir, ayrılışlarının 150’nci yılını kutluyoruz. Binaları bitiştirerseniz, bunların ayrılığını da yok ederseniz, görünüş çok önemlidir, kurumlarda görünüş fevkalade önemlidir ve onun için şunun üzerinde duruyorum: Anglosakson demokrasisi lortları en üstün kurum görüyordu, öbürü altındaydı, kavga ede ede günün birinde dedi ki avam kamarası krala “Sen buraya bir daha giremezsin.” O da girmede, hâlâ da girmiyor. Parlamentonun açılışında lortlar tarafına gidiyor, avam takımı Lortlar Kamarası’na gidip sıkışıyor daracık yere, ayakta kalıyorlar, üst üste, kraliçe, ileride kral açılışı yapıyor, o şekilde. Bu bir örnek. Anglosakson demokrasisi insanların arasında çok ayırım yapıyordu. Bu bir anayasal sorun olarak çözümedi, bu bir hukuk olarak çözüldü, usul olarak çözüldü. Mülkiyet hakkı da o şekilde geldi. Bu çok önemli. Bazen de gelmeyebiliyordu ama bugün geldi, bu önemli. Bir anda çıkmış değil, bu gelişme şüphesiz ki bizim için söz

konusu değil. Şunun üzerinde ısrarla duruyorum. Bir memlekette yabancıya mülkiyet hakkı vermek vazgeçilmez bir demokratik organ değildir, benim kanaatim bu. Eğer iktisadi sisteminiz, ilişkileriniz bunu gerektiriyorsa, bundan bir yarar umuyorsanız buyurunuz ama “Efendim, bu iş demokrat olmak için lazımmış, böyle yapalım.” diye bir sistem getirilemez. Bir işin vaktini yani zamanını ve mekânını iyi ayarlamak gerekir.

Efendim, Sayın Ahmet Ergün Gedik Bey hem bana sormuş hem Halil Berktaş dostuma: İslam tarihinde ilk dört halifenin seçilerek halife olmaları meselesi. Bu seçimin nasıl olduğunu bilmiyoruz fakat bu dört halife de sırasıyla eshabın arasında zaten önde gelen eshastır. Bütün sahabenin her birisi aynı derecede adamlar değil, insan cemiyetidir o da. Eshabın arasında Hazreti Osman'ı Kur'an okurken öldürenler de var, unutmayalım bunu sahabelerin arasında ama bazıları tabii orada da çok önde geliyor. Bu dört kişi bilinen, kendilerine son derece saygı duyulan kişiler, haklarındaki şeyleri burada tekrarlamama lüzum yok. Bu bir seçim değildir. Efendim, İslam'da ne Kur'an'da ne hadislerde hilafet müessesesi tasrih edilmiş değildir, öyle olmaması da çok güzeldir, normaldir. Nasıl halife ve kimin halife seçileceğine dair var olan hadis Gadir-i Hum Hadisesi herkesin iştirak etmediği bir olaydır. Zaten böyle bir kurum da tashih edilmez seçim mi olacak, tayin mi olacak nasıl olacak. O bakımdan, bunun herhâlde böyle olduğunu kabul etmemiz gerekiyor.

Efendim, Sayın Emre Erdoğan'ın “15 Temmuz hain darbe girişimi gecesini Türk milletinin demokrasi muhafazası mı yoksa ülkemizin ve devletimizin bekası iç güdüsüyle mi...” Soru çok güzeldir fakat ben kendimden ve gördüğümünden şey yapayım. Vallahi bu kadar mücerret âdeti frenklerin “am negation de soi –meme” kendini tecrit ederek bir şeyle düşündüğü gibi devlet mi ve millet mi, biz mi diye düşündüğünü hiç zannetmiyorum. Gayet basit ama onun için de doğru ve haklı bir şey. Öbür taraftan, korkarsın “Bunlar ne yapacak? Ne biçim adamlar bunlar, bizi yiyecek mi?” dersin, cevabını bulursun, ona göre hareket edersin. Yani bu işin normu budur. Bütün kavgaların taraflaşması, partileşmesi buna dayanır. Çok az kişi bu dediğiniz felsefeyi yapar ama işi asıl götürenler, sürükleyenler, katılanlar benim dediğim birincinin üzerinde dururlar. Teorik olarak baktığın zaman çok basit, kaba görünen bu duygu aslında doğrudur, mantıktır, ona göre de tarih işler. Bu çok önemli bir şeydir, ben öyle görüyorum.

Efendim, Sayın Mehmet Nacar'ın sorusuna galiba cevap verdim. Bunlar bence artık Türk demokrasisinin kısıtlı demokrasi diye yazılmaktadır diyor Sayın Kürşat Atılğan. Yazıyorlar, her yazılan her zaman tam doğruyu aksettirmiyor, bu

çok açık bir şey. Yani dünyadaki bütün demokrasiler için eğer kendi başına giden adamlarsa güzel yazarlar, Hindin demokrasisini methederler, yarın Hindistan birilerinin tekerine çomak sokmaya başlarsa -ki öyle de olacak- bak siz neler derler, neler yaparlar.

Şimdi, tabii ki Türk demokrasisi aksaklığı olmayan bir demokrasi değil ama bazı şeylere nasıl el atıp değerlendirildiğine bakar, bu çok önemli bir şey ve en önemlisi de bazı tarihî olgular dışarıda şeyinden saptırılarak yorumlanır maalesef. Türkoloji ve oryantalistlik de dış dünyada eskisi gibi soğukkanlı olmaya çalışan bir dal olmaktan çıktı. Siyasal görüşler hâkim oluyor, açık tribüne oynanıyor, bunun gibi rollere çok önem veriliyor.

Bir şeye bakmak gerekir. Şimdi, mesela, yakın olaylara bakalım, çok yakın olaylara bakalım: Efendime söyleyeyim, demokrasi Suriye’de var mıydı? Olamazdı. Düzen var mıydı? Olamazdı. Çünkü bazı gruplar haksız olarak öne geçiyordu. Gelin daha medenisine gidelim Avrupa Birliği içinde Katalonya, Katalanlar’a karşı İspanyollar saldırdılar, vay kaba herifler falan dedik, hepimiz tabii Katalonya’yı daha çok seviyoruz, daha turistik, daha güzel, daha medeni halk, iyi de olaya bakalım. Şimdi, İspanyolların Katalonya için düşündükleri şeyler çok kaba, olabilir. Peki, Katalanlar İspanya’ya karşı ne yapıyorlar ona bakalım. Mesela bir problemi size söyleyeceğim, Katalonya özerk bölgesinde çocuğunu babası okula götürüyor, diyor ki: “İspanyol okuluna kaydetsen, İspanyolca sınıf.” “Burada öyle bir şey yok.” diyor. Parasız eğitim Katalonya’da Katalanca yapılırdı diyor. Senin Katalanca dediğini 7 milyon adam konuşuyor yani daha fazlası yok. Ben çocuğuma 7 milyon adamın dilini mi öğreteceğim veya ana dili olan bilmem 500 milyon adamın konuşup yazdığı İspanyolca’yı mı? “Özel okula git.” diyor. Ya, herif işçi, Katalonya’ya gelenler İspanyolların işçi takımı ve işçi. Çocuğunu okutmayacak mı yani? Sonra aynı adam kalkıyor, “Sizde dil özerkliği yok.” E, sende var mı? İçindeki insana bu davranışı gösteriyorsun.

Aynı tutum, Birleşik Devletlerde de vardır, her şeyin çok serbest ve bazı yönlerde hakikaten bütün eski dünyayı imrendirecek kadar yani endividüel demokratik kurumların olduğu yerde bile vardır. Nasıl değişir, değişir mi, onu bilmem.

Aynı durum Sovyetler Birliği’nde vardır, bütün halkların efendim, dillerini falan öğreneceğine evi öğrenir. Akıllı hiçbir adam çocuğunu Özbek ilkokuluna vermez çünkü o çocuğun istikbali yok demektir o okuldaki eğitime.

Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde bir okula giden Türk azınlık, Bulgar okuluna giden iyi eğitim görür Bulgarlar gibi. Bunu biz gördük ama Yunanistan için aynı şey söz konusu değildir. Batı Trakya'daki Türk çocuğunun iyi eğitim görmemesi, Yunanca eğitim görmemesi için her şey yapılıyor. Yani hayata öbürüyle eşit kulvarda koşmasını diye. Bunlar üzerinde durulacak meselelerdir, bunlara mesela bakmak lazım. Kimse ona kısıtlı demokrasi demez, size der; desin fakat kısıtlılığını hiç değilse doğru tarif ederse biz de bir araya gelir, konuşur, düşünürüz. Bunlar önemli olduğu için size bunu şey yapıyorum.

Bu durumda herhâlde ben soruların hepsine cevap verdim, zaten sosyal bilimde de demokrasinin kendisinde de mutluluk olmaz. "Pour le bonheur de" "insanlığın saadeti için" lafı ancak ihtilalci bildirisinde olur, öyle insanlığın saadeti kendine bağlı bir şey ama toplumun idaresinde idameyi hayat mühimdir, "survival" "ayakta kalabilme", devlet de bunu temin eder, ilim de içtimai ilimler de buna dikkat eder. Bu toplum nasıl ayakta kalıyor, nasıl sürdürüyor kendini, sanayileşiyor, yeni şartlarda perişan olmadan nasıl ayakta kalıyor, devam edebiliyor falan gibi der, vaktinizi fazla almadan efendim, saygılarımı sunuyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI - Teşekkür ederim Sayın İlber Ortaylı.

Sayın Bertay Hocam.

PROF. DR. HALİL BERKTAY – Gelen soruların bir bölümü, benim doğrudan doğruya Türkiye'nin sivil siyasi hayatına yani sadece askerî darbelerin eleştirisine değil, doğrudan doğruya sivil siyasi hayatının bazı boyutlarının eleştirisine girmemi gerektiriyor.

Sayın Mehmet Bozkuş çok partili siyasal dönemde siyasi partilerin demokrasi gelişmişliğinin hangi noktada olduğu hakkında bir soru sormuş. Arkasından, Sayın Emre Erdoğan "Türkiye'nin demokratik olgunluğunu nasıl tanımlayabiliriz, Batılı ülkelerle kıyaslayabilir misiniz? Eğer demokratik olgunluğa ulaşmış isek, Batı'nın demokrasi hususunda kendisini bize ders verir konumda görmesini nasıl açıklayabilirsiniz?" diyor. Bu iki soruyu birleştirerek cevaplamak istiyorum.

İlk önce Batı meselesini ayıralım. Batı, böyle çok homojenize edici bir deyim; ben, öyle, o kadar yekpare bir Batı var mı, Batı her konuda aynı şeyi mi söylüyor, Batı her konumda aynı derecede Avrupa merkezci veya aynı derecede

oryantalist mi, doğrusu bu konularda şüphelerim var ama diyelim ki Batı'nın, evet, Batı merkezci olmaya, Doğu'ya veya Batı dışına oryantalist bir tarzda yani üstenci bir tarzda bakmaya devam eden kesimleri var. Ben, bunların Türkiye'ye veya diğer Batı dışı toplumlara bakışının, Türkiye'nin veya o diğer ülkelerin demokraside olgunlaşmışlık olgunlaşmamışlık derecesiyle herhangi bir ilgisi olduğu kanısında değilim. Bu bir ideolojik kambur, bu bir ölü ağırlık. Bunun üç yüz, dört yüz, beş yüz yıllık bir geçmişi var. Büyük coğrafi keşifler çağından başlayan, Kristof Kolomb'tan, Konkistador'lardan, Amerikalıların fethinden, ilk denizaşırı, Batı merkezli denizaşırı imparatorlukların kurulmasından başlayan bir geçmişi var. Avrupa dışı halkları, kavimleri, toplumları derece derece, aşağı, geri, ilkel vesaire görmek, bu öyle bir ideolojik handikap ki, öyle bir ölü ağırlık ki, öyle bir kolay kolay alt edilemeyecek geçmişin negatif mirası ki, dediğim gibi şöyle bir şey yok: Türkiye'ye bakıyorlar da "Ha, Türkiye yeteri kadar olgunlaştı veya yeteri kadar olgunlaşmadı." diye bir değerlendirme yapıyorlar, oradan hareketle Türkiye'ye ilişkin tavırlarını belirliyorlar; yok böyle bir şey. Bu bir dogma, taşlaşmış, kemikleşmiş birtakım zihinsel yapılar, önce bunu bir kenara koyalım.

Ben, Türkiye'nin demokrasisinin demeyeceğim, Türkiye'nin siyasal hayatı, bu siyasal hayatın belli başlı aktörleri, birincil aktörleri olan siyasal partiler bazında siyasal hayatının, evet, çeşitli eksikleri, kusurları ve olgunlaşmamış yanları olduğu kanısındayım.

Bir, Türkiye'de, sadece bugün için de konuşmuyorum, on yıllardır iktidarda veya muhalefette, merkez sağda veya merkez solda çeşitli siyasi partilerin -çok kestirmeden söyleyeceğim- Voltaire'i ve John Stuart Mill'i özümleyebildikleri kanısında değilim. Yani Voltaire'e izafe edilen bir mektupta, Helvetius'a bir mektubunda yazdığı aslında "Fikirlerinizin tamamına karşıyım ama sizin bu fikirleri savunma hakkını ömrümün sonuna kadar savunacağım." lafında dile gelen, ötekinin sözünü ve hakkını savunma anlayışının, Türkiye'nin siyasi hayatında yerleşik bir değer olduğu kanısında değilim. Mazur görün sayın milletvekilleri.

Aynı şekilde, John Stuart Mill'in 1850'lerde yazdığı "On Liberty", "Özgürlük Üzerine" risalesinde dile getirdiği, "Bir görüşün yanlış veya aykırı olduğu ön yargısından hareket edilerek "özgür tartışma, fikir ifadesi, basın özgürlüğü vesaire kısıtlanamaz çünkü şunu kabul etmemiz gerekir; neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilmeyebiliriz aslında ve bunlar çok değişken görüşlerdir

ve bunlar, ancak ve ancak özgür tartışmayla ortaya çıkabilir.” anlayışının da Türkiye'nin siyasal yaşantısında yeteri kadar asimile edildiği kanısında değilim. Bunun yol açtığı bir başka problem bence, Türkiye'nin siyasal yaşantısında maksimalizm ya da azamiciliktir. Yani “yaşa” ve “bırak yaşasın” anlayışının, uzlaşma anlayışının, taviz anlayışının, kompromi anlayışının eksik ve zayıf olması hatta kökü gibi, zaaf gibi görülmesidir. Hâlbuki demokrasi son tahlilde uzlaşmalar rejimi olmak zorundadır.

Üçüncü problem, Türkiye demokrasinin bir üslup sorunu olduğu kanısındayım, siyasal hayatının diyeyim. Demokraside siyasal hayat alçak sesle konuşabilmeyi, deyim yerindeyse küçük harflerle konuşabilmeyi gerektirir ama Türkiye'nin ben neredeyse hemen tamamen hani böyle internette filan insanlar bağırarak istedikleri zaman hepsi büyük harflerle yazıyorlar ya, sürekli olarak büyük harflerle ve bağırarak konuşan bir siyasal hayatımız olduğu kanısındayım. Bunlar kanımca mesela soru soran arkadaşlar, sayın milletvekilleri demokrasinin, siyasal hayatın, siyasal partilerin olgunlaşma derecesini sormuşlar, bir örnek vereyim: 1975-1980 arasında birbirlerine karşı Bülent Ecevit'in ve Süleyman Demirel'in davranış biçimleri tam bir maksimalizm örneğidir. Eğer merkez sağ ve merkez soldaki bu iki büyük siyasi partinin iki çok önemli lideri birbirlerine karşı maksimalist davranmamak konusunda ve merkezi korumak konusunda... Bir demokrasi merkezin varlığını koruyabilmek demektir. Aşırı uçlara karşı merkezde, bir sıklet merkezini, bir ağırlık merkezini koruyabilmek toplumun çeşitli güçlerinin merkezde toplanması ve merkezde bir ağırlık veya koalisyon oluşturabilmesi demektir. Eğer Bülent Ecevit ve Süleyman Demirel birbirlerine karşı bu kadar antagonist davranmasalardı, Bülent Ecevit iktidarı kazandığı zaman Süleyman Demirel'e el uzatma medeni cesaretini gösterseydi ya da Süleyman Demirel son ara seçimlerden 5-0 çıkardıktan sonra yaklaşan tehlikeyi görüp, herkes için yaklaşan tehlikeyi görüp bu sefer Cumhuriyet Halk Partisine bir el uzatma medeni cesaretini gösterebilseydi ben Türkiye'nin yaşadığı en büyük felaketlerden biri olan 12 Eylül 1980 darbesinin muhtemelen gerçekleşmeyeceği, çünkü Kenan Evren ve ekibinin kendilerine zemin bulamayacakları kanısındayım.

Sayın İlknaz Aydın Türkiye'de elitlerin demokrasi anlayışlarının yansımalarını soruyor. Bütün elit için cevap veremem. Ben bir kesimi iyi tanıyorum, Türkiye'nin laik üst orta sınıf kesimlerini iyi tanıyorum. Kendim o kesimin içinden geliyorum ve o kesimin haletiruhiyesini, iç dünyasını çok iyi

biliyorum. Yıllar yılı çocuklarına ders verdim ve ders vermeye devam ediyorum. Adını koymadığımız, teşhis etmediğimiz bir üstencilik kültürü laik orta sınıfın aile ortamlarında varlığını sürdürmektedir. Hani demin söz ettim ya, bizim ilkellerimiz filan diye. Ben -Sayın Nabi Avcı da biliyor- yakın zamana kadar bir pilot proje çerçevesinde İstanbul'un bir elit lisesinde dokuz yıl boyunca İngilizce seçmeli tarih dersleri verdim dışarıdan ve dediğim gibi bir pilot projeydi, müfredatı ben dizayn ettim. Sadece millî eğitimi eleştirmekle kalmayıp aynı zamanda insanın elini taşın altına koyup, hani "Ben yapsam nasıl yapıyorum?" demesi, bunu yapması gerektiğine inandığım için dokuz yıl yaptım bunu. 11'inci ve 12'nci sınıf tarih derslerimde ister Fransız Devrimi bağlamında ister 20'nci yüzyılda Bolşevik Devrimi ve Sovyetler Birliği tarihi bağlamında devrimlerin artıları ve eksilerini anlattım yani devrim güzellemesi yapmadım. Devrimlerin bedelleri üzerinde Edmund Burke ve Tocqueville vari bir tarzda devrimlerin ne kadar ağır bedeller ödettikleri, devrimlerle bütün tarihî olaylarda olduğu gibi bazı kapıların kapandığı, bazı kapıların açıldığı ama bazı kapıların kapandığı ve genellikle Fransız Devrimi'nden sonra hâkim olan devrim sever kültürde, devrimperest kültürde bu bedellerden hiç söz edilmediğine dikkat çektim. Öğrencilerime uzun uzadıya devrimlerin bedellerinden örnekler verdim. Fransız Devrimi'ndeki jakoben teröründen, Stalin döneminden, Ukrayna'daki "holodomor" denilen muazzam kıtlıktan, göstermelik mahkemelerde idam edilen insanlardan, Sibiry'a'daki toplama kamplarından, daha doğrusu zorunlu çalışma kamplarından, hatta Türkiye'deki istiklal mahkemelerinden de söz ettim ve uzun uzadıya, bir devrimlerin bedellerini anlattım; iki, devrimlerin tarihte kaçınılmaz olması diye bir şey olmadığını, dolayısıyla evrensel olması diye de bir şey olmadığını, bazen olduğunu, bazen olmadığını, bunun böyle bir, Marksizmin iddia ettiği gibi bir tarih yasası filan olmadığını uzun uzadıya anlattım.

Sınavda soruyorum veya sözlüde soruyorum "Bu olgular temelinde devrimler zorunlu mudur değil midir, kaçınılmaz mıdır değil midir, evrensel midir değil midir?" diye. Sanki hiç anlatmamışım, 25 kişilik sınıfın 25'i de, bütün kanıtlar aleyhte olduğu hâlde, devrimlerin kaçınılmaz olduğunu, zorunlu olduğunu ve evrensel olduğunu yazıyor. Neden? Çünkü aile kültürü bu. Çünkü ister 1960'ların, 70'lerin solculuk mirasından bulutumsu bir şekilde gelen tortular ister inkılap tarihi dersleri, Atatürk inkılapçılığı, şu veya bu şekilde çeşitli söylemler devrim iyidir, devrim iyi bir şeydir, devrimcilik iyi bir sıfattır, devrimci iyi bir insandır. Bu kültür değerlerinin hiçbir şekilde dışına çıkmıyor ve çocuklar bunu taşımaya devam ediyorlar.

Şunu söylemeye çalışıyorum: Devrim ile darbe o kadar farklı şeyler değildir. Bu Türkiye'nin elitlerinin bir kesiminde var olan devrimperest kültürü -zorla değiştirmekten filan bahsetmiyorum- yeni bir tarih anlatımıyla değiştiremezsek, 20'nci yüzyıl Türkiye tarihini yeni bir şekilde ve sağlıklı bir şekilde anlatmayı beceremezsek bu kültür devam edecektir. İcabında darbe severliğin de ideolojik malzemesini oluşturan, mayasını oluşturan, devrim ile darbe arasında belli belirsiz köprüler kuran bu kültür varlığını koruyacaktır.

Sayın Cengiz Altınkaya'dan bir soru: "Yerel yönetimlerde halkın iradesini yönetime hâkim kılmak için meclis üyeleri seçimi aday belirleme uygulamaları yeterli mi?" Çok kestirmeden, yeterli değil. Ben yerel yönetimlerin güçlülüğünün demokrasi açısından çok önemli olduğu kanısındayım. Antrparantez, İlber Ortaylı'nın "Türkiye'de Mahallî İdareler" kitabının ve başka yazıp çizdiklerinin önemli bir tezidir Türkiye'de ilk demokrasi deneyimlerinin 19'uncu yüzyıl sonunda mahallî idarelerle başladığı...

Yanılıyor muyum?

PROF. DR. İLBER ORTAYLI – Tabii ki.

PROF. DR. HALİL BERKTAY - Ama kestirmeden şöyle söyleyeyim: Kürt sorunu çözülmüncüye kadar bu konuda ciddi bir adım atılmayacağı kanısındayım, realist olarak. Ha, Kürt sorunu ne zaman şu veya bu şekilde barışçı bir şekilde çözümlenir ancak ondan sonra bu konuda ciddi adımlar atılabilir. Maalesef, buna isterseniz Bismarckçı realizm deyin, ne dersiniz deyin, bunu dile getirmek zorundayım.

Sayın Başkan, çok konuşmadıysam, çok kısaca bir soru konusu olmamakla birlikte ilave etmek istediğim bir şey var.

OTURUM BAŞKANI – Estağfurullah.

Buyurun Hocam.

PROF. DR. HALİL BERKTAY – Bu, Sayın Avni Özgürel'e bir itiraz; daha doğrusu, belirtik olarak söylediği şeylere bir itiraz değil de satır aralarındaki çağrışımlara bir itiraz. Ama, isterseniz hiç Sayın Özgürel'e atıfta bulunmayıp kestirmeden söyleyeyim.

Türkiye'de bir asker millet ve ordu millet tevatürü vardır. Bu, doğru değildir. Şöyle açayım: Osmanlı ordusundan ve askerî geleneklerinden bugüne

kadar uzanan, 20'nci yüzyıla kadar uzanan bir militarizm söz konusu değildir. Osmanlı İmparatorluğu kendi tarihinin her evresinde aynı derecede askerî, aynı derecede savaşçı asla değildi. 1300-1600 arası, evet ama 17'nci ve 18'inci yüzyıllar hayır, 19'uncu yüzyıl kesinlikle hayır. Bir kere bir düşünelim, 18'inci yüzyıl Nedîm çağı. Yani Nedîm'in şiirinin ve Nedîm'in şiirinin içinden fıskırttığı kültürün militarizmle, savaşla, askerî değerlerle vesaire ne ilgisi var? Son derece sivil bir kültürdür ve Osmanlı'nın belki de artık savaşarak kazanamadığı için militer bir kültürü terk etmişliğini yansıtır. Bâki ve Nef'î farklıdır, klasik çağda, Nedîm'in şiiri farklıdır. Bunların farklı olduğunu söylüyoruz ama bunların ayrı tarihsel dönemler ve ayrı kültürel ortamlar olduğunu idrak etmemiz gerekir. 19'uncu yüzyıl, 19'uncu yüzyıl Osmanlı-Türkiye tarihindeki en sivil yüzyıldır. İktidar, askerlerin elinde değildir, çok sağlam nedenleri vardır. İktidar askerlerin elinde değildir, yeni ordu, yeni kurulan askerî okullar aracılığıyla yeni subay kadroları ancak 20'nci yüzyılın başında siyaset sahnesine çıkacaktır, bütün 19'uncu yüzyıl boyunca iktidar asla askerlerin elinde değildir, iktidar sivillerin elinde, özellikle Hariciye Nezaretinin elindedir. Osmanlı İmparatorluğu'nu bir ölçüde sefaretler ilişkisi bakımından tamamen Hariciye Nezareti yönetmektedir, ordu filan yönetmemektedir. Ordu son derece geri plandadır, siyasette esamisi okunmamaktadır. Çok ciddi bir kültürel kanıt söyleyeyim: 19'uncu yüzyıl romanında bana bir tane asker kahraman gösterin ya da askerlik kariyerinin övüldüğü bir tek roman veya edebiyat eseri gösterin. Yok böyle bir şey. Bu, çok tayin edici bir kanıttır. Yani toplumun kültürünün 19'uncu yüzyıl Osmanlısının ne kadar sivilleşmiş olduğunun çok önemli bir kanıtıdır. Düşünebiliyor musunuz, bütün Tanzimat edebiyatı boyunca asker kahraman yok, daha önemlisi askerlik mesleği övülen bir meslek değil. Esamisi okunan bir meslek değil, tamamen ikinci planda ve gölgede. Belki 2 tane asker kahraman vardır, 2'si de yüzyılın sonunda ve yenilgi içinde, 1877-1878 ya da 93 Harbi'nde doğu cephesinde Gazi Ahmet Muhtar Paşa, batı cephesinde Gazi Osman Paşa, 2'si de yenilgi içinde kahramandır. Başka asker rol modeli veya övülen bir askerlik kariyeri söz konusu değildir. Bu asker millet ve ordu millet tevatürü, ittihatçıların, 1908'de darbeyle iktidarı ele alan ittihatçıların Türkiye toplumuna hediyesidir ve tamamen Alman milliyetçiliğinden, Prusya milliyetçiliğinden ve Prusya militarizminden örnek almışlardır. Çok yoğun ideolojik etki altındaydılar, asker millet ve ordu millet fikirleri ilk önce 19'uncu yüzyıl sonunda Prusya'da ve Bismarck Almanyası'nda ortaya atıldı, bu konuda kitaplar yazıldı ve ittihatçılar da bunları alıp olduğu gibi kopya ettiler ve Türkiye'ye asker millet, ordu millet ideolojisini getirdiler, bunun da altını çizmek istiyorum.

Tekrar sabrınız için teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI – Çok teşekkür ederiz.

Sayın Özgürel, buyurun.

AVNİ ÖZGÜREL – Efendim, bir iki soru var ama Halil Hocanın yönelttiği noktadan çok fazla şey yapmadan geçeyim.

Yani, milletlerin de çeşitli evreleri var. Yani, Lale Devri'ne bakıp da bunu bütün Türk tarihinin bir dönemi gibi değerlendirmek bana göre çok isabetli olmayabilir. Keza son asra ilişkin de ara ara başka kaygılar, başka çabalar ön plana çıkıyor. Bakın, bugün dünyanın hangi ülkesinde askere giden çocukların vasiyet yazdığı görülmüş mü? 20 yaşında çocuk vasiyet yazıp gidiyor. Sünnet olan çocuklara asker elbisesi giydirilen bir ülkeden söz ediyoruz. Bu sadece İttihat ve Terakkiyle de alakalı değil, bu başka bir şey. Bu çok iyidir filan anlamında, çok övülesi bir şeydir anlamında söylemedim. Türkiye bir buçuk sene önce darbe girişimi yaşadı ve duygusal açıdan askere karşı en mesafeli olması gereken bir dönemin içinde. Buna rağmen yere göğe koyamıyoruz. Bu başka bir şey çünkü ordu kavramı farklı, sokakta onu temsil eden şeyler farklı.

Bu darbecilikle alakalı da söyleyeyim. Yani, Fransız Devrimi'nin, Sovyet Devrimi'nin arkasında ideolojik arka plan var. Türkiye'deki, darbelerin, darbe girişimlerinin hiçbirisinin arkasında hiçbir fikir yoktur, zerre kadar yoktur yani ne 27 Mayısın arkasında bir ideolojik arka plan vardır, sadece "Sen düş ben yöneteceğim." vardır ne 12 Martın arkasında vardır, hiçbir şey. Amerika'nın talimatıdır sadece. Keza 12 Eylül... Hiç, ne Kenan Evren'in ideolojik bir zihin yapısı vardır. Bunlar laiklik filan, şu, bu için darbe yapmış filan zannediliyor. İşte, ilk gittiği yer Konya İmam-Hatip. O zaman ben işsizdim, cezaevinden yeni çıkmıştım. Bu, Süleymancılar cemaatinin bütün yurtları kapatılmıştı. Bana dediler ki: "Ya, sen Recep Ergun'u filan tanıyorsun, severler seni. Bir araya gir de bu yurtları açalım." filan. Ben cemaate yakın filan da değilim ama cemaatin bütün yurtlarına birer Atatürk köşesi filan yaptık. Ben de Paşa'ya götürdüm albümü. Ya, bu cemaat böyle bir şey. Yani "Şunu aç, bu yurtlara izin verin." diye, açtılar. Bunlarda öyle bir ideoloji filan, fikir mikir, böyle bir şey hak getire, yok yani böyle bir şey. Ha, var olan ne? Türkiye'ye diyelim ki... Ya, bu belki bugünün konusu da değil ama yani 12 Martta rahmetli İhsan Sabri Çağlayangil hatıralarında anlatıyor zaten. "Amerikan elçisi geldi bana, dedi ki: 'Efendim, bu haşhaş ekimini yasaklayın.' 'Benim konum değil, ben Dışişleri Bakanım.'

dedim.” diyor. “Ya, bunu Süleyman Bey’e söyleyin.” “Gittim, söyledim, geldim, ‘Kabul etmiyor.’ dedim.” diyor. “Ya, beraber gidelim bir de, birlikte anlatalım.” “Birlikte gittik, söyledik ve Süleyman Bey dedi ki: ‘Ya, bizde Afyon diye vilayet var, yapamayız yani.’ Dışarıya çıktığımızda Amerikan Büyükelçisi bana dedi ki: ‘İhsan Bey, siz şu Adalet Partisinden istifa edin. Ya, ben sizi severim, bir zarar görmenizi istemem.’” Çağlayangil diyor ki: “Adam meğerse bana 12 Martı haber veriyor, biz anlayamadık.” Aynı şekilde 12 Eylül öncesinde de Kenan Evren’in fikri, zikri falan, herhangi bir şeyi yok ama talimatı almışlar Washington’dan. Nedir o talimat? Bakın, NATO’nun zinciri; Yunanistan, işte, bizim Kıbrıs Harekâtı dolayısıyla NATO’nun askerî kanadından çıkmış, efendim, İran’da İslam Devrimi olmuş, Amerika’nın en büyük müttefiki Şah düşmüş, orada da o zincir kopmuş; bir de Kıbrıs Harekâtı dolayısıyla biz ambargodayız ve Yunanistan’ın NATO’ya dönmesini istiyor Amerika. Dönmesini istiyor da Yunanistan da istiyor fakat Türkiye veto etti. O Türkiye’nin vetosunu kaldırmak için Bülent Ecevit’e, Süleyman Demirel’e yapmadıklarını bırakmadılar ama Türkiye kaldırmadı, her iki siyasetçimiz de orada dirayet gösterdi ve kaldırmadılar o vetoyu. 12 Eylül’den sadece on yedi gün sonra Kenan Evren’in telefon emriyle kaldırıldı o veto ve 12 Eylül’ün tek amacı... Ne öyle kardeş kavgasıydı ne şuydu ne buydu, hiçbirisinin gerçek şeyleri filan yok. Bu adamların da hiçbirisinin bir ideolojik şeyi yok. Yani baktığınızda, Celasun Paşa bana anlatmıştı, yani darbe gecesi Kenan Evren’in odasına girmiş, demişler ki: “Başımıza ne gelir ne eder, onu bilmiyoruz. Ülkenin de hayırına mı olur, zararına mı olur bilmiyoruz. İki rekât namaz kılalım.” Yani bunlar, böyle, bir fikir mikir bir şey olduğundan değil, talimatı almışlar, ona göre yapıyorlar.

Bir arkadaşımızın bir sorusuna yanıt verip bitireyim. Efendim, Türkiye’de demokrasi iyi yolda diyorsunuz ama yani işte, yargıydı, yasamaydı şuydu buydu falan... Bakın, ben gazeteciliğe başladığımda bu Meclisin çatısı altında Millî Savunma Bakanlığı bütçesi geldiği vakit -Sayın Başkan bilmez belki ama geçmişinde öyle, baksın- diğer bakanlıklarınki “Kabul edenler... Etmeyenler...” Millî Savunma bütçesinde bütün locaları subaylar ile generaller doldururdu, bütün kuvvet komutanları, Genelkurmay Başkanı, tamamı doldururdu. Milletvekilleri “evet”, “hayır” demezler, ayakta oylanırdı Millî Savunma bütçesi. Ha, Türkiye demokrasisi nereye geldi? İşte, böyle, biraz biraz yani böyle geliyor.

Evet, bizim yargı sorunumuz var, çok büyük bir sorun. Ama biz yargının bir işgalden kurtarıldığı bir dönemi, kurtarılmak istendiği -kurtarıldı mı,

kurtarılmadı mı o ayrı da- bir dönemi yaşıyoruz şu anda. Aynı şey; devletin bütün kurumlarının personel daire başkanlıkları ele geçirilmiş, tamamına insanlar, bir özel grup yerleştirilmiş. Yani biz mesela “paralel devlet” tabirlerini filan kullandık. Esasında, Türkiye’de yıllar önce -benim babam da subaydı, bilirim-bizim Silahlı Kuvvetlerimiz zaten bir paralel devlettir yani. Oteli var, ordu pazarı var, bankası var, sigortası var, petrolü vardır, her bir şeyi vardır yani yedektir, bir yedek devlettir. Bu neden? Yıllar yılı hep böyle devleti yedekleye yedekleye gelmiş. Bizde bakın, mesela, Millî Mücadele Dönemi’nde müdafaa-i hukuk cemiyetlerinin kurulduğu yerler hepsi Anadolu’da eski beyliklerin bulunduğu yerlerdir. Çok teşekkür ediyorum. Kolay bir noktadan gelmedik buraya. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI- Çok teşekkür ediyoruz Sayın Özgürel.

Sabrınızı taşırdığımızın farkındayım. İki soru da bana var, birer cümleyle cevap vereyim, ondan sonra kapatalım.

Yakup Kaldırım arkadaşımız anlamadığım bir soru yöneltmiş: “Var olan tehlikeleri kanunla legal hâle getirmeyi düşünüyor musunuz?” Var olan tehlikeler kanunla legal hâle nasıl gelir, niye gelir; bunu anlayamadım. Arkasında başka bir şey varsa bana toplantı dışında sorarsan memnuniyetle cevap veririm.

İkinci soru: 27 Mayıs 1960 darbesinin arkasındaki gerçek dinamikleri açıklar mısınız? Gerçek dinamikler hep söylendi. Egemenliğe yani şurada inmeyen bayrak var ya onun temsil ettiği egemenliğe sahip çıkma kavgası. Halkla sivil ve askerî bürokrasi arasındaki kavga, kazasker, zabitan kavramı anlayışı. Sayın konuşmacılarımız bunları çok güzel anlattılar ama Türkiye bunları aştı. Ama Sayın Özgürel, 1977’den bu yana ben bu Meclisteyim. Hiç öyle Millî Savunma Bakanlığı bütçesi görüşülürken ayağa kalkma olayına şahitlik etmedim. Yani onu düzeltmem lazım. (Alkışlar)

Değerli Başkanım, size çok teşekkür ediyoruz. Sayın Ahmet Aydın size çok teşekkür ediyoruz.

SUNUCU - Oturum Başkanımız 23’üncü Meclis Başkanımız Sayın Köksal Toptan, Profesör Doktor Sayın İlber Ortaylı, Profesör Doktor Sayın Halil Berktaş ve gazeteci yazar Sayın Avni Özgürel. Efendim, çok değerli bilgiler edindik hem oturum başkanımızdan hem değerli konuşmacılarımızdan. Meclis Sohbetlerine katıldığınız için, Türkiye’nin demokrasi yolculuğuna sizlerle birlikte bir kez daha tanıklık ettiğimiz için çok mutluyuz. Sizlere teşekkürlerini sunmak ve hediyesini takdim etmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız Sayın İsmail Kahraman’ın kürsüyü teşriflerini arz ediyorum efendim.

Buyurunuz efendim.

Kapanış konuşmalarını yapmak üzere Sayın Meclis Başkanımıza sözü bırakıyoruz.

TBMM BAŞKANI İSMAİL KAHRAMAN – Efendim, lütfen oturunuz, sahura kadar buradayız, acele yok. Sohbet bu demek. Başlangıçta biraz zaman uzun zannedilir. Bitime doğru herkes “Aa bitiyor mu?” der. Efendim ayakta durursanız ben çabuk bitiririm o zaman.

Evela teşekkürler ediyorum. Çok sağ olasınız. Lütfettiniz, geldiniz. Gelenler belli. Yoklama yapıldı. Bir dahaki ay gene bekleyeceğiz, sayı çoğalacak. Konularımızı hep beraber inceleyeceğiz, irdelleyeceğiz. 15 Temmuz’da bir ispat ortaya kondu, o da şu: Türkiye’de darbe istenmiyor, demokrasiden vazgeçilemez, demokrasi kültürü yerleşti. Bu güzel bir şey. Biz de buna yardım etmeliyiz ve her kuvvet kendi içinde kalmalı, kuvvetler ayrılığı tam olarak olmalı.

Ben tabii konuşmalarda öyle karşılıklı görüşler ortaya çıkmasından çok memnun kaldım. Bilerek ateşlendi iş, alevlendi, güzel bir şey. Berktaş Hoca, Sayın Özgürel’le biraz... Ama uzun konuşulsa zannederim birleşilir. Benim bir itirazım var. O da 1908’deki darbeyi yapanlar 8 yaşında darbe yapmadılar. 19’uncu yüzyılda yetişerek yaptılar. 19’uncu yüzyıl onları yetiştirdi. Sultan Mahmud’un harbiyesi onları yetiştirdi. Pozitivizm onları yetiştirdi. Dolayısıyla askeriye hiçbir zaman dışarıda kalmadı ama giderek dışarıda şimdi ve inşallah

kışlasında bayrağını, sancağını dalgalandırarak. Hiçbir devlet ordusuz, hiçbir millet devletsiz olmaz ve bizim ordumuz Peygamber ocağı. Evet, demokrasiye destek olacağız, devam edeceğiz.

Bendeniz şimdi 3 kişiden daha istirhamda bulunacağım. Birer tabak hediye edeceğiz. Bu tabaklarımız kendi tesislerimizde, Yıldız Porselen Fabrikamızda oldu. Hatiplerimizin şahıslarına ithafen de yazıldı. Yıldız'ı Sultan Abdülhamit kurdurmuştu, 1890. Onları vereceğiz. Şöyle yapalım mı: İsimleri biliyorum. Ben isimleri çağırayım, aynı anda verelim. Otur-kalk olmasın.

21 ŞUBAT 2018
MECLİS SOHBETLERİNE AİT
HATIRA FOTOĞRAFLARI

Soldan: 23. Dönem TBMM Başkanı Köksal Toptan ve
TBMM Başkanı İsmail Kahraman

Soldan: Danıştay Başkanı Zerrin Güngör ve Galatasaray Üniversitesi Öğretim Üyesi ve TBMM Bilim ve Değerlendirme Kurulu Başkanı Prof. Dr. İlber Ortaylı

Soldan: 22. Dönem TBMM Başkanı Bülent Arınç, İbn Haldun Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Halil Berktaş

Soldan: TBMM Eski Başkanvekili Mehmet Vecdi Gönül ve
Gazeteci-Yazar Avni Özgürel

Arka sıra: 23. Dönem TBMM Başkanı Köksal Toptan, TBMM Başkanı İsmail Kahraman, Danıştay Başkanı Zerrin Güngör, Galatasaray Üniversitesi Öğretim Üyesi ve TBMM Bilim ve Değerlendirme Kurulu Başkanı Prof. Dr. İlber Ortaylı, 22. Dönem TBMM Başkanı Bülent Arınç, İbn Haldun Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Halil Berktaş, TBMM Eski Başkanvekili ve Türk Parlamenterler Birliği Genel Başkanı Nevzat Pakdil, TBMM Eski Başkanvekili Mehmet Vecdi Gönül, Gazeteci-Yazar Arni Özgürel

Ön sıra: AK PARTİ Mardin Milletvekili ve İdare Amiri Ceyda Bölünmez Çankın, CHP Burdur Milletvekili Ramazan Kerim Özkan, CHP Sivas Milletvekili Ali Akyıldız, AK PARTİ Burdur Milletvekili ve TBMM Kâtip Üye Bayram Özçelik, TBMM Başkanvekili Ahmet Aydın, AK PARTİ Osmaniye Milletvekili ve TBMM Kâtip Üye Mücahit Durmuşoğlu, AK PARTİ Sakarya Milletvekili Prof. Dr. Mustafa İsen

28 MART 2018

BİRİNCİ MECLİS, GAZİLİK VE ŞEHİTLİK RÜHÜ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANI
İSMAİL KAHRAMAN

MECLİS SOHBETLERİ - 28 MART 2018

MECLİS SOHBETLERİ
28 Mart 2018 Çarşamba
TBMM Tören Salonu

28 Mart 2018 Çarşamba

Açılma Saati: 20.00

OTURUM BAŞKANI: Mehmet Ali ŞAHİN

SUNUCU - Sayın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanım, değerli konuklar; entelektüel ve tarafsız bir içerikle her ay geleneksel hâle getirmek istediğimiz Meclis Sohbetleri'mize hoş geldiniz, şeref verdiniz efendim. (Alkışlar)

2'ncisini gerçekleştireceğimiz Meclis Sohbetleri'nde bu akşam. Birinci Meclis, gazilik ve şehitlik ruhu konusunu çok değerli konuklarımızdan dinleyeceğiz.

Müsaadelerinizle kendilerini öz geçmişleriyle takdim etmek istiyorum. Oturun Başkanı, Sayın Mehmet Ali Şahin. 1950 yılında doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Serbest avukat olarak çalıştı. İstanbul Fatih Belediye Başkanlığı yaptı. Adalet ve Kalkınma Partisi kurucu üyesidir. 20, 21 ve 22'nci dönemlerde İstanbul, 23'üncü Dönemde Antalya, 24 ve 26'ncı dönemlerde Karabük Milletvekili seçildi. 58 ve 59'uncu hükûmetlerde Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcılığı; 60'ıncı hükûmette Adalet Bakanlığı, 23'üncü Dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı yaptı. Şahin, evli ve 4 çocuk babasıdır.

Sayın Mehmet Ali Şahin'i sahneye davet ediyoruz alkışlarınızla. (Alkışlar)

Profesör Doktor İsmail Hakkı Ünal. 1957 yılında doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı. ODTÜ Sosyal Bilimler Bölümünden 1981, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 1982 yılında mezun oldu. 1983 yılında aynı fakültenin Hadis Ana Bilim Dalında araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 1990 yılında hadis alanında doktorasını tamamladı. 1993 yılında doçentlik, 2000 yılında profesörlük kadrosuna atandı. 1987-1988 yıllarında Suudi Arabistan'ın Melik Suud Üniversitesinde araştırmacı olarak bulundu. 1999-2000 öğretim yılında Kırgızistan'ın Oş Üniversitesine bağlı ilahiyat fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yaptı. 2001-2015 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliğinde bulundu. "İmam Ebu Hanefi'nin Hadis Anlayışı ve Hanefi Mezhebinin Hadis Metodu" konulu doktora tezi Diyanet İşleri Başkanlığınca yayımlandı. Alanıyla ilgili makale, bildiri ve popüler yazıları çeşitli dergilerde yer aldı. Hâlen Ankara Üniversitesi

İlahiyat Fakültesinde Hadis Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi ve Dekan olarak görevini sürdürmektedir. Ünal, evli ve 3 çocuk babasıdır.

Sayın Profesör Doktor İsmail Hakkı Ünal'ı sahneye davet ediyoruz alkışlarınızla.

Buyurun Hocam. (Alkışlar)

Profesör Doktor Mustafa Turan. 1959 yılında doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Karaman'da tamamladıktan sonra Ankara Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe Kelam Bölümünden 1982 yılında mezun oldu. 1983 yılında Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünde araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 1984 yılında yüksek lisans ve 1990 yılında da doktorasını tamamladı. 1992 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Bölümüne yardımcı doçent olarak atandı. 1995 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne geçti. 1998 yılında doçentlik unvanını aldı. 2003 yılında Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde Yakın Çağ Tarihi Ana Bilim Dalına atandı. 2004 yılında profesör oldu. Görev yaptığı üniversitelerde akademik faaliyetlerinin yanı sıra idari görevlerde bulundu. Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi muhabir üyeliği, yayın çalışma grubu üyeliği ve bilim kurulu üyeliği görevlerinde bulundu, çeşitli komisyonlarda görev aldı. Tez danışmanları ve projelerinin yanı sıra, yakın çağ Osmanlı tarihi millî mücadele tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi sahalarında çeşitli konularda yazılmış kitap, makale ve bildirileri bulunmaktadır. Hâlen Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde görev yapmakta olup Türk İstiklal Harbi, Yakın Çağ Osmanlı Dış Politikası, Tarih Felsefesi, Türkiye'nin Jeopolitiği gibi konularda lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri vermektedir. Turan, evli ve 3 çocuk babasıdır.

Alkışlarınızla Hocamız Profesör Doktor Mustafa Turan'ı sahneye davet ediyorum. (Alkışlar)

Profesör Doktor Mustafa Budak. 1962 yılında doğdu. 1980 yılında Kayseri Mimar Sinan Öğretmen lisesinden, 1985 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden mezun oldu. 1987 yılında "Osmanlı-Özbek Siyasi Münasebetleri" adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yakın Çağ Tarihi Ana Bilim Dalına araştırma görevlisi olarak atandı. 1991 yılında Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalına geçti. Aralık 1993'te "1853-1856 Kırım Savaşında Kafkas Cephesi" adlı teziyle

tarikh doktora unvanını aldı. Nisan 1999'da yardımcı doçent, Kasım 1999'da ise Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalında doçent oldu. Mayıs 2001'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalı doçentlik kadrosuna atandı ve 25 Mayıs 2004 tarihinde Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı oldu. 27 Mayıs 2015 tarihinde İstanbul Üniversitesinde profesör olan Budak, 29 Haziran 2015 tarihinde Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcılığı görevinden ayrılarak İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde çalışmaya başladı. 19'uncu ve 20'nci yüzyıl Kafkasya'yla millî mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti tarihleri üzerinde çalışmalarına devam etmektedir. "İdealden gerçeğe, Misak-ı Millîden Lozan'a Dış Politika" adlı yayımlanmış bir kitabıyla çok sayıda bilimsel makalesi olup İngilizce bilmektedir. Budak, evli ve 4 çocuk babasıdır.

Alkışlarınızla Profesör Doktor Mustafa Budak Hocamızı da sahneye davet ediyoruz. Buyurun Hocam. (Alkışlar)

Saygıdeğer konuşmacılarımıza da bir kez daha hoş geldiniz diyoruz.

Değerli konuklarımız, açılış konuşmalarını yapmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Başkanı Sayın Ahmet Aydın'ı alkışlarınızla kürsüye davet ediyorum. (Alkışlar)

TBMM BAŞKANVEKİLİ AHMET AYDIN - Türkiye Büyük Millet Meclisimizin Saygıdeğer Başkanı, çok değerli bakanlarım, başkanlarım, milletvekillerimiz, değerli misafirlerimiz, çok değerli konuklar; bugün Meclis Sohbetleri'mizin 2'ncisini çok önemli bir başlık altında inşaallah icra edeceğiz. Çok değerli bir konu ve gerçekten alanında ün yapmış kamuya mal olmuş ve bu anlamda da birikimiyle, donanımıyla bize rehber olan çok değerli hocalarımız ve yine aynı zamanda Meclisimizin 23'üncü Dönem Başkanının Başkanlığında başlatacağımız demek istiyorum ama elektrik mi kesildi yoksa bir sabotaj mı şimdi göreceğiz, arkadaşlar ilgileniyordum herhâlde.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili,
Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Başkanı
Ahmet Aydın

Ankara Devlet Tiyatroları tarafından Çanakkale Türküsü ve Mehmet Akif Ersoy'un Çanakkale Şiiri seslendirildi.

TBMM BAŞKANVEKİLİ AHMET AYDIN – Evet, çok teşekkür ediyoruz.

Çanakkale’den Afrin’e kadar tüm şehitlerimizin ruhu için, Allah rızası için el Fatiha.

İçinde yaşadığımız ay 12 Mart İstiklal Marşı’nın kabul yıl dönümü, 18 Mart Çanakkale Zaferi’nin yine yıl dönümü ve gerçekten Millî Mücadeleyle dolu sayısız zaferlerin de olduğu o mücadele aşkının, azminin, ruhunun olduğu bir ay ve bu vesileyle bu ayki oturum konu başlığı olarak Sayın Meclis Başkanımızın, çok değerli ağabeyimizin tavsiyesi, önerisiyle Birinci Meclis Şehitlik ve Ruhü yani Millî Mücadele ruhunu konu alsın diye özellikle arzu ettik ve bu anlamda da bugün bu alanda çok değerli üstatlarımızı inşallah biraz sonra dinleyeceğiz.

Az önceki gerçekten bence de çok iyi oldu, yine Sayın Başkanımızın önerisiyle oldu, sağ olsun, baştan sona kadar bizatihi için içinde, hem fikriyle hem gayretiyle böylesine güzel sohbet ortamı oluşmasını kendileri sağladı. Hem kendilerine çok çok teşekkür ediyorum hem de Kültür ve Turizm Bakanımız Profesör Doktor Numan Kurtuluş Bey başta olmak üzere, Çanakkale Destanı adlı gösterinin icrasını gerçekleştiren Devlet Tiyatrolarına huzurlarınızda bir kez daha teşekkür ediyoruz ve yürekten alkışlıyoruz kendilerini. (Alkışlar)

Bir önceki sohbetteki eksiklerimizi de dikkate alarak bu sohbette yine Başbakanımızın değerli tavsiyeleri, yine Kültür, Sanat, Yayın Kurulu üyesi arkadaşlarımızın önerileriyle birtakım başka yeniliklerimiz de oldu. Ben tekraren hepimize teşekkür ediyorum katılımlarınız için.

Yine değerli konuklarımıza da hem katılımları hem katkıları için bir kez daha teşekkür ediyorum, hepimize saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

SUNUCU – Sayın Aydın’a konuşmalarından dolayı teşekkür ediyoruz ve sohbeti başlatmak üzere sözü oturum Başkanımız Sayın Mehmet Ali Şahin’e bırakıyorum.

Buyurun Sayın Başkanım. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI – Çok teşekkür ederim.

Sayın Başkanım, değerli misafirlerimiz; hepimizi sevgiyle saygıyla selamlıyorum.

Konuşmanın başında, sohbetimizin başında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız İsmail Kahraman Beyefendi’yi –ben kendisine hep “ağabey” diye hitap ederim- İsmail ağabeyimi yürekten tebrik ediyorum.

23. Dönem TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin

Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında yeni bir çalışma başlattınız, biraz önce Ahmet Bey'in de ifade ettiği gibi, "Meclis Sohbetleri" adı altında bir çalışma. İnşallah bu çalışma geleneksel hâle gelir Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında. Daha da geniş muhtevalı, daha da geniş katılımlı, çok önemli bir ihtiyacı karşılar diye düşünüyorum. Emeği geçen herkese, özellikle Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Başkanımız Ahmet Bey'e de çok teşekkür ederim, onun da bunda önemli katkıları var.

Özellikle biraz önce büyük bir sürprizle karşılaştık. On gün önce Çanakkale Deniz Zaferi'nin 103'üncü yıl dönümünü kutlamıştık, on gün sonra burada bize yeniden Çanakkale'yi hatırlattınız ve aslında benim kanaatime göre şunu söylemek istediniz Sayın Başkanım, şu mesajı vermek istediniz: "Biz Çanakkale'yi unutmadık, unutmayacağız ve unutturmayacağız." demek istediniz. (Alkışlar) Resmî kayıtlara göre, 211 bin şehit vermişiz Çanakkale'de. "Bu şehitlerimizi unutmayacağız." demek istediniz. "Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Paşa'yı aslında unutmayacağız." dediniz. Çünkü o bir emirle Çanakkale Boğazı'nın bir gecede baştan başa mayınlanma talimatını vermiş komutandı

“Onu unutmayacağız.” dediniz ve dönemin İngiliz Bahriye Nazırı şöyle der: “Ben dünyayı bilmem ama Tophaneli Hakkı’nın yaptığını kimse yapmamıştır.” Tophaneli Hakkı Nusret Mayın Gemisi’nin kaptanıdır, Cevat Paşa’nın talimatını bir gecede yerine getirerek Çanakkale Deniz Zaferi’nin müttefik donanması aleyhine sonuçlanmasını sağlayan kaptandır. Bunları unutmayacağız. İşte, Çanakkale Deniz Zaferi’nin üzerinden yüz üç yıl geçti, on gün sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında çok güzel bir gösteriyle hepimizi yeniden duygulandırdınız. “Seyit Onbaşı’yı da unutmayacağız, Anafartalar’da komutanlık yapmış Miralay Mustafa Kemal Paşa’yı unutmayacağız, bunların hiçbirini unutmayacağız ve unutturmayacağız.” demek istediniz. O bakımdan gerçekten tebriklerimi ve takdirlerimi sunuyorum.

Şimdi, oturum başkanları çok konuşmazlar çünkü konuşmacı hocalarımız var. Ben sözü onlara vermek istiyorum. Gerçekten konu son derece güzel

Soldan: Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal, Prof. Dr. Mustafa Turan, Prof. Dr. Mustafa Budak

seçilmiş bir konu, aktüel bir konu, güncel bir konu. Birinci Meclis, Gazilik ve Şehitlik Ruhu, şu anda Türkiye’nin sınır güvenliğini sağlamak için yapmış olduğu sınır ötesi operasyonlar bağlamında gerçekten çok güncel, çok önemli bir konu. Özellikle Ahmet Aydın Bey, çok teşekkür ederim, bize şöyle sanıyorum

20 sayfayı aşkın bir bilgi notu göndermişsiniz hocalarımla birlikte. Dikkatimi çekti, bir karar almışsınız 15 Mart 2018’de Perşembe günü, Kültür Danışma Kurulu toplanmış ve kararlardan 11’incisi şöyle: “İlk sohbette Tören Salonu’nda kullanılan sandalyelerin farklı renkte ve çeşitte olması dolayısıyla salona alınması planlanan sandalyelerle ilgili İşletme ve Yapım Başkanlığına hatırlatma yapılacaktır.” Şimdi, bu benim çok dikkatimi çekti. Keşke bundan bir ay önceki Köksal Bey’in oturma Başkanlığını yaptığı o sohbet toplantısındaki o renkli ve çeşitli sandalyeler bugün burada olsaydı çok anlamlı olurdu. Niye biliyor musunuz? Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920’de Ulus’ta, o binada açıldığında oraya gelenler kiremitlere baktığında bir şey dikkatini çekmedi: Renkli renkli kiremitler, farklı farklı kiremitler, tıpkı bir ay önceki sizin sandalyeler gibi. Niye böyle? Bir sanatkâr acaba orada bir tezyin falan mı yapmak istemiş, bir sanat mı göstermek istenmiş? Hayır. Türkiye Büyük Millet Meclisini açmak için Ankara’ya gelenler... Natamam o bina, Türkiye Büyük Millet Meclisi açılacak hâlde değil, Ankaralıların yardımıyla o bina tamamlanmaya çalışılıyor. Kiremit alacak para yok, Ankaralıları evlerinin çatısındaki kiremitleri getiriyorlar, kiremitlerin hepsi aynı boyda değil ki aynı renkte değil ki aynı kalıpta değil ki. Dolayısıyla Ankaralıların getirdiği o kiremitlerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin çatısı kaplanıyor. O nedenle sizin o sandalyeler bugün burada olsaydı bir ay önceki o Türkiye Büyük Millet Meclisinin çatısındaki kiremitleri hatırlatan bir manzara olurdu. Tabii ki içi de yani Meclisin içerisinde görev yapan milletvekilleri de çok farklı etnik yapıya sahip ama bu milletin mensupları, değişik mesleklerden, değişik aşiretlerden düşman işgalinden ülkeyi kurtarmak için bir araya gelmişler. Çatısı renkli, içi renkli bir Türkiye Büyük Millet Meclisi... (Alkışlar) İşte, biz bu Türkiye Büyük Millet Meclisini bugün konuşacağız saygıdeğer hocalarımla birlikte.

Biraz önce Çanakkale’yle ilgili burada çok güzel bir gösteri yapıldı, 18 Mart 1915 burada yeniden yâd edildi ve ecdadımız “Çanakkale geçilmez.” dedi.

Şimdi, özellikle iki saygıdeğer hocam var, fen edebiyat fakültelerinde -biri İstanbul’da, biri Ankara’da- özellikle tarih dalında, tarih bölümünde önemli çalışmalar yaptınız ve yapıyorsunuz. İsterseniz şuradan başlayalım.

Mustafa Turan Hocam, biz 18 Mart 1915’te “Çanakkale geçilmez.” dedik de Birinci Meclisin açılmasına giren süreçte, İstanbul İngilizler tarafından nasıl işgal edildi de böyle bir süreç başladı? Yani Çanakkale geçilmiş olmadı mı?

Ne yaşandı, hangi yanlışlıklar yapıldı da İngilizler geldi, 1915'te geçemedikleri Çanakkale'yi geçtiler, işgal ettiler?

Buradan başlayarak “Birinci Meclis, Gazilik ve Şehitlik Ruhu” konulu konuşmanıza başlarsanız bizi mutlu edersiniz efendim.

PROF. DR. MUSTAFA TURAN - Bakanım, bana tekrar söz verecek misiniz?

OTURUM BAŞKANI – Şöyle söyleyelim, tabii onu açıklamam iyi olurdu. Her konuşmacı arkadaşımızın bana verilen bilgi notunda yirmişer dakika kadar konuşma imkânları var, daha sonra soru-cevap olacak, onar dakika da orada... Yani her birinizin bir otuz dakika kullanma imkânı var efendim.

Şimdi yirmi dakika. Bizim Türkiye Büyük Millet Meclisinde elektronik sistemle yapılıır bunlar, otomatik olarak konuşma kesilir, biz böyle bir şey burada yapmayacağız ama ben gene de bir saat tutacağım, yirmi dakika süreniz var.

Hocam, buyurun.

PROF. DR. MUSTAFA TURAN - Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

Efendim, heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mustafa Turan

Başkanım zor soru, tam ortadan bir soru sordu, önce ona cevap vereyim ama Birinci Meclisin açılması, bu süreç içerisindeki birtakım kavramlar işin içerisine girecek, çok kolay değil, o günkü şartlar içerisinde nasıl böyle bir Meclis ortaya çıktı, nasıl mücadele verdiler, o ruhu yakalayabilmek adına başka hususlara da değinmek gerektiğini düşünüyorum.

Şimdi, 18 Mart öncesi Amiral Carden Müttefik Kuvvetler Donanma Komutanı, Winston Churchill de o sıralarda Deniz Bakanıdır. Churchill üç ay içerisinde Çanakkale'nin geçileceğini, İstanbul'un bir anda, işte ele geçirildikten sonra, Osmanlı'nın savaş dışı bırakılmasıyla savaşı kazanacaklarını düşünüyor, Rusya da yardıma gitmeye çalışıyordu. Amiral Carden diyor ki: "Üç ay değil, biz burayı en fazla bir ay içerisinde geçiyoruz." Tabii, oradaki Mehmetçik'in nasıl bir ruhla savaşacağını, nasıl bir direniş göstereceğini kesinlikle tahmin edememişler. Müthiş bir teknolojik güç var. Çanakkale'de müttefik kuvvetlerin 700 civarında top varken bizim elimizde 55 tane top var. Onların top atışı 12 menzilli, bizimki 6 menzili geçmiyor. Neyse yani bunları... Pek çok husus var.

Şimdi, Çanakkale müthiş bir iradenin şeyi. Mustafa Kemal Paşa orada "Çanakkale'de şehametiyle savaşan, istiklalleri için savaşan Mehmetçik" tabirini kullanır. Biz bazen "İstiklal Harbi'ni nereden başlatalım?" sorusunu konuşur, tartışırız. İşte, Mondros Mütarekesi'nden mi başlatılabilir, İstanbul'un işgalinden mi, Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışından mı, yoksa Çanakkale'den mi?

Şimdi, bakınız, Çanakkale'yle ilgili hatıralara baktığınız anda şu ifadeyi hemen hepsinde görürsünüz: "Ölüm bir eli uzatacak kadar yakındı. Kimin, ne zaman şehit olacağı belli değil." İşte, arkadaşlarımız canlandırdılar, şehitlik duygusuyla ilgili de herhâlde en güzel ifadesini Akif'te buldu. Mehmet Akif, merhum, bunu çok güzel dile getirdi.

Çanakkale'deki mücadeleyi aşamadılar. 18 Martta -Başkanımın söylediği- mayın gemisinin döşemiş olduğu mayınlara çarpanlar oldu. Seyit Onbaşı'nın atmış olduğu güllenden batan gemiler oldu. Büyük zırhlılar ölüm makinesi... "Kara kedi" diyorlar, Çanakkale'de bizim de hangi şartlar içerisinde savaştığımızı göstermesi bakımından bir örnek vermemiz lazımsa; "Kara kedi" dedikleri bu şeyler siperle düştüğü anda canlı namına hiçbir şey bırakmıyordu, gündüzleri siperler düşmanın eline geçiyordu. Gece iş süngüye kalınca geceleri siper bizim elimize geçiyordu." diyor. Elimizdeki teknik imkânlar bu. Her ne kadar Almanya'yla müttefik olmuşuz, Alman İslah Heyeti gelmiş, tabyaların yapımı,

birtakım tedbirler alınmış zaten. Şöyle haritaya baktığınız anda Anadolu'ya yapılacak stratejik nokta Çanakkale gözüktüyor. Burayla ilgili Osmanlı gerekli tedbirleri almıştır ama elindeki imkânlar çok da yeterli değildir. 18 Martta "Çanakkale geçilmez." hükmüyle geçemediler, vazgeçemediler; bir ay kadar sonra 25 Nisanda kara muharebeleri başlayacaktır, kara muharebeleriyle Çanakkale'yi ortadan bölüp Türk Ordusunu ikiye bölecekler, vesaire gidiyor.

Çanakkale'ye baktığınız anda sekiz buçuk ay sürecek savaş. Bu sekiz buçuk ay içerisinde verilen mücadele, direnç öyle insanüstü bir direnç. Mehmet Akif'in bir yüzbaşıyla görüşmesi var, ona "Çanakkale'deki ahval nedir efendi?" diye soruyor. O da diyor ki: "Vallahi, ümit yok. Fevkalbeşer bir şey olması lazım." Yani insanüstü bir şey olması lazım ki, fevkalade bir şey olması lazım ki bu savaşı kazanabilelim. Akif çok duygusal bir adam. Ağlıyor önce, ondan sonra diyor ki: "Kesinlikle Çanakkale geçilmez." Bu anlamda -şu an aklımda değil- bir dizesi var onun: "Çanakkale'yi geçmeye, bu imanı yarmaya gücü yetmeyecektir, Allah buna müsaade etmeyecektir." şeklinde bir ifadesi var. Bu sekiz buçuk ay içerisinde geçemediler. Fakat malumunuz, savaşlarda iki devlet dayanma güçlerine göre savaşır, dayanma gücünüz bittiği anda teslim olmak zorundasınız. Osmanlı Devleti dokuz cephede savaşmıştır, bir de içerideki cephemiz var Ermenilerle yapılan mücadele vesaire filan... İşte "Ano Yemen'dir, gülü çemendir. Giden gelmiyor, acep nedendir?" Pimiz bitti.

Şimdi, efendim, Talat Enver ve Cemal Paşaların iktidarda olduğu dönem -Talat Paşa Başvekil, Sadrazam- Talat Paşa'nın bir Avrupa gezisi var, Berlin'e falan gidiyor geliyor, geldikten sonra bu Teşkilat-ı Mahsusadan Kara Vasıf ve Kara Kemal'le bir toplantı yapıyorlar, bitkin vaziyette diyor ki: "Biz artık mütarekeyi istemeliyiz çünkü savaştığımız sürece biz sürekli kan kaybediyoruz, neticede de bu savaşı kazanamayacağız, mütareke istememiz lazım." Kara Kemal sert mizaçlı bir adam, Kara Kemal diyor ki: "Biz yemin ettik, sonuna kadar savaşalım." Neticede ikna ediyor Talat Paşa bunları, mütareke istemeye karar veriyorlar. O şartlar altında biz mütareke istedik. Rauf Orbay'ın hatıralarda mütarekeyi nasıl imzaladığı anlatılır. Şu an hep bir şeyi söylüyorum: Allah bizi böyle bir şeyle imtihan etmesin. Mondros Mütarekesi'ni -kendimi onun yerine koyuyorum- eli titreye titreye imzaladı. Üstelik, İngiliz temsilcisi, İngiliz Delegasyonu Heyeti Başkanı Amiral Calthorpe'un o hakaretleri altında imzaladı, önümüze attılar "Bunu imzalayacaksın..." Rauf Orbay dedi ki: "Efendim, bakın burada bir iki madde var, 7'nci madde var özellikle; bu madde çok muğlak bir madde,

bunun somutlaştırılması lazım. Müşahhas bir maddeye dönüştürelim.” “Sizinle oynayacak zamanımız yok, biz gideceğiz.” “Bir başka isteğimiz var. Anlaşılan Anadolu işgal edilecek, Anadolu’nun işgaline lütfen Yunanlılar dâhil olmasın.” Çünkü Yunanlılarla çok yakın geçmişte, Balkan Harbi’nde de büyük facialar yaşandı, aramız iyi değil. Bunlar lütfen olmasın.” “İmzalıyorsanız imzalayın, yoksa çekip gidiyoruz.” dediler. Neticede, boynu bükük imzaladı, İstanbul işgal edildi. Üstelik, İstanbul’un Anadolu yakasının işgalini İngilizler söz vermiş olmasına rağmen Yunanlılara bıraktılar. Başkanımın sorduğu soru bu. Yani biz Çanakkale’de bu kadar mücadeleden sonra Çanakkale’de kaybettik, iki şekilde kaybettik. Bakın, Çanakkale sadece 18 Marttaki deniz zaferi değildir. Çanakkale’ye gitmişizdir. Oradaki yer isimlerini sayın, her biri bir cephedir. Kirte Muharebeleri, Seddülbahir, Kumkale, Anafartalar, Conkbayırı, Kemalyeri, Anzak Koyu, Ertuğrul Burnu, hepsini say, 15-16 cephesi vardır, Zığındere, hepsi zaferdir. Hele, Zığındere’yi bir okuyun, “cehennem eşittir Zığındere” demek çok yanlış olmaz. Çukurun içerisinde kalmış, yukarıdan yağmur gibi mermi akıyor buraya, yaşamanız imkânsız gibi bir şey. Buralarda bizim zaferimiz var, hepsinde zaferimiz var. Çanakkale bir tek zafer değil, zaferler dizisidir ama buna rağmen biz kaybettik. 70 bin Rüştiyelimizi Çanakkale’ye cepheye gönderdik biz, gönüllü gittiler bunlar. 1921 yılına gelindiğinde, işte İstiklal Marşı’nın da kabul edildiği yıl, İstanbul Darülfünun Tıp Fakültesi mezuniyet töreni yapılacak, yapamıyor. Altı sene öncesine gidin, 1915, hepsi gönüllü Çanakkale’ye gidiyor. Bunların pek çoğu –kahraman 57’nci Alay vardır- 57’nci Alaydadır, 57’nci Alaydakilerin hepsi şehit olmuştur. Biz, genç neslimizi Çanakkale’de kaybettik. Onun için, “Çanakkale Mektepliler Savaşı” denir.

Bir başka husus üzerinde belki durmak lazım. “Çanakkale’de niye böyle bir savaş oldu, bu noktaya nereden gelindi?” meselesi. Çanakkale’de bize kazandıran, Çanakkale’nin bize kazandırdığı, aynı yıl içerisinde aralık ayında Sarıkamış’ta da biz müthiş bir mücadele verdik, Kutülamare’de de mücadele verdik, yedi cephede, Yemen’de de mücadele verdik. Bizim için fethedilen her toprak vatandır, Yemen’de de savaşıyoruz, Kutülamare’de de savaşıyoruz, Sarıkamış’ta da savaşıyoruz. Sarıkamış Allahuekber Dağlarını aşmanız gerekiyor, 2.200’dür rakım, denizden yükseklik 2.200 metre. Aralık ayında eksi 31 derecede o civanlar orada dondular. Bakınız, nefes alsanız herhâlde ciğerleriniz donar o şeyde. “Komutanım, Enver Paşa gelecekmiş. Ne zaman gelecek?” “Oğlum, sen bunu kaç defadır soruyorsun.” diyor komutan. “Komutanım, asker dökülüyor,

ayağında botu yok, yiyecek elbisesi yok. Enver Paşa gelirse gelirken elbise getirecek." Paşanın söylediği cevap çok ilginç, nasıl yorumlarsanız yorumlayın: "Biz, Balkan Harbi'nde ordumuzu tam teçhiz etmiştik -hakikaten Balkan Harbi'nde ordu gençleştirildi, donanımı, her şeyi filan tamam ama Balkanlarda yenildik- yenildik, bu sefer de artık böyle savaşaacağız." Tabii ki bir komutan bunu askerine söylemek istemez ama Osmanlı'nın düştüğü durum bu. Beş dakika gözünü yumduğu anda gözünü açma imkânı yok, şehit oluyor. En tatlı ölüm donarak ölmekmiş. Komutanlar onun için sürekli yürütüyorlar, hareket hâlinde bırakıyorlar. Şimdi, bu şartlar altında siz, meclis kuracaksınız, mücadeleye gireceksiniz, adamlar sizi zaten ortadan kaldırmak için gitmişler.

Bakınız, Başkanım soruyu böyle sorduğu için başka bir yere gitti, benim planladığım başka bir konuşmaydı. "Bir bir açılırken göğe, son defa yarıştık/ Allah'a giden yolda meleklerle karıştık/ Geçtik hepimiz dört nala cennet kapısından/ Gördük ebedî cetleri bir anda yakından/ Bir bahçedeyiz şimdi şehitlerle beraber/ Bizler gibi ölmüş o yiğitlerle beraber/ Lakin kalacak doğduğumuz toprağa bizden/ Şimşek gibi bir hatıra nal seslerimizden!" Yahya Kemal. 1526 Mohaç Harbi için söylüyor, Mohaç Meydan Muharebesi için söylemiş bunu Yahya Kemal. Akif ne diyor? "Şüheda fıskırarak toprağı sıksan şüheda." Biz 1071'de Anadolu'ya geldik. Anadolu fethedilmedi 1071'de. Anadolu'nun fethi için dört yüz yıl savaştık biz, asgari dört yüz yıl savaştık, ondan sonra Balkanlara... Bu dönem fütihat dönemi. Bakınız, fetih döneminde şehitlik en üst merteye, en çok değer verdiğimiz husus şehitlik. Ama Çanakkale, Birinci Dünya Savaşı, geri çekildikten sonra gene şehitlik ruhu en üst derecede ama gayemiz biraz değişik, mevcudu muhafaza etmek istiyoruz. Dinüdevlet, mülkümillet için gene savaşıyoruz bu ama haysiyetimizle ayakta durmak için savaşıyoruz biz. "Sana güç verecek bir tek şey var, o da şehitlik duygusu. 'Oğlum, ya şehit ol ya gazi ol.' Bu anlayış, inanın, başka milletlerde yoktur.

"Ya Râb, bu uğursuz gecenin yok mu sabâhı?

Mahşerde mi biçârelerin, yoksa felâhı!

Nur istiyoruz, sen bize yangın veriyorsun!

"Yandık!" diyoruz, boğmaya kan gönderiyorsun!"

Uzunca, Akif'in şiiri. Bu mütedeyyin insan bile isyan noktasına gelmiştir. Balkan harpleri sırasında oradaki Müslümanlara, Türklere yapılan katliamları, vahşeti görüyor, dayanamıyor, isyan noktasındadır. "Ağzım kurusun. Yok musun

ey adl-i İlahî!" diye son cümlesinde toparlamaya çalışır, nazlanır Cenab-ı Allah'a. 1915'i de arkadaşlarımız söylediler. "'Gömelim gel seni tarihe' desem, sığmazsın." diyor. Hatta onun ilk şeyi "'Bu, taşındır.' diyerek Kâbe'yi diksem başına." Kâbe'yi bile şehitlerin mezar taşının başına dikilmeye layık görüyor. Biz çekiliyoruz, kaybediyoruz, mütemadiyen kaybediyoruz, bu şartlar altında mücadeleye kalkacağız. "Hürriyet ve istiklal benim karakterimdir." diyen bir millet, istiklal olmadan olmaz, bunu asla kabul etmeyecek, bunu biliyorum.

Bir anekdot... Efendim "anekdot" kelimesi hoşuma gitmiyor da onun yerine bir kelime bulamıyorum, "kısa hatıra" demek lazım herhâlde. Mustafa Kemal Paşa Samsun'dan Havza'ya doğru, yanında Kâzım Dirik Paşa vardır, bununla beraber giderken sade bir asker elbisesi giymiş, yolun kenarında, Havza'ya yaklaştıkları anda bir yaşlı adam çubuğuyla uğraşüyor. Mustafa Kemal Paşa takılıyor: "Dede, ne yapıyorsun?" "Oğul ne yapayım, çift çubuk işiyle uğraşıyorum." "Peki, İzmir işgal edildi, duymadın mı?" "Duydum oğul." "Bak, buraya Pontus'u kuruyorlarmış, Pontus Rum Devleti kuracaklar." Daha Atatürk sözünü bitirmeden dedenin söylediği şu: "Oğul, nefesini tüketme, benden sana hayır yok." "Niye böyle söylersin dede?" "Bak, oğul, benim iki oğlum, bir kızım var, torunlarım var, bir de bizim hanım var. 14 kişilik bir horantaya bakıyorum." "Horanta" tabiri kullanılır Anadolu'da pek çok yerde, aile efradının tamamına horanta denir. "Benim şu tüfeğimi gördün ya bunu düşman buraya gelinceye kadar benden sana hayır, gelirse de ben mermim yettiği kadar savaşırım, burada şehit olurum." Bakınız, vatan, bir mezar kadar küçülmüştür. Siz bu anlayışı değiştireceksiniz "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. Bu sath bütün vatandır." diyeceksiniz, çok kolay değil. Ayrıldıktan sonra Mustafa Kemal Paşa der ki: "Bu kanaati tamamen değiştiremezsek bu savaşı kazanamayız." Bu adam, nereden bakarsanız bakın, 60 yaşının üzerinde bir adam, oğlu Çanakkale'ye gitmiş, dönmemiş; diğer oğlu Yemen'e gitmiş, dönmemiş; damadı Sarıkamış'ta şehit olmuş, şehit haberi gelmiş. Siz bu milletle tekrar savaşacaksınız. Uzatmayalım. Derken, Amasya, Erzurum, Sivas ve Büyük Millet Meclisi'nin açılış noktasına gelir. Verilen ilk mesaj şudur: "Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararlılığı kurtaracaktır." Hangi millet? "Türk ordusu her yerde zedelenmiş, Osmanlı yenilmiş, tersanelerine girilmiş, teslim olmuş. Millet fakir ve yorgun bir hâlde." diyor. Umudunu kaydetmiş bir millet. İki kavram çok önemli "umut" ve "onur". Haysiyetini ve umudunu kaybeden bir millet kesinlikle yok olur. O ikisinin diriltilmesi için veriliyor bu mesaj: "Milletin istiklalini yine milletin azim

ve kararı kurtaracaktır.” Karşımızda kahhar bir düşman var, kahir gücü olan bir düşman var, bununla bizim baş etmemiz için yapacağımız bir şey yok. Bunun için de kesinlikle millî bir heyetin olması zaruridir. Erzurum, Sivas kongreleri toplanacaktır, buralarda acilen, derhal millî bir Meclisin toplanması zaruridir. Bir anda hemen Meclisin kurulması gerekiyor o şartlar altında.

Bir şey, kafamıza çok takılan bir kavram, daha doğrusu, üstünkörü geçeriz: Erzurum, Sivas kongrelerinde “Kuvayımillîyeyi amil, iradeyımillîyeyi hakim kılmak esastır.” Akustik, güzel filan geliyor, bizde böyle öğretir geçer gideriz. Kafamıza takıldı, bu Kuvayımillîye ne buradaki ya? Milletın elinde silahı yok, cephanesi yok, ordu terhis edilmiş, hiçbir gücü yok. Bakın, Sakarya Harbi yapıldığı sıralarda başlamadan Tekalif-i Millîye emirleri çıkıyor, kanun. İki çift çorabınız varsa birini orduya vereceksiniz. Eğer tüccarsanız malınızın yüzde 40'ına devlet el koyacak, bilahare ödeyecek. Bir çift öküzünüz varsa birini orduya vereceksiniz. Bu şartlar altında siz savaşa kalkmışsınız. Bizim silah üreten fabrikalarımız filan yok, millet hakikaten fakir. Tifüs hastalığından kırılıyor herkes, tifüs tifüs. Bu hastalığın bir tek ilacı var, sabun. Ya, sabunu bulamıyoruz. Bu şartlar altında biz Meclis açtık. Taşhan'da kalıyorlar Enver Behnan yazıyor hatıralarını. Bu heykelin hemen sol köşede bir ara Sümerbanktı, şimdi başka bir şey oldu galiba, orada Taşhan var, eski hâli değil şu andaki. Milletvekillerinin üzerinde palto yok, Akif'in de yok paltosu üzerinde. Bir arkadaşımız yanımıza gelirse buna kahve, -o zaman çay yok- ikram etmek zorunda kalırsak cebimizde para yok, para. Başkanım söylediği parasız... O kiremitler de öyle. Meclisten gelen diplomatlar için öyle kalacakları bir yer filan yok. İstasyon binasına kadar yürümek zorundasınız, istasyon binasındaki boş vagonlar tefriş ediliyor diplomatlar orada ağırlanıyor ve arası bataklık, “cizlavet lastik” denirdi eskiden, bilirsiniz hepimiz. Milletvekillerinin bir çoğunun ayağında cizlavet lastik var. Çamur o kadar sert ki çamura basınca ayakkabıyı çıkartamıyordu, ayakkabı çıkmıyor, bu şartlar altında kuruluyor.

Şimdi, Kuvayımillîye ne? Şimdi, burada işin özü “amil” kelimesinde yatıyor. “Kuvayımillîyeyi amil, millî iradeyi de hâkim kılacağız, milletın iradesini hâkim kılacağız.” Peki, ortada bir kuvvet yok. Ha, düşündüğünüz anda şöyle bir şey çıkıyor? Milletın bizatihi varlığı burada “amil” kelimesi “sebeb” demek, “emel” anlamında değil, “Bu mücadelenin sebebi Kuvayımillîye.”dir filan demiyor, biz bizatihi milletın hayatı, yaşayışı, varlığının tescil edilmesini istiyoruz, bunun kabul edilmesini istiyoruz, sebebi budur. Bu milletın önüne sunulan reçetelere

bakıyorsunuz, Sevr Antlaşması'nı da düşünecek olursanız ya esareti kabul edilecek bir zillet altında yaşamaya rıza gösterecek ya da bir tek seçenek kalıyor "Ya istiklal ya ölüm." diyecek. Tarihine bakıyorsunuz, medeniyetine, dinine, inancına, kültürüne bakıyorsunuz o zilleti kabul etmez.

OTURUM BAŞKANI – Hocam, süreniz doldu ama birkaç dakika daha, çok güzel girdiniz, çok da güzel gidiyor.

PROF. DR. MUSTAFA TURAN – Toparlayayım. Bir anekdot anlatabım Başkanım, müsaade ederseniz.

OTURUM BAŞKANI – Kaç dakika daha size verelim?

PROF. DR. MUSTAFA TURAN – Bizim en büyük korkumuz bu süre işte, hemen sevindirici haber bu...

Şimdi, efendim, Amerikalı General Harbord'ın Sivas Kongresi'nin bitiminde Mustafa Kemal Paşa'yla bir görüşmesi var, o ruhu yansıması bakımından bu çok önemli. General Harbord diyor ki: "Siz ne yapmak niyetindesiniz?" O sırada, Mustafa Kemal'in elinde tespih var, tespihin ipi kopuyor -bu sinirinden mi koptu, yoksa kopacağı geldi eskimişti ondan mı koptu bilmiyoruz- Mustafa Kemal Paşa eğiliyor, tek tek o tespihin tanelerini topluyor avcunda. "Sözlerinizin cevabı budur General" diyor. "Bunu nasıl yapacaksınız?" diyor. "Biz bazı insanların intihar ettiklerine tanıklık ediyoruz, şimdi bir millet olarak intihar mı edeceksiniz? Yapmaya çalıştığınız askerî bakımdan, akıl bakımından mümkün değil, böyle bir şeyi başaramazsınız." diyor. "Doğrudur, bir ecdadımızın yaptığı gibi yapmak istiyoruz. Bir kuş gibi düşmanın avuçlarının içerisine düşmektense, şerefsizce ölmektense şereflice ölmeyi tercih ederiz. Biz 'Ya istiklal ya ölüm' dedik." diyor. Meclisi oluşturan bütün milletvekillerine -sanırım bu kısım Mustafa Bey'e kaldı-baktığınız anda bu profil çok farklı değil, milletvekili sayıları sürekli değişiyor ve hepsinin bir inanç, bir amaç için Mecliste toplandığının bilinmesi lazım.

Başkanım, burada bırakayım. Tekrar söz verirsiniz memnun olurum.

OTURUM BAŞKANI – Hocam çok teşekkür ederim ama siz Mustafa Budak Hocama da bir pas atmış oldunuz.

PROF. DR. MUSTAFA TURAN – Pas atmış oldum ama tekrar söz verirsiniz...

OTURUM BAŞKANI – Sanıyorum, son bölümde on dakika daha süremiz var.

Mustafa Budak Hocam da aslında fen edebiyat fakültesinde, tarih bölümünde önemli araştırmaları olan, çalışmaları olan saygıdeğer hocamız. Adaşınız Mustafa Hocamızın bıraktığı yerden devam ederseniz seviniriz.

Buyurun efendim, söz sizin.

PROF. DR. MUSTAFA BUDAK – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Efendim, Gazi Meclisimizin hâlihazırdaki ve onun selefi olan üç başkanı da saygıyla ve misafirlerimizi de saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Ben bu Meclise daha önceki yazılarımda “Gazi Meclis” demiştim, “İstiklal Meclisi” demiştim ve geçen süre içerisinde, hakikaten, bütün samimiyetle söylüyorum hele, 15 Temmuzdaki performansı diyelim, gösterdikleri fedakârane

İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mustafa Budak

çabalar bu Meclisin sadece 1920’lerde Millî Mücadele’yi gerçekleştiren Meclisin sadece gazi olmadığını ve bu Meclisin de 2015-2016 dönemindeki Meclisin de bir Gazi Meclis hüviyetine sahip çıktığını ve devam ettirdiğini millet olarak müşahede ettik. O açıdan bu milletin bir ferdi olarak bu mücadeleye iştirak edenlere şükranlarımı, minnetlerimi sunuyorum. Onunla başlamak istiyorum efendim, müsaadenizle. (Alkışlar)

Efendim, ben gelmeden önce, iki gün önce pazartesi günü İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde bir Çanakkale etkinliği yapılmıştı, orada bir konuşma yaptım. Ondan önce de konuşmalar yaptım Çanakkale Zaferi'yle alakalı. Çanakkale Zaferi'ni, maalesef birçok tarihî değerimizi o amaca, onun ruhuna aykırı bir şekilde hoyratça tüketiyoruz; turistik gezilerle bu mekânları anmaya çalışıyoruz. 1995 yılında ben bizzat şahit oldum, ilk defa Çanakkale o Gelibolu Yarımadası'ndaki o toprakları dolaşırken ayağım -hep söylüyorum-toprağa takıldı. Nedir diye şöyle baktığımda, şöyle eşelediğimde bir kemik parçasına rastladım, bütün samimiyetimle söylüyorum, kemik parçası. 1915-1995 yaklaşık seksen yıl geçmesine rağmen hâlâ o topraklarda kemik parçasına rastlıyoruz. Yani, o topraklarda dolaşmanın bir turistik gezi yapmak olmadığını, ona göre olmayacağını millet olarak idrak etmemiz lazım, bizim için mübarek topraklardır. Çanakkale Zaferi'nden benim çıkarttığım -sadece bunu söyleyip devam edeceğim- geçmişe dönük bize o zaferi kazandıran kahraman şehitlerimize, gazilerimize, bunların tamamına yakını bugün hayata değiller, Allah gani gani onlara rahmet eylesin, ruhları şad olsun. İki şey isteniyor Çanakkale Zaferi'nden, benim milletimizden beklentim, gençlerden beklentim bir tanesi, o Çanakkale'yi geçilmez kılan o kahramanlara vefamızı ve saygımızı göstermemiz gerekir. Saygı da bihakkın onu idrak ederek, onların niçin mücadele ettiğini idrak ederek gerçekleştirmemiz mümkündür. Kim ne derse desin, Çanakkale'de mücadele edip savaşmış şehit olanlar vatan ve dinleri uğruna, imanları uğruna mücadele ettiler ve şehit oldular, onlar fazlasıyla saygıyı, vefayı hak ediyorlar.

İkincisi: Günümüze ve geleceğe matuf yeni nesillere söylenecek bir şey, o da imanınız varsa, azminiz varsa, gayretiniz varsa zafer sizindir. Bu üç esasa dikkat ederek yeni nesiller yeni modern zaferleri elde etmek için çaba göstermeliler, çalışmalılar. Çanakkale'den bizim bugünkü neslin ve gelecek neslin alması gereken en önemli mesaj bu üç şeydir. Tekraren söylüyorum, iman, azim, çalışma anlamında gayret; bunlar bizi yeni zaferlere, Çanakkale gibi büyük zaferlere, yeni zaferlere, modern zaferlere bizleri taşıyacaktır, bunun altını özellikle çizmek istiyorum.

Osmanlı Sayın Başkanımın sorusuydu, 1915'te Çanakkale'de geçemediler, 1918'de mütareke imzalamak zorunda kaldık. Tabii, bunda kişilerin yapmış olduğu siyasal hataların, imkânsızlıkların etkisi olmakla beraber, aslında Osmanlı Devleti'nin o dönemki uluslararası konumu yani siyasi, askerî, ekonomik gücüyle ilgili bir husustur. Bakınız, 1895 yılında İngiliz Başbakanı Lord Salisbury

İngiliz Avam Kamarasında diyor ki: “Osmanlı Devleti’nin bağımsızlığı özel bir bağımsızlıktır -yani çoktan gidecek Osmanlı Devleti, dağılacak yok edeceğiz- ama biz aramızda anlaşamadığımız için, paylaşma konusunda anlaşamadığımız için devam eden bir bağımsızlıktır.” Biliyor musunuz -İttihat Terakkiyi çok eleştirdiğimiz, eleştirecek çok da yerleri var- 1913’ten itibaren savaşın ufuktan görüldüğü anlaşılınca İngiltere başta olmak üzere Fransa, Rusya, İtalya, eski tebaamız Yunanistan’a ittifak teklifinde bulunduk, hiçbir ülke bizi müttefik olarak değerli görmediler, teklifimizi reddettiler. Almanya bile aynı şekilde davrandı fakat savaşın Avrupa cephesinde kendi aleyhine döneceğini anlayınca bizimle ittifak yapmak zorunda kaldı. Evet, kişisel hataları, siyasi hatalarını dikkate alalım ama ülkenin geldiği nokta, Osmanlı Devleti’nin sona doğru gidiş noktasında devletin özgül ağırlığının, varlığının önemli bir rol oynadığını bilmemizde fayda vardır.

Ben tarih çalışmalarında onu söyleyeyim, genellikle bizim yakın tarihimizi hep kopuşlar tarihi olarak alırız, ne kadar yeni olduğunu ifade ederiz. Cumhuriyet Dönemi’nde yapılanları 1923’ten sonra hep yeni olarak anlatırız ama gerçek öyle midir? Evet. Osmanlı’dan cumhuriyete geçerken bizim kopuşlarımız vardır, yeni şeyler vardır ama aynı zamanda süreklilikler de vardır, devam eden hususlar da vardır. Son dönem Osmanlı ricali 1913 yılında bütün bu gelişme olunca Müdafaa-ı Millîye Cemiyeti kuruluyor Ocak 1913’te, Müdafaa-ı Millîye Cemiyeti. Kurucuları arasında dönemin devlet ricali Sultan Reşat başta olmak üzere, Harbiye Nazırı Başkumandan Vekili Talat Paşa, o dönemin birçok devlet ricali bulunuyor. Bu cemiyetin ana amaçlarından bir tanesi, savaş hâlinde Osmanlı gençlerini savaşa hazır hâle getirmektir. Biz Millî Mücadele öncesi Mondros Mütarekesi’yle dikte edilen bir anlaşmayı imzalamak zorunda kaldık ama bunu görünce o dönemde Osmanlı devlet ricalinin, askerî ve sivil siyasetçilerin yaptıkları çalışmaları da ihmal etmemek gerekir. 1921 yılında Moskova’da Ali Fuat Paşa sefirken Enver Paşa’ya soruyor, diyor ki: “Paşam, siz Kafkasya’ya en nitelikli orduları gönderdiniz, lojistik desteği oraya verdiniz, niçin bunu yaptınız? dediğinde verdiği cevap: “Ben İtilaf Devletlerinin savaşı kazanacağını ve ülkenin işgal edileceğini düşündüm ve bak Kafkasya’ya da bu yığınağı yaptım ki Bakü merkezli bir direniş hareketi oluşturarak bunu Anadolu’ya da yaygınlaştırmak.” Belki çoğumuz bilmeyebiliriz, Kafkasya’da mütareke imzalanırken diğer cephelerde Osmanlı orduları geri çekilirken ve çoğu zaman mağlup olurken Kafkasya’daki Yakup Şevki Paşa’nın komutasındaki

9. Ordu ve onun birlikleri ilerlemekteydiler ve Dağıştan Derbent'e kadar bu Osmanlı orduları gitmiş ve mütareke gereği geri dönmek zorunda kalmışlardı ve bu ordu geri dönerken iki şey yaptı, bir oradaki yerel halkı silahlandırdı Ermeni ve Gürcülere karşı ve geri kalan silah ve mühimmatı büyük oranda Anadolu'ya taşımaya gayret etti. Ve Erzurum merkezli 15. Kolordu da işte bu Kafkasya'dan geri getirilen silah ve cephanelerle elde edildi. Yani demek istediğim şey şu: Biz tarihi bütün olarak değerlendirmek zorundayız. Son dönem Osmanlı devlet ricalinin, askerlerin, siyasetçilerin yaptıklarını da göz ardı etmemek gerekiyor ve bir devamlılık içerisinde bunların değerlendirilmesi, o şekilde anlaşılması gerekiyor.

Bir başka şey -devamlılık açısından bunlar önemlidir, bakışımızın daha berrak, daha bütüncül olması anlamında- bakınız, Sevr Anlaşması Osmanlı heyetine verildiğinde Paris'te bu barış taslağını alan Tefik Paşa demiştir ki: "Bu taslak metin, barış taslağı Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü ve siyasi varlığını sona erdirecek bir metindir, kabul edilemez." Buna cevap yazılmıştır, bir cevap yazılmıştır bu barış taslağına. Hazırlanan barış taslağı Baskın Oran'ın ifadesiyle Lozan'ın öncülü bir anıt belge olarak değerlendirir. Ne vardır orada biliyor musunuz? Diyor ki: "Bizim özgürlüğü sınırlıyorsunuz, özgürlüksüz sorumluluk olmaz." Ve bir şey daha ekliyor, o metinde şu var: "Eğer bizim taleplerimizi, bizi bağımsız kılacak, bizi rahat bırakacak barış şartlarında anlaşmazsak, bizim bahsettiğimiz isteklerimiz kabul edilmezse 12 milyonluk Türkiye kendini korumaya kararlı ve azimlidir." deniliyor. Kim söylüyor bunu? Osmanlı Hükûmeti söylüyor bunu. Aynı şekilde Sevr taslağına aynı dönemde Ankara Hükûmeti de bir cevap veriyor, ben bir tebliğimde bunu karşılaştırdım, Sevr taslağına İstanbul Hükûmetinin verdiği cevap ile Ankara'daki Hükûmetin hazırladığı Sevr taslağına cevapları karşılaştırdığımda temel konularda aynı şeyleri düşündüğünü görüyoruz. Ben bildirim sonunu şu cümleyle bitirdim, dedim ki: "İkisi de Türkiye'nin Sevr taslağına verdikleri cevaplardır, ayırmadım." Bunu böyle görmek lazım. Yani o dönemdeki "Osmanlı şeyi tamamen kötüdür, yeni olan Ankara'nın yaptıkları tamamen iyidir." gibi siyah beyaz tarzında bir tarih değerlendirmesi bakış açısının doğru olmadığını ve o dönemin Osmanlı hükûmetlerinin -Damat Ferit Paşa Hükûmetini bir kenara koyarak söylüyorum- Anadolu'da devam eden Millî Mücadeleye hem sözlü hem fiilî anlamında yardımlar yaptığını biz artık bugün bunu bilmekteyiz. Bunun en büyük delili de bu devamlılığı görmek açısından -çünkü bu insanlar vatan haini

değillerdi efendim- bunun en önemli sebebini basit bir hatırlamaya yapabiliriz. Cumhuriyetin ilanından sonra 150'likler listesi hazırlandı, 150 kişi ülke dışına gönderildi. Millî Mücadele dönemi yani Mondros Mütarekesinden Lozan'a kadar görev yapmış olan Osmanlı sadrazamlarının Damat Ferit Paşa dışındakilerinin akıbeti ne oldu mu? Hepsinin İstanbul'da ikamet etmelerine müsaade edildi yani aksi davranışları olsaydı Mustafa Kemal Paşa gibi İttihatçı kökeni olan -benim nazarımda İttihatçıdır- bir şahsiyet hanedanın "Kalayım, artık, ömrünün son yıllarını yaşıyorum, günlerini yaşıyorum, İstanbul'da kalayım." diyen hanımları bile göndermekten çekinmeyen bir anlayış, eğer bunlar olumsuz düşünce ve hıyanetler içinde olsaydı bunları kesinlikle ülke dışına gönderirdi. Ahmet Tevfik Paşa 1936 yılında vefat ettiğinde askerî törenle defnedildi ve Meclisi temsilen de cenazesinde vekiller bulundu. Bunu devamlı göz önünde bulundurmamız lazım.

Bir başka şey, devamlılık açısından, Meclisin devamlılığı açısından söylenecek bir şey, yine son Osmanlı Mebusan Meclisi, Sivas Kongresi'ni gerçekleştirmiş olan Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyetinin Meclisin açılması noktasındaki taleplerini Ali Rıza Paşa Hükûmetine kabul ettirip seçimlerin yapılmasını gerçekleştirdiler. İstanbul'da Meclis toplandı. O Meclisin en önemli faaliyeti -benim yıllarımı vererek üzerinde çalıştığım- Misakımillî'nin kabulü ve ilanı oldu ve bu Misakımillî dediğimiz şey de o dönemde Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığını sona erdirmeyi amaçlayan İtilaf Devletlerine karşı Osmanlı Meclisinin yani bugünkü Meclisin devamı sayabileceğimiz son Osmanlı Mebusan Meclisinin barış şartlarıdır. Yani "Bizimle barış yapacaksınız şunlar şartlardır, aksi hâlde bu bizim için ölüm demektir." diye dünyaya açıklanan bir manifesto, bir beyannamedir, bir memorandumdur.

İşte, 16 Mart 1920'de İstanbul işgal edilince İngilizlerin ilk yaptığı şey bu Meclisi basmak olur ve bu Meclis basıldıktan sonra 18 Martta faaliyetlerini tadil eder. Bakınız, Meclis o tarihte feshedilmiyor, çalışmalarını tadil ediyor. Bu Meclis 23 Nisanda açıldığında, 24 Nisanda kanun çalışmalarındaki ilk işi -son Osmanlı Mebusan Meclisinin üzerinde çalıştığı ağnam vergisini, koyun vergisini orada yarım bırakmıştı- ağnam vergisiyle alakalı kanunu çıkarmak olmuştur; devamlılığa bakın ve -rakamlar muhtelif oluyor ama- benim tespit ettiğim rakam -tabii daha fazla olması gerekiyor ama gelebilenler noktasında- yeni seçilen Meclis 339 üyeye 23 Nisan 1920'de faaliyetlerine, çalışmalarına başladı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi içerisinde 87 kişi, istenilen süre içinde Birinci Mecliste çalışmaya başladı; bakın devamlılık burada devam ediyor.

Bir başka şey, Meclisin açılma şekli. Hacıbayram Camisi'nde kılınan Cuma namazı, arkasından yapılan dualar ve dualarla açılan bir Meclis. Zaten başka türlü de olması mümkün değildi çünkü o dönemin, devrin meşruiyet kuralları bunu gerektiriyordu. Mustafa Kemal Paşa da buna riayet etmek zorunda kaldı. Çünkü, daha Sivas Kongresi sonrasında, Sivas'ta bulunurken seçimlerin yapılma aşamasında Meclisin nerede toplanacağı konuşulurken Mustafa Kemal Paşa Anadolu'da toplanması düşüncesindeydi. Kazım Karabekir Paşa'nın "İstanbul'da bir Meclis varken Anadolu'da Meclisi toplamak bizim hareketimizin meşruiyetine hanel getirir. Dolayısıyla bu Meclis İstanbul'da toplanmalıdır." demesi üzerine Mustafa Kemalpaşa bunu kabul eder ve son Osmanlı Mebusan Meclisi 12 Ocak 1920'de İstanbul'da faaliyetlerine başlar, faaliyet alanı çok kısa sürer ve 23 Nisan 1920'de bu Meclis açılır, faaliyetlerine başlar.

Bu Meclisin ismi konusunda o dönemde çok farklı şeyler söylenmiştir; Meclis-i Müessisan, Kurucu Meclis, İhtilal Meclisi gibi isimler söylenir ama en sonunda bunların birtakım yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebileceği düşüncesi ve ortak değerler üzerinde birleşme üzerine mücadele yürüten bir anlayış hâkim olduğu için o dönemki Meclise -ve Mustafa Kemal Paşa da o da- daha birleştirici bir kavramla Büyük Millet Meclisi -daha Türkiye kullanılmıyor- adı verilir ve Meclis de Büyük Millet Meclisi olarak açılır ve faaliyetlerine devam eder.

Bu Meclis gerçekten birçok noktada biricikliğini, orijinalliğini muhafaza etmektedir. Birincisi, bu Meclise seçilenlerin bağlılık sebepleri kendi geçmişlerinde yapmış olduğu kariyerleriyle alakalıdır. Yani cephelerde savaşmış, rütbeler almış, önemli görevler üstlenmiş, valilik yapmış, gazetecilik yapmış ya da bir bölgede aşiret reisliği, ağalık yapmış belli bir sosyal ağırlığı olan, statüsü olan kişiler bu Mecliste bulunmuştur. Yani sosyal kesimler itibarıyla söylüyorum, kesimler itibarıyla. Düşünce olarak İslamcısını, Batıcısını, kendini Batıcı laik olarak görenleri, sosyalistleri bu Meclisin çatısı altında görebilirsiniz. Hatta o Meclis öyle bir meclistir ki son derece -dedim ya- birikimli bir meclistir. Ben Lozan'la ilgili kitabımı çalışırken Meclis tutanaklarını satır satır okudum. Bir meselede görüşlerini açıklarken Meclis üyeleri diyor ki: "Bakınız, bu konuda hata yapıyorsunuz. Eğer bu hatayı tekrarlıyorsanız 1878'de Berlin Kongresi'nde yapıldığı gibi, şuranın kaybedildiği gibi böyle bir sonuçla karşılaşabilirsiniz." Yani konuşmalar muhtevalı, içerikli ve bilerek yapılan konuşmalar. Çünkü o Meclis bilgili ve birikimli bir Meclisti ve kimsenin kimseye eyvallahı olmadığı, liderine bile karşı gelen ve çoğu zaman o dönemin şartları içerisinde silahlı

Mecliste dolaşan milletvekillerinden ibaretti. Batum'dan üç aylık yürüyüşle Ankara'ya gelmiş olan Batum milletvekili yanında oturduğu kişinin Mustafa Kemal Paşa olduğunu bilmiyordu, böyle bir Meclis. İki gruba ayrılmasına rağmen yani bir süre sonra 1922 Temmuzunda ikinci grup olarak adlandırılan, aslında Müdafaa-i Hukukun ikinci grubu olarak adlandırılmıştır. Biri, Müdafaa-i Hukuk, birinci grup yani Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde olan bir grup; diğeri de Trabzon Milletvekili -benim de hemşehrim- Ali Şükrü Bey'in ve Hüseyin Avni Bey'in başını çektiği ikinci grup ve özellikle bunların, ikinci grubun hareket noktası son Osmanlı Mebusan Meclisinin kabul ve ilan ettiği, ilk Meclisin de, Gazi Meclisin de Hükûmet politikalarında riayet edeceğini söylediği, hedef olarak ortaya koyduğu Misakımillî hedefleridir. Birinci Meclisin ilk Hükûmetinin programında "Bu Hükûmetin esas amacı Misakımillî'de belirtilen hedefleri, amaçları gerçekleştirmektir." der. Bakınız, bu Meclis aynı zamanda ortak değerler üzerinde birleşen bir meclistir. "Ortak değer" dediğimiz bize millî mücadeleyi kazandıran iki önemli değerdir değerli dinleyiciler. Bir tanesi, ortak vatan. Özellikle 1878 Osmanlı-Rus Harbi'nden sonra Kafkasya'dan Balkanlara yapılan göçlerle, Balkan harplerinin de getirdiği yoğun göçle ve 1914-1915 yılında Ermeni ve Rum tehcirleri sonucunda Anadolu'da bu gerçekler üzerinden yeni bir millet ortaya çıktı, sosyolojik realite ortaya çıktı. Bu realitenin iki ortak noktası vardı, bir tanesi aynı dine mensup olmaları; ikincisi de son vatan kabul ettikleri Anadolu, ortak vatan. Millî mücadele ve bu Meclis yani ilk Meclis, Gazi Meclis "ortak vatan" ve "ortak din" diyerek harekete geçti, bu hareketle mücadeleyi yürüttü ve başarıları da, zaferleri de o suretle kazandırdı.

Bakınız, 1 Mayıs 1920'de açılan Mecliste dönemin sıhhiye vekili Rıza Nur Türklerin sıhhatinin korunmasına dair birtakım sözler söyledi. Buna Meclisteki bazı milletvekilleri, işte Kürt milletvekilleri, Çerkez milletvekilleri itiraz ettiler "Bu ülkede sadece Türkler yok; Kürtler de var, Çerkezler de var." diye bir tartışma çıktı. Buna Mustafa Kemal Paşa kürsüye çıkarak cevap verdi, dedi ki: "Arkadaşlar, bizim mücadelemiz sadece Türk'ün, sadece Kürt'ün, sadece Çerkez'in mücadelesi değil Anasır-ı İslamiye'nin mücadelesidir." Yani Birinci Meclis vatanın kurtarılması ve bu ortak değerler üzerinde Anasır-ı İslam'ın geleceğini, selametini sağlamak üzere kurulmuştur ve mücadele etmiştir. O yüzden benim de defalarca söylediğim bir husus var, bilmiyorum Sayın Başkan...

OTURUM BAŞKANI – Hocam, süreniz doldu ama çok güzel ifadelerde buldunuz, sözünüzü kesmek istemedim.

İki dakika daha süre vereyim.

Yalnız, “Birinci Meclis” deyince, biz hep şu ana kadar 23 Nisan 1920’de Ankara’da Ulus’ta açılan Büyük Millet Meclisini kastediyoruz. Siz biraz önce dediniz ki “Aslında İstanbul’da açılmış olan Meclis-i Mebusana kadar bunu uzatmak lazım.” Yanlış anlamadım değil mi?

PROF. DR. MUSTAFA BUDAK – Evet çünkü devamlılığı var.

OTURUM BAŞKANI – Devamlılık var. Peki, İstanbul’daki Meclis-i Mebusana seçilmiş olanlardan Ankara’da 23 Nisan 1920’de açılmış olan Meclise ne kadarı geldi, aynı zamanda oranın da mebusu oldu?

PROF. DR. MUSTAFA BUDAK – Bu Meclisin... Tabii muhtelif rakamlar... Çünkü geldiler, seçilenler var, efendime söyleyeyim, istifa edenler var, vefat edenler var, o yüzden bu dönemi Mecliste çalışanlar muhtelif rakamlar telaffuz ediyorlar.

OTURUM BAŞKANI – Mustafa Kemal Paşa da Meclis-i Mebusanın bir üyesi miydi?

PROF. DR. MUSTAFA BUDAK – Tabii, tabii, Erzurum Milletvekili olarak seçilmişti, yani Erzurum Milletvekili olarak seçilmişti.

Bu Meclise 339... Muhtelif rakamlar var ama benim tespit ettiğim 339 milletvekili gelebildi o ilk güne ve bunun 87’si son Osmanlı Mebusan Meclisinden iştirak etti yani orada mebus olup bu yeni Mecliste de milletvekilliği devam eden, milletvekili hakkını kazanan kişiler oldular.

OTURUM BAŞKANI – Yani “Birinci Meclis” kavramını Meclis-i Mebusana kadar geriye taşımakta bir beis yok yani tarihî gerçekler uygundur.

PROF. DR. MUSTAFA BUDAK – Gayet tabii. Yani dedim ya son Osmanlı Mebusan Meclisinin çıkaramadığı, yarım bıraktığı kanun, koyun vergisiyle ilgili şey ilk Meclisin çıkardığı ilk kanun olmuştur, oranın görüştüğü son kanun çalışması ilk Meclisin de ilk kanunu olmuştur, çıkardığı kanun olmuştur. Yani dolayısıyla devamlılık hem katılan kişiler açısından hem ideal açısından... Çünkü o Mecliste işgale karşı bu milletin istiklalini, bağımsızlığını nasıl koruyabiliriz, bunun üzerine birtakım esasları belirlemek üzerine kendisini konumlandırmış. Zaten o Meclisin yaptığı tek önemli kayda değer faaliyette Misak-ı Millî’nin ilanını gerçekleştirmek olmuştur. Dolayısıyla ben gazilik unvanını... Daha önce

benim de zaman zaman yazdığım “Derin Tarih” dergisinde yazmış olduğum bir yazıda -kısa bir yazıydı- o yazının başlığı şuydu: “Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı da Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisine Gazi Meclis der.”

OTURUM BAŞKANI – Tamamlarsak seviniriz efendim.

PROF. DR. MUSTAFA BUDAK – Yani dolayısıyla İstanbul’un işgalinden sonra baskına uğrayan bu Meclisin bir kısmı Malta’ya sürgüne götürüldü. Dolayısıyla böyle bir muameleye maruz kalan Meclis, faaliyetlerini tadil ederek Ankara’da Meclisin açılması üzerine 87 kadar üyesi de Ankara’ya giderek Meclis çalışmalarına katıldı. Dolayısıyla son Osmanlı Mebusan Meclisi de bu özelliğiyle işgalden sonra maruz kaldığı muameleden dolayı kanaatimce “Gazi Meclis” unvanını hak eder, hak etmektedir diyorum. Tabii, Birinci Meclis, zaten bihakkın bu unvana sahip.

Dolayısıyla son söz şunu söylüyorum: Benim nazarımda yaptığım çalışmaların bana verdiği kanaat, düşünce, Birinci Meclise Gazi Meclis, belki ona paralel olarak da onunla beraber bir İstiklal Meclisi olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır ve bu özelliğini içinde bulunduğumuz zaman diliminde, dönemde de bu Meclisin göstermiş olması da ayrıca kayda değerdir. Ben de bu milletin bir ferdi olarak tekrar söylüyorum bundan son derece iftihar duyuyorum, memnuniyetimi ifade ediyorum.

Sabrınız ve beni dinlediğiniz için de teşekkürlerimi sunuyorum.

Sağ olun efendim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI – Mustafa Budak Hocamıza çok teşekkür ederiz, Allah razı olsun.

“Gazi Meclis” ifadesini çok kullandınız. Şöyle bir itiraz gelebilir: “Gazilik de şehitlik de hakiki şahıslar içindir, tüzel kişiler gazi olur mu?” diye bir soru sorulabilir ama siz biraz önce de ifade ettiniz, “Birinci Meclise, Gazi Meclis denmesinin bir nedeni var.” ifadesini kullandınız.

Ben şöyle düşünmüşümdür hep: Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920’de açıldığında burası herhangi bir saldırıya uğramadı. Düşman Polatlı’ya kadar geldi ama Ankara’ya kadar gelememi. Hatta düşmanın Ankara’ya kadar gelmesi hadisesi yaşanırken bir kısım milletvekilleri “Bu Meclisi Kayseri’ye taşıyalım.” teklifinde bulundular ama çoğunluk Ankara’da kalmayı tercih etti. Dolayısıyla Ulus’ta şu anda müze olarak kullandığımız Birinci Meclis herhangi

bir saldırıya uğramadı ama Meclis-i Mebusandaki üyelerle bağdaştırarak “gazilik” ifadesinin doğru olduğunu ifade ettiniz ki ben de ona katılıyorum. Ama bir tüzel kişinin gazi olup olmaması ile ilgili konuya gelirse ama şu Meclis yani şu çatısı altında bulunduğumuz Meclis, gerçekten gazi bir Meclistir. (Alkışlar) Çünkü 15 Temmuz hain darbe girişimi esnasında bu milletin parasıyla alınan uçaklardan atılan bombalarla dakikalarca burası yıkılmaya çalışılmıştır. Son derece medyunüşkranim ki Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız İsmail Kahraman Bey, burası bombalanırken Meclisi açtı, Ankara’da bulunan milletvekilleri olarak buraya geldik -bende onların içerisindeydim- her siyasi partinin milletvekilleri buradaydı, kendilerine söz verdi grup başkan vekilleri, kürsüde konuştular ama bombalar da başımızdan yağıyordu. Gerçekten Birinci Meclis, Ulus’taki Meclis de gazi Meclistir ama işte bu Meclis de -ki onun devamıdır- gerçekten gazi Meclistir. (Alkışlar)

Sayın Başkanımıza ve tüm milletvekilli arkadaşlarımıza tabii şükranlarımızı sunuyoruz.

Aziz milletimiz, böylesine hain bir darbe girişimi karşısında Sayın Cumhurbaşkanımızın davetiyle sokağa çıkarak bu darbe girişimini püskürtmüştür ve bu Kurtuluş Savaşı’nda milletimizin gösterdiği cesarete benzer bir cesareti göstererek gerçekten milletimizin istiklali ve istikbali için çok önemli görev yapmıştır. Bu milletin bir ferdi olmaktan hepimiz gurur duymalıyız; ben gurur duyuyorum. (Alkışlar)

Şimdi, Hocam, size geldik. Gazilik ve şehitlik ruhu... Bizim sanıyorum millet olarak asırlara dayanan varlık nedenlerimizden bir tanesi bu ruha sahip bir millet olmamızdan geçiyor. Vatan tehlikeye düştüğünde vatani müdafaa etmek için gazi olmayı da ve şehit olmayı da mübarek sayan, en büyük makam sayan bir milletin fertleriyiz.

Sizce gazi kime denir.. Nasıl gazi olacağı konusunu tartışmaya gerek yok ama şehit kimdir? Çünkü o kadar çok kullanılıyor ki “şehitlik” tabiri yani gerçek anlamda şehit kime denir? Siz ilahiyat fakültemizin de dekanlığını yapıyorsunuz, bu bakımdan sizin bu konudaki açıklamalarınız bana göre son derece değerlidir. O bakımdan sözü şimdi zatıalinize takdim ediyorum efendim.

Buyurun.

PROF. DR. İSMAİL HAKKI ÜNAL – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Yüce Meclisimizin, gazi Meclisimizin Sayın Başkanı, önceki başkanları, sayın başkan vekilleri ve muhterem hazırın; hepimizi saygıyla selamlıyorum.

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal

Ben sanki şöyle düşünmüştüm: “Gaziliği, şehitliği ben baştan anlatırım, sonra hocalarımız tarihten onun örneklerinin verirler.” diye ama böyle de güzel olduğu çünkü hocalarımız tarihte bir gezinti yaptılar, Meclisimizin gaziliğini ortaya koydular, geçmişimizin güzel kahramanlık günlerini yâd ettiler. Ben de dinimiz açısından gazilik ve şehitlik kısmına değineyim, bunu bu şekilde tamamlamış olalım.

Biraz önce ifade buyurdunuz, “Tüzel kişiler gazi olur mu?” Arapçada bir söz var “şerefü'l-mekân bi'l-mekân” diye, bir yerin, bir mekânın şerefi oradakilerin şerefiyle kaimdir. Dolayısıyla o Mecliste, hem Birinci Mecliste hem bu Mecliste hem de 15 Temmuzda bu Mecliste olanlar, o şerefe, gazilik şerefine layık oldukları için bu mekânlar gazilik unvanını alıyorlar, yoksa betonlar, binalar

gazi değiller, içinde olanlar bu “gazilik” unvanını hak ettikleri ve o cesareti, celadeti gösterdikleri için “gazilik” unvanını alıyorlar.

Nitekim şehirlerimizin gösterdikleri kahramanlıklar, şehir halklarımızın gösterdikleri kahramanlıklar; Gaziantep yapıyor, efendim, beldeler gazi oluyor ve onun dışında pek çok yerde bu unvan şeref unvanı olarak kullanılıyor. Hakiki şahısların dışında da kullanılıyor Sayın Başkanım, biliyorsunuz.

Şimdi, dinimizde -tabii ben gazilikten başlayacağım- Arapça bir kelime, “gaza”, “yağzu”, “gazven” oradan geliyor ve bunun sözlük anlamı kastetmek, amaçlamak, savaşmak, istila etmek, hücum etmek gibi anlamları var. Tabii, dinî anlamı -veyahut da terim anlamı diyelim biz buna- savaşmak, din uğrunda cihat etmek anlamı da veriliyor ama genel manada savaşmak. Bu savaşa bir “gaza” veya “gazve” diyoruz İslami literatürde ve buradan türeyen ismi fail dediğimiz... Öznesi de “gazi” yani o savaşan kişi, gazi.

Peki, bu gazilik nereden geliyor? Biraz ondan bahsetmek istiyorum. Bizde, İslami literatürde, terminolojide Sevgili Peygamberimizin (SAV) katıldığı savaşlara gazve denir, onun katılmadığı savaşlara “gazve” denilmez. Yani onun katıldığı savaşlar gazvedir, çoğulu megazidir. Bazen onun katılmadığı seriyeler vardır biliyorsunuz ama kendi katıldığı savaşlar gazvedir.

Ben şöyle bir bağ kurdum, nasıl oldu bilmiyorum -siz de kabul eder misiniz- Yani “gazi dediğimiz bu Müslüman askerlerimiz, kendi ordumuzda ki veyahut da İslam ordularındaki gazilerimiz sanki Sevgili Peygamberimizin ordusunda savaşan askerler gibi düşünülmüş. Yani o gazveye katılan, savaşan askerler gibi düşünülmüş ve onlara “gazi” denilmiş ve dolayısıyla o şerefi bihakkın elde ettikleri kabul edilmiş ve daha sonraları da bu gazilik unvanı bugüne kadar ve bugün de şerefle kullandığımız hakikaten çok önemli bir unvan.

Şimdi buradan bazı bilgiler vereceğim, inşallah sıkıcı gelmez size. Bizde de tabii, nasıl kullanılıyor, gazilik? Savaştan özellikle sağ olarak dönen, yaralansa bile sağ olarak dönen kimseler için kullanılıyor.

Ben de konuşmamın başında aslında -tabii unuttum belki heyecandan- diyecektim ki Çanakkale’den Fırat Kalkanı’na, İstiklal Savaşı’ndan 15 Temmuz’a ve oradan da Zeytin Dalı Harekâtı’na kadar bu aziz vatan için kanlarını döken, canlarını veren şehitlerimizi rahmetle anıyorum, yâd ediyorum ve gazilerimizi de minnet ve şükranla anıyorum. Bunu söyleyecektim, unuttum; bu arada onu da söylemiş olayım.

Şimdi Kur'an-ı Kerim'de gazi kelimesinin çoğulu olarak bir yerde geçer. "ğuzzen" diye bir yerde bir ayeti kerimede geçer, onun dışında geçmez. Efendim, onları tek tek okuyarak vakit almak istemiyorum. Peygamber Efendimizin hadislerinde "gazi" ifadesi görülüyor. Yani Kur'an-ı Kerim'de "gazi"yi bulamayız yani kelime olarak, sadece bir kelime var çoğul olarak kullanılmış, savaşçılar anlamında.

Peygamber Efendimizin hadislerinde -Arapçasını da okursam daha iyi anlaşılabilir belki- "Men cehzeze ğaziyen fi-sebilillah fe-kad ğazâ" "Kim bir gaziyi yani savaşçıyı, savaşa katılan bir kimseyi donatırsa, silahıyla ve saire donatırsa, Allah yolunda savaşan bir gaziyi âdeta o savaş yapmış gibidir savaşa gitmese bile." "ve emen helefehu fi-ehlihi bi-hayrin fe-kad ğazâ" "Geride kalan ailesine da hayırla muamele eder ve ona bakarsa aynen o da gaza etmiş gibi sevap alır." buyuruyor Peygamberimiz. Başka bir hadisinde mesela "Men lem-yağzue ev yücehhiz ğaziyen" Burada "gazi" kelimeleri kullanılıyor. "Ev-yehlüf ğaziyen min-ehlihi fi-ehli bi-hayrin esabehullahi bi-ğarietin" "Kim gaza etmezse yani savaşmazsa, böyle bir istek içinde olmaz, kim bir gaziyi teçhiz etmezse, donatmazsa veya bir gazinin geride bıraktığı ailesine hayırla muamelede bulunmazsa Allah ona bir musibet verir." diyor Peygamber Efendimiz. Yani hiçbir işe bulaşmayan, bir işe yaramayan insan anlamında. Böyle sıkıntılı durumlarda bu konuda da bir uyarıda bulunmuş.

Yine, gazilerimizi ifade eden başka bir hadisi şerifte de "Allah yolunda yaralanan her bir yaralı muhakkak kıyamet gününde yarası kanayarak gelir. Rengi kan rengi, kokusu ise mis kokusudur." diye Peygamber Efendimiz bu şekilde Allah yolunda, vatan, millet, mukaddesat için çarpışan, savaşan, yaralanan insanlara efendim bu şekilde teşvikte bulunuyor, onları övünüyor, tebci ediyor.

Şimdi, tabii, Kur'an-ı Kerim'de "gazi" kelimesi yerine "mücahit" kelimesi var ama çok fazla zannetmeyin "mücahit" kelimesini; dört yerde geçiyor çoğul olarak "mücahidun" şeklinde geçiyor, fazla değil. "Cihat" kelimesi üç yerde geçer Kuran-ı Kerim'de. Cihat kelimesinden türeyen kelimeler de kırk yerde yer alır Kur'an-ı Kerim'de. Bunlar değişik vesilelerle "el-cihad fi-sebilillah" "Allah yolunda savaş." veyahut da "el-kital" "Allah yolunda savaş." şeklinde kullanılır.

Evet, biraz önce ifade ettiğimiz gibi, hükümdarlarımızdan, mesela bazı hükümdarlara "gazi" unvanı veriliyor, bizim padişahlarımızdan bildiğim kadarıyla I. Abdülhamid, II. Abdülhamid'e Şeyhülislam fetvalarıyla gazilik unvanı

verilmiş, Mustafa Kemal Atatürk'e gazilik unvanı verilmiş kumandanlarımızdan, beldelerimize gazilik unvanı verilmiş zaman zaman gösterdikleri kahramanlıktan dolayı.

Osmanlılarda gaza ruhu çok canlı tutulmuş ve Osmanlı askerlerine "vuzatı İslam" denilmiş, gazinin çoğul vuzat. "Vuzatı İslam" İslam askerleri, yani İslam savaşçıları anlamında.

Yeniçerilerde mesela, bazen "Gaziyan Hacı Bektaş Veli" denilmiş, Hacı Bektaş Veli'nin gazileri, savaşçıları anlamında hani o Bektaşî harekâtına mensubiyetten dolayı.

Efendim, yine isim olarak kullanmışız, hepimizin bildiği gibi "Gazi" ismi çok kullanılan bir isim. "Gaziye" diye kadınlarımıza verdiğimiz isimler var. Bunlardan bir tane örnek de Halep Eyyubi Hükümdarın kızı Gazi Hatun'muş, eski dönemlerde böyle bir isim de var.

Ben gazilikten sonra şehitliğe geçeyim, kısaca ondan da bahsedeyim. Kuran-ı Kerim'de "şehit" kelimesi ilk önce Allah'ın isimlerinden birisi olarak zikredilir, Esmâül Hüsna dediğimiz isimlerden bir isim. Her şeyi bilen, hiçbir şey ilminden gizli kalmayan. "Şehit" Arapçada mübalağalı ismi fail, normal faili "şahit"tir, şahit. Şehit de şahit demek aslında ama mübalağalı ismi fail diyoruz, Allah için kullanılıyor. Bazen insanlar için de kullanılır yani bu manada ama Allah'a yakışan olduğu için o şekilde kullanılmış o kalıp ve Esmâül Hüsna'dan. Çoğulu "şüheda" bildiğiniz gibi. Şahit, şehit, şüheda, bunlar aynı kökten gelen kelimeler. Sözlük anlamı "Bildiğini söyleyip tanıklık etmek, bir yerde hazır bulunmak yani bir yerde mevcut olmak." o anlamda. İstilah da Allah yolunda öldürülen Müslüman kimseye diyoruz. Tabii, bunun değişik tanımlarını biraz sonra göreceğiz.

Peki, niçin şehit denmiş? Tabii, şunu da ifade etmemizde fayda var. Kur'an-ı Kerim'de "şehit" kelimesi tekil olarak 1 yerde geçiyor, o kökten gelen 56 kelime var; yirmisinde çoğul, bir tanesi ikil, diğerleri tekil ama bunlardan sadece üç ayette, çoğul olarak gelen üç ayette "şüheda" diye gelen üç ayette bizim bildiğimiz şehitlikle irtibat kurulmuş o ayetlerde. Bir tanesi biraz şüpheli ama iki tanesi bizim bildiğimiz şehitliği ifade eder diyebiliriz. Şunun için bunu söylüyorum, biraz ihtimalli kullanıyorum. Kur'an-ı Kerim'de şehitlik için kullanılan ifade "Allah yolunda öldürülenler" "li men yuktelu fi-sebilillah" Hep bu kullanılıyor Kur'an-ı Kerim'de "Allah yolunda öldürülenler" şehit ismi daha çok hadislerden bize geçen ve ondan dolayı yerleşen bir kelime.

Peki, niçin şehit denilmiş Allah yolunda öldürülenlere? İki yorumu var bunun; birincisi: “Meşud” anlamında yani ismi meful anlamında, efendim, görülen, tanıklık edilen anlamında. Nedir o? Yani canını Allah yolunda feda eden kimsenin hemen cennet nimetlerine erişmesine Allah ve melekleri şahitlik ediyor. Yani öyle bir yüksek mertebesi var ki hemen Allah ve melekler onun ulaştığı nimetlere ve Allah’ın lütfuna hemen şahitlik ediyorlar, böyle bir mana, yorum yapılmış, meşhut anlamında. Bir de demişler ki “şahit” anlamında da olabilir. Ne demek o? Gören, tanıklık eden anlamında. Yani Allah’ın vadettiği nimetleri hazır olarak görüp onlardan yararlandığı için bu isimle anıldığı da yorumlanmış. Yani şehit olur olmaz Allah’ın manevi nimetlerine hemen ulaşan ve onu gören, hani Kur’an-ı Kerim’de de ayetikerimede var, “Onlara ölümler demeyin, onlar diridirler ama siz onların farkına varamazsınız, bilemezsiniz.” ayetinde olduğu gibi bu nimetlere hemen nail olanlar ve buna şahit olanlardan dolayı “şehit” denildiğini söyleyenler var.

Şimdi, bakın “şüheda” kelimesi geçen ayetlerden bahsettim. Mesela birisinde diyor ki o ayetlerde “Kim Allah ve resulüne itaat ederse onlar Allah’ın kendilerine nimet verdiği kimselerle nebilerle, sıddıklarla, şehitlerle ve salih insanlarla beraber olacaklardır, onlar ne güzel arkadaştır.” diyor “ve hasüne ulaike refika.”

Başka bir ayette “Allah’a ve resullerine iman edenler onlar sıddıklardır, şahitlerdir Allah katında, şehitlerdir.” şahit de diyebiliriz bunlara. “Lehü ecruhum ve nuruhum” “Onların ecrileri ve nurları önlerindedir, bizim ayetlerimizi yalanlayanlar işte onlar yani cehennem ashabı olan onlardır.” diye geçen ayetlerdeki “şehit” ifadesi, “şüheda” ifadesi şehitliği, bizim anladığımız manadaki şehitliği ifade ettiği söyleniyor.

Şimdi, bazı bilgiler verdikten sonra, Allah yolunda öldürülme meselesi, kıtal. Şimdi, bu “kital” kelimesi on üç yerde geçiyor, savaşmak. “Katil”den biliyorsunuz Türkçemizde de kullanıyoruz. “el-kital fi-sebilillah” Allah yolunda savaşmak. On üç yerde Kur’an-ı Kerim’de geçiyor. Mesela “mukatil” kelimesi Kur’an-ı Kerim’de geçmiyor ama “mücahit” kelimesi geçiyor, o da bahsettiğim gibi dört yerde. üç yerde “cihat” kelimesi geçiyor.

Mesela bir ayetikerimede de... Hani bazen sorulur, derler ki: “Şehitlik sadece bizim dinimize mi mahsus? Yani Hristiyanların da Yahudilerin de şehitleri var.” Onların da kendilerine göre şehitleri var. Ama bir ayetikerime

var, çok ilginç, onu okuyacağım, diyor ki ayetikerimede: “Allah, müminleri, müminlerin canlarını ve mallarını cennet karşılığında satın aldı.” “Yukatilune fi-sebilillah” “Allah yolunda savaşan müminlerin canlarını ve mallarını cennet karşılığında satın aldı. Çünkü onlar hem “fe-yektulune ve yuktelune” savaşta öldürürler de öldürülürler de.” Şimdi, ondan sonra diyor ki Cenab-ı Hak: “Va’den aleyye hakkan fi’t-Tevrati, ve’l-İncili ve’l-Kur’an” “Bu, Allah’ın bir vaadidir?” Nerede? Tevrat’ta, İncil’de, Kur’an da. Yani o zaman şunu anlıyoruz biz: Yani Hazreti Adem’den başlatırsak bu aziz dini, İslam dinini o andan itibaren bütün peygamberlerin ümmetleri içerisinde tevhit inancına bağlı olarak mukaddesatı o din için, o aziz değerler için canını veren insanların hepsi şehittir şüphesiz. Ama bugün Hristiyanların ve Yahudilerin kendi ölümlerine “şehit” demesinin bizim açımızdan bir anlamı yok ama gerçek manada yani bozulmamış Hristiyanlık ve Yahudilik, geçmişteki peygamberlerin ümmetleri olarak onların zamanında şehit olmuş, azap görmüş, sıkıntı çekmiş, öldürülmüş insanların şehadetleriyle bizim ümmetimizin şehadetleri arasında herhangi bir fark söz konusu olamaz çünkü aynı dinin peygamberleridir. İşte burada buna bu ayetikerimede vurgu yapılmış oluyor.

Ayetler çok var, Allah yolunda savaşmakla ilgili ayetler, bunları tabii okumayacağım, bunlar Kur’an-ı Kerim’de geçen ve herkesin ulaşabileceği şeyler. Bazı hadisîşerifler var, isterseniz onlardan bahsedeyim. Yani Peygamber Efendimizin şehitlikle ilgili, faziletiyle ilgili bazı övücü ifadeleri var.

Mesela bir hadisîşerifinde buyuruyor ki Sevgili Peygamberimiz: “Hiçbir ölmüş ve Allah katında çok üst mertebelerde yüce mertebelere ulaşmış hiçbir kimse yoktur ki, hiçbir kul yoktur ki bu dünyaya dönmek istesin; şehitler müstesna.” Diyor ki hadisîşerifte. “O şehitler bu dünyaya dönmek isteyip tekrar şehit olmak isteyecekler.” Niçin? Çünkü ulaştıkları mertebe ve nimetlerden dolayı. Öylesine yüce mertebelere ulaşmışlar ki “Ya Rabb’i bizi tekrar döndür de şehit olalım ve bu mertebelere, bu nimetlere tekrar, yeniden nail olalım.” gibi bir şeyle Peygamber Efendimiz bu şekilde hadislerinde ifade ediyorlar.

Ve bir hadisîşerif var, bu da gerçekten çok çarpıcı, diyor ki: “Nefsim elinde olan Allah’a yemin olsun ki Allah yolunda savaşmayı, öldürülmeyi yani -şehit olmayı demeyelim çünkü “fe-uktelu” burada öldürülmek şehit olmak manasında tabii- sonra diriltilmeyi, sonra öldürülmeyi, sonra diriltilmeyi, sonra öldürülmeyi, sonra diriltilmeyi, bir tane daha var, dört defa, sonra öldürülmeyi ve tekrar diriltilmeyi isterdim.” diyor, dört defa bunu tekrar etmiş Peygamber Efendimiz.

Yani bu şehitliğin faziletini ve önemini o kadar vurgulayan bu hadisinde bizzat kendisinin de bu mertebeye ulaşmayı arzu ettiğini ifade etmiş.

Başka bir hadisişerifinde de buyuruyor ki: “Kim şehadeti sıdk ile samimiyetle şehit olmayı arzu eder de, yani savaşa katılamazsa Allah onu yatağında da olsa onu şehitlik mertebesine ulaştırır.” yani o menzileye ulaştırır çünkü niyeti halis, o yolda ölmek isteyen, canını vermek isteyen birisi.

Bir başka, tabii -bizim belki aklımıza gelecek, bir hadisişerif de bu var- diyor ki: “Malı için öldürülen şehittir, canı için öldürülen şehittir, dini için öldürülen şehittir, ailesi için öldürülen şehittir.” Yani meşru müdafaada kendisini, ailesini, malını korurken öldürülenler de şehit olarak tabii kabul edilmiş. Yalnız burada belki şu soru akla gelebilir: Daha başka şehitler de var mı? Mesela bir hadis var, tabii belki bunun üzerinde durulabilir. Bir hastanın ziyaretinde söylediği ifade ediliyor Peygamber Efendimizin. Sıhhati konusuna ayrıca tabii bakmak da gerekebilir. Mesela orada diyor ki: “Allah yolunda öldürülmek şehitliktir.” Başka? Yani işte “Karın ağrısından ölen, efendim, yanarak ölen, boğularak ölen, efendim, yıkıntı altında kalarak ölen ve delirerek ölen...” gibi, yani böyle bir... Hatta hamile bir hanımın o sıkıntıdan dolayı ölmesi, bütün bunların da “şehit” ismiyle anılabileceği bu hadisişeriften anlaşılıyor. Ancak bunu âlimlerimiz öyle ayırmışlar ki birisine “hakiki şehit” demişler, diğerine “hükmi şehit” demişler. Hakiki şehitler Allah yolunda savaşırken şehit olanlar ki Kur’an-ı Kerim’de gerçekten sadece onlar, sadece onlar övülüyor. Mesela o ayetlerden bir iki tanesini söyleyelim, sizlerin de çok iyi bildiği.

OTURUM BAŞKANI – Hocam, süremiz de doldu.

PROF. DR. İSMAİL HAKKI ÜNAL – Hemen onu da şey yapıyorum.

Mesela bir ayetikerime, iki tanesini olmazsa okuyayım, “Ve la-tekulû li men yuktelu fi-sebilillahi emvaten” Sayın Cumhurbaşkanımızın da çok okuduğu hatırlarsınız: “bel ahyauun velakin la-teş’urûn” “Allah yolunda öldürülenlere ‘ölü’ demeyin, onlar bilakis diridirler ama siz fark etmezsiniz.” “Ve la-tehsebennellezine kutilu fi-sebilillahi emvaten” “Siz Allah yolunda öldürülenleri ölü zannetmeyin, onlar diridirler ve Allah katında rızıklandırılmaktadırlar.” diye ayetikerimelerde bu şekilde geçiyor. Yani şunu demek istiyorum: Gerçek manada şehitlik Kur’an-ı Kerim’de anlatıldığına göre veya ifade edildiğine göre Allah yolunda savaşarak canını bu yolda feda eden insanlar. Peygamberimizin pek çok farklı şehit diye hadis kitaplarında, bölümlerde anlatılan şehitlik de bu şehitliktir

ama diğer şehitlikler, işte bu biraz önce okuduğum hadiste olduğu gibi hükmi şehitlik olarak kabul edilmiş. Hatta âlimlerimiz üçe ayırmışlar: Bu dünya ve ahirette şehitlik hükmü olanlar yani bizzat savaşta ölenler için, sadece bu dünyada şehitlik hükmü uygulananlar. Kimler? Mesela münafıklar. Yani görünüşte savaşmışlar ama onlara da şehit uygulaması yapılıyor ama içleri farklı belki. Sadece ahirette şehit hükmüne tabi olanlar işte bu son okuduğum hadiste olduğu gibi hükmi şehit sayılan kimseler olarak. Yani önemli olan burada gazilik ve şehitlik olarak biz dinimizden aldığımız, Kur'an'dan ve Peygamber Efendimizden aldığımız bu değerleri asırlar boyunca yaşatmışız ki dinimizi, mukaddesatımızı, vatanımızı ve değerlerimizi böyle ayakta tutmuşuz. Eğer bunlar olmasa, bu değerler, bu kutsal unvanlar, bu manevi ikramlar olmasa ve biz bunlara inanmasak ne vatan kalır elde, ne din kalır, ne mukaddesat kalır, ne değerler kalır. Dolayısıyla biz bu değerlere sonuna kadar sahip çıkmak ve çocuklarımıza da, nesillerimize de bunları öğretmek ve aşılacak mecburiyetindeyiz.

Saygıyla selamlıyorum Sayın Başkan. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI – Hocam, çok teşekkür ederim.

İsmail Hakkı Ünal Hoca'mız, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı "Gazilik ve Şehitlik Ruhu" konusundaki bilgilerini bizimle paylaştı.

Diğer hocalarımıza da çok teşekkür ederiz.

Bu arada, bana Sayın Meclis Başkanımızdan bir not geldi, İsmail Kahraman Ağabeyimizden "Acaba soru-cevap faslını bu akşamki bu sohbet toplantısında yapmasak, olur mu?" diye. Bunun kararını herhâlde ben veremeyeceğim.

TBMM BAŞKANI İSMAİL KAHRAMAN – Topyekûn verelim.

OTURUM BAŞKANI – Zaman sarktığı için herhâlde söylüyorsunuz ama tabii, gelen misafirlerimiz var, onların içerisinde "Ben soru soracaktım, öyle de söylenmişti, soru soramadım." diye serzenişte bulunacak var ise...

Şimdi, bu, "Meclis Sohbetleri" adını verdiğimiz çalışmayı başlatan İsmail Kahraman ağabeyimiz -çok teşekkür ederiz- çok faydalı, çok yararlı bir geleneği başlattılar. İkincisini bu akşam gerçekleştirmeye çalıştık. Saygıdeğer hocalarımıza; Profesör Doktor İsmail Hakkı Ünal Bey'e, Profesör Doktor Mustafa Turan Bey'e ve Profesör Doktor Mustafa Budak hocalarımızın hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Tabii, “Birinci Meclis, Gazilik ve Şehitlik Ruhu” konusunda farklı farklı açılardan düşünceler ortaya konuldu. Şimdi bizi dinleyen ve bizim milletimizi, özelliklerimizi bilmeyen biri “Ya, bu Türkler hep savaştan, öldürmekten, gazilikten, şehitlikten bahsediyor. Bunların yaşamlarının birinci gayesi acaba bu mu?” diye düşünebilir. Bir kanaatimi paylaşmak istiyorum: Bizim için savaş tali bir iştir; bizim için, milletimiz için asıl olan barıştır, barış ve huzur içinde yaşamaktır. Biz zorunluluk duymadıkça savaşmayız. Niçin Kurtuluş Savaşı’nı yaptık? Ülkemiz işgal edilmişti, ülkemizi işgalden kurtarmak için yaptık. Neden milletimiz 15 Temmuzda sokağa çıktı? Bu ülkeyi bölmek hatta esir etmek için birileri devlet imkânlarını da kullanarak dışarıdan kumandayla darbe girişiminde bulundu, bunu önlemek için 250 civarında vatandaşımız şehit oldu. Şimdi, işte, Zeytin Dalı Operasyonu, daha önce Fırat Operasyonu... Bizim Suriye topraklarında gözümüz mü var? O toprakları ülkemize mi bağlayacağız? Hayır. Türkiye’nin müdafaası Afrin’den başlıyor, El Bab’dan başlıyor, Azez’den başlıyor çünkü oralardan bizim ülkemize hücum ediyorlar. Emperyalistler oradaki terör örgütlerine kullanarak bizim Suriye sınırimız boyunca bir terör devleti kurmak için proje yapmış. İşte, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Hükûmeti, Silahlı Kuvvetlerini de kullanmak suretiyle bu hain projeyi bu iki projeye yerle yeksan etti. Tüm şehitlerimize de Cenab-ı Hak rahmet etsin, Türk Silahlı Kuvvetlerine Allah güç, kuvvet versin. (Alkışlar) Biz oralarda barış için bulunuyoruz. Oraların insanları kendi ilçesine, köyüne, kentine sahip olduğunda, orayı yönetmeye başladığında bizim askerlerimiz çekilecektir; bizim özelliğimiz budur. O nedenle, böyle düşünenler varsa “Acaba bunlar hep böyle savaştan filan bahsediyorlar...” Yok, hayır, bizim birinci gayemiz barıştır, savaş tali derecededir bizim için, zorunlu olmadıkça savaşmayız.

Hepinize saygılar sunuyorum efendim, hayırlı geceler.

SUNUCU – Çok kıymetli bilgilerinizi bizlerle paylaşan değerli katılımcılarımıza bizler de teşekkür ediyoruz.

Kapanış konuşmalarını yapmak ve hediye takdim etmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız Sayın İsmail Kahraman’ın kürsüyü teşriflerini arz ederim.

TBMM BAŞKANI İSMAİL KAHRAMAN – Değerli hazırım, Değerli Meclis başkanlarımız, bakanlarımız, milletvekillerimiz, mülki, idari, adli güçlerimizin, organlarımızın değerli mensupları, hanımefendiler, beyefendiler; hepinizi hürmetle selamlıyorum.

Sohbetlerimize devam edeceğiz, yalnız mayıs ayında yapamayacağız, mübarek ramazan; iftar, teravi meselesi varken... Tabii, biz misafir edeceğiz, inşallah, yine ananeyi sürdüreceğiz, o anane olacak bahçemizde. Eski dönem, geçmiş dönem milletvekilleri, mevcut dönem milletvekilleri ve diğer protokol zevatına iftar vereceğiz, birlikte ramazan edeceğiz. Şimdiden davetiyeyi sunuyorum lisanen, bilahare sizlere ulaşacak.

Katılım dolayısıyla çok teşekkür ediyorum, değerli hocalarımıza teşekkür ediyorum ve yine, ortak temennimizi, rahmet dileğimizi yineliyorum. Cenab-ı Hak bütün şehedaya gani gani rahmet eylesin. Âkif ne diyor? “Ey şehit oğlu şehit, isteme benden makber/ Sana aguşunu açmış duruyor Peygamber.” Onlar Peygamber Efendimizin komşusu.

Mehmet Ali Bey’in ifade ettiği, değerli hocalarımızın da söylediği gibi şehitlik ruhu ayrı bir hadise. İçinde olacak, öteden beri olacak. 15 Temmuz’a ait iki misali vereyim -çok var da- biri Sema Kırıcı, Balıkesir Milletvekili. Oğlu on dokuz yaşında, üniversiteye kayıtlı, hukukta okuyor. Sema Hanım diyor ki televizyondaki tabloyu görünce: “Oğlum, abdest alıyoruz, iki rekât sefer namazı kılıyoruz ve şehit olmaya gidiyoruz.” Evinden öyle geldi, şehitlik ruhu var. Bir diğeri, Bennur Hanım. Bennur Hanım rahatsız, biliyorsunuz tekerlekli sandalyede. “Bennur Hanım.” dedim, “Evet, geldim, şehit olmaya geldim.” dedi, “Annem “Salaten Tüncina” okuyor -evelallah- o da okumasına devam ediyor.” dedi.

O akşam mevcut olan arkadaşlarımız 107’dir ama herkes iline gittiği için mevcut olan 107’dir. Bir önceki dönemlerden gelen arkadaşlarımızla bu rakam 250’yi aşar. Onlar silah arkadaşlarımız. Tankların yürüdüğü, bombaların atıldığı, savaş uçaklarının bombaladığı, helikopterlerin ateş açtığı o ortam içerisinde geldik, kaçmadık ve Meclisimize sahip çıktık. Bu arkadaşlarımız, hepimiz gelirken ölüm -inanıyoruz- bir salise öteye, bir salise beriye gelmez; nasılsa öleceğiz, ecelimiz gelmişse gideceğiz ama şehit olarak gitmek apayrı bir mazhariyet, şehitlik ruhu bu. Bu ruh vardı da biz ufacık bir söğütten koca bir çınar olduk, cihat ruhu vardı da.

Ondan dolayı üç kıtaya hükmettik, yedi denize hükmettik. O ruhu vermemiz lazım. İnşallah eğitimimiz de ona göre olur ve veririz.

Çanakkale, tabii, çok ders alınması gereken bir hadise. İkiye ayrılır Çanakkale. Yanlış anlaşılan bir durum var: 18 Martta kutlanan deniz zaferidir. Kara savaşları bir ay, bir hafta sonra başlamıştır ve Çanakkale'deki deniz savaşlarının komutanı ve oradaki denizciler ayrı isimlerdir, kara savaşlarında ise İstiklal Savaşı'na katılan bütün komutanların tamamı Çanakkale'de de görev almışlardır.

Bu şehit sayısı hakkında çeşitli durumlar var. Atilla Koç Bey'in kulakları çınlasın, Kültür Bakanı arkadaşım, derinlemesine bir inceleme yaptılar. Şehit sayımız 59 bindir. Bunun yanında, hastanede hasta olup, yatıp bilahare vefat eden var, bu da 12 bindir. Kayıp var, esir var; 253 bine çıkıyor bu ama şehit sayımız... Yani "250 bin şehit verdik..." Fazla şehit vermiş olmak bir mazhariyet değil. Kaybımız itibarıyla düşünürsek esir, yaralı, kayıp, şehit, hasta; o zaman bir rakam ortaya çıkar. Zaten Birinci Dünya Harbi'ne Osmanlı girdiğinde 29 milyondur, 2 milyon 900 bin asker verdik. Bu yüzde 10 eder. 2 milyon 900 bin diri, sağlam, kavi genç nüfus. Çok büyük bir yük taşıdık. 9 ordumuz vardı, 9 cephede çarpıştık. Çanakkale'deki ordu 5'inci Ordu'dur. 5'inci Ordu'da 9 kolordu vardır, 24 tümen vardır. Bu 24 tümenden, 19'uncu Tümen'in Komutanı Yarbay Mustafa Kemal'dir. Toplamdaki subay sayısı 100'dür. 31 alay, 9 tabur var. Bizim İstiklal Savaşı'nda da 4 savaşımız

var: İnönü, Gediz, Sakarya, Büyük Taarruz. Şehit sayımız da 9.167'dir. Cenab-ı Hak hepsine gani gani rahmetler eylesin. Öyle bir harp ki ittifak devletlerinin -ki biz içindeyiz- 15 milyon 620 bin kaybı var. İtilaf devletlerinin 42 milyon 700 yani 60 milyon insan öldü. "Bu savaş çıkmayabilirdi." diye tarihçilerin kanaati var. Ne olarak? "Osmanlı'nın hatası olmasaydı." Yani Abdülhamit düşürülmeseydi çok büyük ihtimaldir ki çıkmayabilirdi ya da mutlaka Osmanlı katılmayabilirdi. Bir şovenist düşünce de diyelim, bir Enver, hükûmete de sormadan, saraya da sormadan Almanlarla anlaşmayı imza etti. Bazıları kabul etmez ama tarih böyle ve biz perişan olduk. İstanbul'da, Selanik'te, Bağdat'ta, Osmanlı toprakları içerisinde harp sonrası, hatta 1918'lerde el arabaları açlıktan ölenlerin cesetlerini taşıdı. İstanbul'da elektrik kesildi; gaza dönüldü, gaz bitti; muma dönüldü, mum bitti, çıraya dönüldü. Perişan etti bizi bu harp. Harbe girilmemesi gerekirdi. Gerektiğinde gireceğiz, amenna, ama öyle pohpohlamayla olacak bir iş değildi. Bu ayrı bir konudur ama Birinci Meclis meselesinde de şu var: Birinci Meclisin çok değişik sayıları var. Zira, istifa eden var "Hadi gel." deyip sonra vazgeçilen var. Toplamda sayı 403'tür. Bu 403'ün 87'si seçilmiş olan Osmanlı Mebusan Meclisinin, son Meclisin üyeleridir; diğerleri ismen çağrılmıştır. İttihat Terakkinin devamı olan Anadolu ve Rumeli Müdaafa-i Hukuk Cemiyetinin yöneticilerinden çağrılmışlardır. Bu, siyasi tarihimizdeki meselelerin incelenmesi için yapacağımız bu toplantıda daha derinlemesine anlatılabilir. O Meclis gazi, savaşa giden ve sağ dönen. Evet, Birinci Meclis, şu Ulus'taki Meclis savaşı baştan aşağı kendi idare etmiştir, kendine rapor verilmiştir "Öyle yap, şuraya git." demiştir. Dünyada bizim Birinci Meclis gibi harp idare eden bir başka Meclis yoktur. Meclisler harp kararı alır ama idareyi komutanlara bırakır. O yüzden Gazi Meclistir. Biz de burada, Cenab-ı Hak bize de gazilik nasip etti, gemimizi terk etmedik çünkü fare değiliz. Kaptanlar gemiyi terk etmez. "Biiznillah" dedik, kendi irademizle herhangi bir talep olmadan -ben Cumhurbaşkanıyla da görüşmedim, Başbakanla da görüşmedim- geçtik, açtık besmeleyle ve isabet oldu Türkiye'nin yokluğuna, idarenin değişikliğine değil, yokluğuna sebep teşkil edecek bir büyük hareketi Cenab-ı Hak önlettirdi ve Cumhurbaşkanı'nın milleti meydanlara çağırması ve milletin buna cevabı, hangi parti olursa olsun, hepsinin bu noktadaki ittifakı bir büyük tehlikeden bizi kurtardı.

Birinci Meclis burada açıldığında... "Renkli kiremitler" dedi Sayın Başkanımız ama burada bakıyorum, gene aynı renk koltuklarımız var. Bunları nereden topladınız? Bir yerden topladılar, renkler arasında şey yok.

OTURUM BAŞKANI - Daha önce farklı farklıydı...

TBMM BAŞKANI İSMAİL KAHRAMAN - Efendim, şöyle: Birinci Meclis, İttihat Terakkinin Ankara şubesinde açılmıştır. Meclisin toplanması için bir büyük seferberlik var. Vehbi Koç bunu hayatında anlatır. Tamirat işini, hazırlık işini Vehbi Koç'a verirler ihale olarak. O da kiremitlere 1'e 4, 1'e 5 para verince herkes çatısındaki kiremidi alır, Meclise getirir çünkü 1 kiremit yerine 5 tane kiremit alacak. Üstteki kiremit hadisesi budur. Vehbi Koç bunu "İşte Hayatım" kitabında anlatıyor. Burada öyle bir Meclis kuruldu yokluk içinde, atların kaldığı ahırların bir tarafında milletvekilleri yatıyor. Sıtma, hastalık... Küçük bir Anadolu kasabası. Büyük yokluklarla büyük neticeye ulaştık. Cenab-ı Hak bize öyle sıkıntılı günler göstermesin, harbe gitme mecburiyetinde kalmayalım ama gidersek fena yaparız. (Alkışlar)

Hani var ya: "Katre görünürüz, umman gibiyiz / "Ben Nuh'um diyene tufan gibiyiz." Öyleyiz evelallah. (Alkışlar) Öyle şey yok, harp ederiz.

Şunu da ekleyeyim: Bleda ve Atilla 2 kardeştir ve Hunların başındadır. Kalkarlar Batı Hunları, Avrupa'ya gelirler. Atilla mücahit, yerinde durmaz bir insandır. Abisi de der ki: "Kardeşim, Atilla, işte Po Ovası, işte nehir, işte orman, her şey tamam, yorulduk duralım; burada yerleşelim." Atilla "Atımın ayağının değmediği bir dünya toprağı olmayacak." der. Kardeşi, abisi Bleda "Atilla, yaşa ve yaşat." der. Atilla cevap verir: "Öldür ya da öl." Güvercincilerin sembolü Bleda'dır; "Yaşa ve yaşat." Şahinlerin sembolü Atilla'dır; "Öldür ya da öl." Şimdi ikisini biz bir arada mezcedeceğiz. Yaşa ve yaşat, evelallah ama gerektiğinde Atilla olacağız; böyle olmaya da devam edeceğiz. Öyle "evrensel barış", "Silahları toprağa gömelim.", "Cihat ruhunu kaldıralım." Hayır. Biz Söğüt'te 400 çadırdan koskoca bir cihan devleti meydana getirdik İlayı Kelimetullah için. Tarihimizle övünüyoruz, gelecek nesiller de bizimle övünecek.

Allah hepinizden razı olsun, hepimizden razı olsun. (Alkışlar)

Sağ olasınız, hem sualleri aldırmadınız hem de kalkıp burada saatlerce, dakikalarca bizi meşgul etti demeyiniz, hakkınızı helal ediniz.

Kabul ederseniz naçizane hediyelerimiz var, onu vermek isterim efendim. Değerli hatiplerimizi sahneye alacağız. Bizim İstanbul'daki Yıldız Porselen Meclisidir. Yıldız Porselende sanatçılarımız var. Kendi yaptığımız tabaklara kendi tezhibimizle bir tabak hediye ediyoruz, hatıra olarak veriyoruz, kendilerinin isimleri yazılı.

Yıldız Porseleni kuran Sultan Abdülhamit'tir, sene 1890'dır. Bendeniz gelen misafirlere o hediyeleri veriyorum. Herhalde Bülent Arınç Bey de Mehmet Ali Şahin Bey de aynı şekilde yapmışlardır.

Şimdi, biz ta Sultan Hamit'ten başlayan, bugünkü sanatkârlarla devam eden tezhibi veriyoruz.

Bir de ne var? Seyit Onbaşı'nın 275 kiloluk topu, mermiyi alıp koyması var, o da ortada. Hepimiz birer Seyit Onbaşı olmak durumundayız; öyleyiz.

Şimdi onu da söyleyeyim de... Kulağında küpe olanlara kızıyordum, hakikaten kızıyordum. Ya bu 15 Temmuz sonrası meydanlarda küpe isteyen, alan mı dersin, saçları mı dersin... Niye? Ruh ve kök sapasağlam. Hepsi Seyit Onbaşı'dır. Allah gani gani rahmet eylesin.

Efendim "Sayın Mehmet Ali Şahin, Meclis sohbetine katkınızdan dolayı teşekkürlerimizi sunarız. 28/3/2018" Zatialinize sunuyorum efendim. (Alkışlar)

Bülent Bey, lütfen gelseniz, takdim etseniz siz de. Parlamenterler Birliği Başkanımız, lütfen teşrif etseniz...

Peki, adalet cihazımızdan bir temsilcimiz var. Halil Bey, teşrif etseniz...

SUNUCU – Çok teşekkür ediyoruz katılımcılarımıza, siz değerli konuklarımıza.

Bir başka Meclis Sohbetleri'nde görüşmekle dileğiyle efendim.

Hayırlı akşamlar.

Kapanma Saati: 23.14

28 MART 2018
MECLİS SOHBETLERİNE AİT
HATIRA FOTOĞRAFLARI

Soldan: TBMM Başkanvekili Ahmet Aydın, 23. Dönem TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin, Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal, Prof. Dr. Mustafa Turan, Prof. Dr. Mustafa Budak

Soldan: TBMM Başkanı İsmail Kahraman ve
23. Dönem TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin

Devlet tiyatroları etkinliğinde görev alan sanatçılar (ayakta)

Soldan: 23. Dönem TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin, 22. Dönem TBMM Başkanı Bülent Arınç, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Halil Adıgüzel, Yargıtay Birinci Başkan Vekili Abdülhalik Yıldız, TBMM Başkanı İsmail Kahraman, TBMM Başkanvekili Ahmet Aydın, TBMM Eski Başkanvekili ve Türk Parlamenterler Birliği Genel Başkanı Nevzat Pakdil, Prof. Dr. Mustafa Turan, Prof. Dr. Mustafa Budak

MECLİS
SOHBETLERİ

25 NİSAN 2018

MİLLÎ EGEMENLİK

MECLİS SOHBETLERİ
25 Nisan 2018 Çarşamba
TBMM Tören Salonu

25 Nisan 2018 Çarşamba
Açılma Saati: 20.00
OTURUM BAŞKANI: İsmet YILMAZ

TBMM BAŞKANVEKİLİ AHMET AYDIN (Adıyaman) – Saygıdeğer Başkanım, değerli bakanlarım, milletvekili arkadaşlarım, kamu ve sivil toplumun çok değerli temsilcileri, değerli katılımcılar; bugün “millî egemenlik” temalı Meclis sohbetlerimizin üçüncüsünü tertip ediyoruz. Hepinize bir kez daha “Hoş geldiniz.” diyorum ve saygılarımı sunmak istiyorum.

Değerli katılımcılar, çok Değerli Başkanım, biz bunu tamamen sizlerin önerisi, tavsiyesi doğrultusunda ilk ikisini gerçekleştirmiştik; şükür, nasip oldu üçüncüsünü de inşallah hep birlikte, yine çok değerli katılımcılarımızla icra edeceğiz. Ancak bunu devam ettirmek isterdik de bir seçim kararı alındı ve önümüzdeki ay da Ramazan ayı. Herhâlde 26’ncı dönemin sonuncu sohbeti olabilir, Meclis sohbetleri olarak tabii. Sohbetlerimiz her platformda devam edecek ama bu temada, bu konseptte, Meclis sohbetleri olarak zannediyorum 26’ncı dönemin aynı zamanda sonuncu sohbetini icra etmiş olacağız.

İlk iki sohbete çok güzel katılımlar oldu, çok ciddi katkılar. Alanında gerçekten çok değerli hocalarımız fikirlerini, düşüncelerini bizlerle paylaştılar, son derece istifade ettiğimiz bir sohbet programı oldu. Bugün de yine çok değerli hocalarımız var, yine aynı şekilde 25’inci dönem Meclis Başkanımız ve aynı zamanda Millî Eğitim Bakanımız Sayın İsmet Yılmaz’ın burada sunumuyla birlikte onun oturum başkanlığında, çok değerli hocalarımız Fatma Hanım, Refik Bey, Rahim Bey gerçekten alanında çok ün sahibi değerlerimiz ve bu değerlerimizi burada hep birlikte dinleyerek istifade etmiş olacağız.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili,
Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Başkanı
Ahmet Aydın

Bizler bu sohbetteki maksadımız, muradımız, Meclisimizi aynı zamanda ülkemizin ve aynı zamanda da bölgemizin pek çok meselesini de fikrî derinliği olan değerli katılımcılarla birlikte Türkiye'nin gündemine getirmek, birlikte birtakım paylaşımlar yapmak; sadece ve sadece Genel Kurul tartışmalarıyla değil aynı zamanda oradaki hoş sohbet ortamında da Meclisimizde hep birlikte güzel, hoşça vakit geçirerek, değerlendirerek geçirmek istedik. Bu fikrin tamamen öncüsü çok Değerli Meclis Başkanımız, Değerli Ağabey'imiz İsmail Kahraman Beyefendi'dir. Onun ısrarı, tavsiyesi ve tamamen bizatihi bütün noktalardaki katılımları, katkılarıyla bu hâle geldi. Kültür, sanat, yayın kurulumuzun değerli üyelerinin destekleriyle oldu.

Tabii, bugün Meclis dününden de bir nevi kapandı, Meclis Genel Kurulumuz da çalışmıyor ve bundan sonraki süreçte de herhâlde iki üç hafta çalışıp belki Meclisimiz seçim nedeniyle bir ara vermek durumunda kalacak. Bizler, gönül ister ki bundan sonraki süreçte de, yeni dönemde de kim ya da kimler olur ama bu konseptte gerçekten çok istifade ettiğimiz bu güzel çalışma ortamının da devam etmesini arzu ediyoruz.

Seçtiğimiz konular, bu ayın önemli ve özel konularından oluyor. Özellikle, tarihimizde, yaşadığımız pek çok konuyu, güncel, aktüel meselelerle bir araya getirerek yoğunlaşmaya çalışıyoruz. İşte şu anda içinde bulunduğumuz hafta Millî Egemenlik Haftası ve tam da böyle bir nisan ayında, nisan ayının son çarşambası Millî Egemenlik Haftası'nı yaşadığımız bir süreçte millî egemenliği tartışalım istedik. Dünden bugüne millî egemenlik, millî egemenliğin başına neler geldi, millî egemenliğe karşı kalkışmalar, belki günümüze kadar işte en son bu Parlamento, yine millî egemenliğe karşı bir bombalı saldırıya uğradı maalesef ikinci defa gazi oldu. Kaldı ki kurtuluş mücadelesini yürüten, yasamayla birlikte aynı zamanda bir yürütme organı hüviyetinde olan Birinci Meclis dahi düşmanla mücadele ederken bombalanmamıştı. Ama en son geçtiğimiz 15 Temmuzda maalesef bir hain darbe girişimiyle karşı karşıya kaldık, millî egemenliğe karşı çok ciddi bir kalkışma ve Meclisimizi bombalayacak kadar alçaldılar. Ama hamdolsun çok Değerli Meclis Başkanımız, iradesine sahip, milletine sahip ve bu anlamda da Meclis Başkanlığını o gün, o gece hiçbir yerle görüşmeden, danışmadan "Geminin kaptanı geminin başında olur." hesabıyla o bombalı eylemlerin altında bu Meclisi açtı ve Ankara'da bulunan bütün milletvekillerimiz demokrasi adına milletin iradesine sahip çıkmış oldu.

Ben bir kez daha, millî iradeye sahip çıkan, millî egemenliğinin kıymetini bilen, başta Değerli Başkanım olmak üzere hepinize, herkese tekrar teşekkür ediyorum. Çok daha fazla zamanınızı almamak adına sizlere katıldığınız için,

katkılarınız için aynı zamanda çok çok teşekkür ediyor, hepinizi Allah'a emanet ediyorum. (Alkışlar)

SUNUCU – Sayın Meclis Başkan Vekilimize konuşmalarından dolayı teşekkürlerimizi sunuyoruz. Sayın Aydın'ın da ifade ettiği gibi Meclis sohbetlerinde bu akşam millî egemenliği konuşacağız.

Çok değerli konuklarımız var, kendilerini özgeçmişleriyle takdim etmek istiyorum müsaadelerinizle: Oturum Başkanımız Sayın İsmet Yılmaz 1961 yılında Sivas'ta doğdu. İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek Denizcilik Okulu Makine Bölümünü ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. İsveç Dünya Denizcilik Üniversitesinde gemi işletmeleri teknik yönetimi alanında ve Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde özel hukuk alanında iki ayrı yüksek lisans yaptı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde özel hukuk alanında doktorasını tamamladı. Kamu ve özel sektörde yaklaşık yirmi yıl mühendis ve müşavir avukat olarak çalıştı. Denizcilik müsteşarı olarak atandı. Türk Telekom yönetim kurulu başkan vekilliği görevini yürüttü. 2007 seçimi öncesi bağımsız Ulaştırma Bakanı oldu. Seçim sonrası Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarlığı görevine atandı. 24'üncü Dönemde Sivas Milletvekili seçildi. 61, 62 ve 64'üncü hükümetlerde Millî Savunma Bakanı olarak görev yaptı. 25'inci dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı oldu. 65'inci Hükûmette Millî Eğitim Bakanı olarak görev aldı, hâlen bu görevini sürdürmektedir. İyi düzeyde İngilizce bilen Yılmaz, evli ve 3 çocuk babasıdır. Sayın Bakanımızı kıymetli alkışlarınızla sahneye davet ediyoruz. (Alkışlar)

Bir diğer değerli konuşumuzu Profesör Doktor Refik Turan. 1956 yılında Isparta'da doğdu. 1967 yılında ilkokulu, 1974 yılında liseyi bitirdi. 1978 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. 1980 yılında aynı fakültenin Genel Türk Tarihi Kürsüsünde yüksek lisansını, 1983'te Türkiye Selçuklu Devleti'nde Vezirlik Müessesesi konulu doktora tez çalışmasını tamamladı. 1984 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Anabilim Dalına Yardımcı Doçent olarak atandı, aynı yıl Bölüm Başkanı oldu. 1989 yılında Genel Türk Tarihi Bilim Dalında Doçent, 1995 yılında Profesör oldu. Birçok üniversitede akademik ve idari görevler alan Turan, Belçika, İsviçre, Bulgaristan, Makedonya, Moldova, Kazakistan ve İran'da Türk tarihi ve kültürüyle ilgili konuşma, konferans ve kongre faaliyetlerine katıldı. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Romanya, Yunanistan, Özbekistan ve Makedonya'da bilimsel inceleme, gözlem ve çalışmalarda bulundu. Türkiye Cumhuriyeti, inkılaplar, genel Türk tarihi, Türk toplumu ve kültürü konularında birçok ilde konferanslar verdi. Genel Türk

tarihi ve millî mücadele tarihi konularını içeren çok sayıda radyo ve televizyon programına konuşmacı olarak katıldı. Aynı zamanda yerli ve yabancı bilimsel yayın organlarında yayın kurulu üyeliği görevlerini de sürdürmektedir. Turan, hâlen Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığında Türk Tarih Kurumu Başkanı olarak görevini sürdürmektedir. Fransızca bilen Turan evli ve iki çocuk babasıdır.

Sayın Turan'ı kıymetli alkışlarınızla sahneye davet ediyoruz. (Alkışlar)

Hoş geldiniz efendim.

Profesör Doktor Sayın Fatma Acun 1960 yılında Ankara'da doğdu. Lisans öğrenimini 1982 yılında Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümünde tamamladı. 1985 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Tokat Merkez Kazası Vakıf Kayıtları konulu tezle Bilim Uzmanlığı derecesini aldı. 1994 yılında Birmingham Üniversitesi Centre for Byzantine Ottoman and Modern Greek Studies'te, İngiltere'de Ottoman Administration in the Sancak of Karahisar-ı Şarkî: An Analysis Based on the Tahrir Defters konulu tezle doktor unvanını aldı. 2013 yılında üç ay süreyle Amerika Birleşik Devletleri Illinois Üniversitesi Tarih Bölümünde ziyaretçi profesör olarak bulunarak dersler ve konferanslar verdi. İki ayı TÜBİTAK binbir araştırma projesini tamamladı. Hâlen Osmanlı ve cumhuriyet dönemlerinde yabancı okullar Robert Kolej ve Amerikan Kız Koleji konusunda çalışmalarını yürütmektedir. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde görev yapmakta olan Acun Atatürk İlkeleri ve İnkılap tarihi, eğitim tarihi, Osmanlı'dan cumhuriyete değişme ve süreklilik, Osmanlıca, tarih metodolojisi, popüler tarih, görsel tarih ve Osmanlı'dan cumhuriyete kültür ve toplum derslerini vermektedir, Osmanlı ve cumhuriyet toplumlarının sosyoekonomik yapısı, Osmanlı'dan cumhuriyete süreklilik ve değişme ve tarih metodolojisi çalışma alanlarıdır.

Ulusal ve uluslararası dergilerde yayınlanmış çok sayıda makalesi ve kitabı bulunan Acun evli ve 3 çocuk sahibidir.

Profesör Doktor Sayın Fatma Acun'u kıymetli alkışlarınızla sahneye davet ediyoruz. (Alkışlar)

Ve son değerli konuşmacımız Rahim Er 1950 yılında doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Adana'da tamamladı. 1968 yılında Adana Erkek Lisesi'nin ikinci sınıfında okurken Babıali'de fahri muhabirliğe başladı. 1969 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine kaydoldu. Sarıkamış'ta yaptığı askerliğine müteakip 1976 yılında Türkiye gazetesinde günlük yazılarına başladı. İlk makalesinin yayım tarihi 9 Kasım 1976 olup ilk sütunun adı Pırlıtlı, sonrakilerse

Tahlil ve Entelektüel Boyuttur. Özel sektörde bazı şirketlerin kurucu Genel Müdürlüğü görevini üstlendi. 1989 yılında ilk defa özel radyo ve televizyon yayın projesini Türkiye'ye getirdi. Uzun soluklu radyo ve televizyon programları yaptı, Avrupa ve Amerika'da yaşadı ve çeşitli incelemelerde bulundu. Ürettiği fikirlerle devletimize ve istikbalimize 2023 Büyük Türkiye, 2071 Cihan Devleti Türkiye, Osmanlı Milletler Topluluğu ve marka şehir, marka şirket, marka insan kavramlarının yerleşmesinde önemli katkıları oldu. Hâlen hafta içi beş gün bir gazetede yazı yazmakta, ayrıca kitap çalışmalarına devam etmektedir. Er, Hayatın Rengi İnsan, Osmanlı Milletler Topluluğu, Sevgili Peygamberim, Siyer-i Nebi, İmparatorluk Coğrafyasında Diplomasi Koşturmak, Örsteki Ülke Türkiye, Osmanlı Sonrası Artçı Sarsıntılar isimli kitapların yazarıdır. Er, İstanbul Barosu şeref üyesi ve sürekli sarı basın kartı sahibidir.

Sayın Rahim Er'i kıymetli alkışlarınızla sahneye davet ediyoruz.

Buyurunuz efendim. (Alkışlar)

Oturum Başkanımız ve konuşmacılarımıza bir kez daha hoş geldiniz diyor ve sözü Millî Eğitim Bakanımız Sayın İsmet Yılmaz'a bırakıyoruz.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – Teşekkür ediyorum.

Sayın Meclis Başkanım, sayın milletvekilleri, değerli misafirler; Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu tarafından düzenlenen Meclis sohbetleri kapsamında “Millî Egemenlik” konulu oturuma hoş geldiniz. Tüm katılımcıları saygıyla selamlıyorum.

25. Dönem TBMM Başkanı ve Millî Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz

Millî egemenlik bizim için yeni bir kavram denilse yeridir. Arkadaşlara sordum, bir bakın, bizim anayasa tarihi sürecimiz içerisinde, Türk devlet tarihi içerisinde hangi zamanda millî egemenlik kullanılmıştır diye. Bir çalışma yaptılar, şimdi Anayasa’mızın 6’ncı maddesinde var. “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.” Türk “milleti” egemenliğini Anayasa’nın koyduğu esaslara göre yetkili organlarıyla kullanır. Egemenliğin kullanılması hiçbir surette bir kişiye veya bir sınıfa, zümreye bırakılamaz. Hiç kimse veya organ kaynağını anayasadan almayan hiçbir devlet yetkisini de kullanamaz. Dolayısıyla, bu egemenliğin ne olduğunun çerçevesi Anayasa’yla çizildi. Dolayısıyla, egemenliğin tek meşru kaynağı ve sahibi millet oldu. Millet iradesi fertlerin iradesinin bir araya gelmesinden ve bunların kaynaşmasından oluşuyor. Millî egemenlik milletin

bölünmez iradesini de temsil ediyor. Biraz önce de söylemişim. İlk nerede karşılaşıyoruz? 18 Ocak 1920’de Meclis tutanaklarına baktığımızda Teşkilâtı esasiye kanunu lâyihası ve Encümeni mahsus mazbatası görüşmelerinde Burdur Milletvekili Sayın İsmail Suphi Bey bir konuşma yapıyor, diyor ki: “Efendiler! mevaddı esasiyede Heyeti âtiyenize birinci olarak takdim ettiğimiz (Hâkimiyet bilâ kaydü şart mîlletindir.) maddesini bu kürsü üzerinde okumaktan fevkalâde iftihar duyuyorum ve diyebilirim ki; hayatımın en kıymetli ânı bu andır.” Yine devam ediyor, öz olarak diyor ki: “Bu millet bu vatan için çok büyük fedakârlık yaptı, çok kanı da döküldü ama bu satıra değer olan başka hiçbir yazıyı da hiçbir yerde görmedim. Bu şeref şimdi sizin Meclisinize nasip oluyor, böyle bir maddenin vazıı bulunuyorsunuz. Eski Kanunu Esasiyi baştan aşağı tetkik ediniz. ‘Hâkimiyet bilâ kaydü şart mîlletindir.’ diye bir satır yazıya tesadüf edemezsiniz ve hatta bu maddenin ruhuna muadil değil, ona yakın bir satıra dahi tesadüf edemezsiniz.”

Türkiye Büyük Millet Meclisinde 1985 yılından beri millî egemenlik sempozyumları düzenleniyor. En son 2010 yılında düzenlenen sempozyumda küreselleşme sürecinde millî egemenlik ve demokrasi konusunun gündem edildiğini görüyoruz. Bu sempozyumun bilgileri kitap hâlinde yayınlanmış elektronik kopyaları da Türkiye Büyük Millet Meclisi kütüphanesi ve web sayfası üzerinde de hizmete açılmıştır. Bugüne kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çeşitli illerde -Ankara, Afyon, Çanakkale, Kayseri, Balıkesir, Maraş, Konya, Kırşehir, İzmir, Manisa, Eskişehir devam ediyor- millî egemenlik sempozyumlarına baktığımızda birçok başlık var: Millî egemenliğin tanımı, tarihî süreçteki gelişimi, egemenlik barış, egemenlik Atatürk, egemenlik millî eğitim ilişkisi, yine egemenlik Amasya Sözleşmesi Erzurum Kongresi, millî mücadele büyük zafer egemenlik, millî egemenlik ve demokrasi, yerel kongrelerden millî egemenliğe, Büyük Taarruz ve sonuçları itibarıyla millî egemenlik, Edirne ve Trakya’nın Ulusal Kurtuluş Savaşı’ndaki yeri önemi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına etkileri ve son olarak da ulusal egemenlik ilkesi ışığında dış politikamız gibi konular bu oturumların gündemi olmuştur.

Yine merak edip 1988 tarihli Dördüncü Millî Egemenlik Sempozyumunun gündem maddesi olan Millî Egemenlik ve Millî Eğitim İlişkisi konulu sempozyum bildirisine bir baktım. Haziran 1988 tarihinde İstanbul Marmara Üniversitesi ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür Sanat Kurulunca ortak düzenlenen panelde oturum başkanı olarak Profesör Doktor İsmet Giritli, panelist olarak

bu Ordinaryüs Profesör Doktor Sulhi Dönmezer, Profesör Doktor İnci Enginün, Profesör Doktor Utkan Kocatürk ve Profesör Doktor Hakkı Dursun Yıldız'ın katıldığını görüyoruz. O zaman şu söyleniyor: "Gerek millî egemenlik gerek demokrasi bir kültür gerektirir, fikri hür, vicdani hür, irfanı hür insanların rejimidir. Bu kültürün yaşatılması, nesilden nesile aktarılması ancak eğitimle mümkündür." Dolayısıyla da eğitim her şeyin nesilden nesile aktarıldığı, güçlendirerek de taşındığı önemli bir konu.

Şimdi, burada çok değerli hocalarımız var, her biri bir eğitimci aynı zamanda. Genelde "Oturum başkanının çok fazla konuşması beklenmez, konuşmaması daha uygundur." derler. Onun için ben de saat tuttum, Ahmet Başkanımıza beş dakika, kendim de beş dakika kullanırsam uygun olur dedim. Şu anda bakıyorum, dört dakika otuz sekiz saniye olmuş.

Sözü, yaşı ve ilmî kariyeri itibarıyla önce Profesör Doktor Refik Turan'a vermek istiyorum.

Hocam, buyurun, söz sizin.

PROF. DR. REFİK TURAN – Teşekkür ederim Kıymetli Bakanım.

Öncelikle çok kıymetli Meclis Başkanım, Başkan Vekilim, değerli bakanlarım, kıymetli milletvekilleri ve dostlarımı görüyorum burada; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Şunu kıvançla ifade etmekle sözlerime girmek istiyorum: Hakikaten 2 kere gazi olmuş, dünyada da belki emsali olmayan bu Meclis çatısı altında konuşmaktan şu anda büyük gurur duyuyorum, mutlu oluyorum; onu da sizinle paylaşmak istiyorum. Saygıyla selamlıyorum efendim hepinizi. (Alkışlar)

Değerli Bakanım "Millî egemenlik kavram olarak nerede başladı ve nereden literatürümüze girdi?" onu güzel ifadeleriyle bizlere aktarmaya çalıştı. Esasında 1920 öncesi egemenlik var mıydı veya egemenlik varsa neredeydi, önemi neydi? Ben biraz geriye gitmek istiyorum, biraz da belki ihtisas alanım dolayısıyla da. Elbette 1923 öncesi biz Türkler olarak iki bin üç yüz yıllık bir devlet geleneğinin içinden geliyoruz. Geriye kalan, işte 1923 sonrası doksan beş yıl, doksan altı yıl cumhuriyetle idare ediliyoruz. Millî egemenliğin tacı cumhuriyet yani millî egemenlikten maksat da o, cumhurun yetki verdiği idare sistemi bir bakıma.

Tabii, ben konuya devletten girmek istiyorum. Devlet büyük baht, devlet büyük servet, devlet ancak ve ancak kaybedilirse çok büyük bir kayıp olduğu

hissedilen ama tekrar belki de kazanılamayan bir varlık; oradan girmek istiyorum. Şöyle kendimce bazı ifadeler geliştirmeye çalıştım: Devlet, tarih içinde toplumsal hayatın temel bir ihtiyacı olarak ortaya çıkan düzen manzumesi; devlet, insanın en temel hakkı olarak kabul edilmiş yaşama hakkını güvence altına alan siyasi güç; devlet, insana hayat güvencesi vermenin yanı sıra kabiliyet, gayret ve üretimine göre bedel ödeyen, itibar kazandıran hakem güç; devlet, içinden çıktığı kültürü bir yerden bir yere taşıyarak, genişleterek, geliştirerek, bazen onu diğer kültürler üzerinde de müessir kılarak medeniyete dönüştüren büyük kudret. Amerikalı bir düşünür diyor ki: “Devletler eliyle dolmuştur medeniyetler. Bir kültürü diğer kültürler üzerinde müessir kılan yapı devlettir.” Devlet, eski Türk metinlerinde olduğu gibi aç milleti doyurmak, çıplak insanları giydirmek, az milleti çok insan yapmaktır; devlet, bazen insana rütbe verip yukarı taşıyan, bazen suça karşı muhakeme edip, ceza verip özgürlüğe el koyan mekanizma; devlet, sorumlu olduğu milletini koruma amaçlı, bazen başka bir bölgeye taarruz amaçlı savaş kararı verip toplumsal kaderle oynayan muazzam irade; devlet, insan için farklı anlamları çok sayıda olan geniş mahiyetli bir varlık; güç, kudret, saadet, bahtiyarlık, sıhhat, zenginlik, adalet, merhamet, hayat, özgürlük,

Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Refik Turan

istiklal ve benzeri müspet anlamlar taşıyan, çok hayati, çok vazgeçilmez, çok önemli emsalsiz kavram. Osmanlı Sultanı Kanuni'nin burada o manzumesini hatırlatmadan geçemeyeceğim: "Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi/ Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi./ Saltanat dedikleri şey bir cihan kavgasıdır/ Olmaya bahtüsaadet dünyada vahdet gibi." Burada, tabii, değerli sultan benzetme yapıyor, telmih yapıyor, sanat konuşturuyor, hem devletin ne derece vazgeçilmez olduğu mefhumunu ortaya koyuyor ve arkasından vahdetle bitiriyor. Vahdeti gerçekleştiren, insanları bir araya getiren, onları bir güç hâline getiren yapı devlet, bu güç hâline gelen birliğin güç hâline gelmesini sağlayan arka plan ise hukuk, hukuku öne çıkararak, hukuku doğuran yapı ise, mefhum ise ahlak, ahlak ise inanca dayanıyor; böyle bir silsile var.

İnsanların bir araya gelip düzenli yaşaması her zaman için insanoglunun belki iç güdülerinde olan değerli bir duygudur ama her kültür, her insan toplumu da kendi devletini doğuramamıştır. Bakınız, dünya üzerinde insanlar çeşitli mekânlarda, çeşitli coğrafyalarda yaşıyor. En bariz coğrafyalardan birisi de Hindistan coğrafyasıdır, belki mümbitlik açısından, değer açısından dünyanın en değerli topraklarıdır. Yani Anadolu'da şöyle bir tabir vardır: "İnsani dik, biter." Öyle bir yapı ama dünyada dörtte 1 insan nüfusunun olduğu kıta Hindistan'dır. Düşünün, ilk millî devleti bir bakıma 1947'de olabildiği. Dolayısıyla, kültürlerin gelişimi, devletlerin olabilmesi öyle tesadüflere kalan bir husus değildir. Bir yönüyle devlet sahibi olmak büyük bir nimettir de. Dolayısıyla devletin ilk doğduğu noktaya gitmek lazım bu noktada. Devletin ilk doğduğu nokta, ilk hücre, nutfé yönetme hakkıdır. Yani yönetme hakkı, yönetici kim olsun ki devlet olarak insanlar onu tanıyabilsin? Bütün yeryüzündeki hanedanların yönetme hakkını bulunduranların geneline baktığımızda da bunların haklarını ilahi kanaldan aldığını görüyoruz. Mezopotamya'da, İran'da, Mısır'da, hatta buradan atlayarak Roma'da hep ilahi kaynaklıdır ve bozkırda. Dolayısıyla bu yapıya baktığımızda burada monarşi deyip geçivermemek gerekiyor.

Modern hukukta devlet üç temel unsurdan oluşuyor: Millet, en önemlisi insan; ikincisi, ülke; üçüncüsü ise hâkimiyettir. İşte, hâkimiyet ise o yönetme hakkını ihtiva eden -ona kısaca "erk" de diyoruz- genel mefhum ve diğerlerine de belki devlete ruhunu veren de bu yönetme hakkı. Burada tabii ki hepsinin kaynağında -dediğimiz gibi- ilahi yani diğer insanlardan farklı bir gelişme var. Bu ta ne zamana kadar sürdü? 19'uncu yüzyıl başlarına kadar da sürdü yeryüzünde.

Yani, ben de bakıyorum Bakanım, zamanımı aşmamaya gayret edeceğim.

Dolayısıyla, özellikle Türk hanedanlarına baktığımızda, dünya tarihinin en kudretli, en vazgeçilmez hanedanlarıdır, hatta hatta tek bir hanedandan söz eder genelde tarihçiler, o da Oğuzhan hanedanıdır; çok kıymetlidir, çok değerlidir ve son üyesi de Mehmet Vahdettin'dir yani 1 Kasım 1922'ye kadar bu hanedanın üyesi olur ve bu hanedandan olmayanlar yönetme hakkına sahip değildir. Bu nereden geliyor? Tabii, kısaca anlatacak olursak yani bir inanıştan geliyor. Diyor ki hakan: "Bana -yerler 7 katlı, gökler 8 katlı kabul ediliyor, 9 katta Tanrı oturuyor- Tanrı yanında yer verdi." Dolayısıyla, 9 tuğlu hükümdar en güçlü hükümdardır yani bu tuğ unsurunu, tuğ sembolünü Osmanlılar da kullandılar ama çok ilginç bir şey, 7 tuğ kullandı Osmanlılar, bu da tartışmalı. Selçuklular'da, Göktürkler'de hep 9 tuğ var, 9 tuğ da burada yine yönetme hakkıyla alakalı bir semboldür. Dolayısıyla, 19'uncu yüzyıl ve 20'nci yüzyıl başına geldiğimizde, öyle Osmanlı hanedanından vazgeçip, saltanattan vazgeçip cumhuriyete intikal etmek öyle çok kişinin kafasında da yok idi ve çok çok büyük planlar da yapıldığını görmüyoruz. Hakikaten saltanattan cumhuriyete geçişi kısaca izah edeceğim. Yani bu kadar değerli olan bir mefhumun terk edilmesi de kolay bir şey değildi. Rauf Orbay diyor ki: "Gazi Mustafa Kemal Paşa'dan başka biz cumhuriyeti bilmiyorduk. Hakikaten bizim zihnimize öyle padişahın gideceğine dair yani bu Osmanlı monarşisinden vazgeçileceğine dair herhangi bir fikir yoktu." Diğer arkadaşları da buna katılıyor, diğer hatıratlarda da hep bu var. Dolayısıyla, bu karar hemen alındı ama bunun bir arka planı var; ben bu arka plana da değineceğim.

Arka planda şöyle bir husus var: Birincisi, dünyada fikir akımları... Herkes bundan söz ediyor. Yani işte, 1789 Fransız İhtilali oldu; işte, milliyetçilik fikirleri çıktı, demokrasi fikri çıktı ve Louis'ler gitti, Fransa'daki saltanat veya krallık devrildi, monarşi devrildi ve Fransa fikirleri bütün Avrupa'ya yayıldı, oradan da dünyaya yayıldı ama öyle görüyoruz ki Fransa'daki bu yayılan fikirler gerek Osmanlılarda gerek Türkçülerde gerek Batıcılarda öyle Osmanlı hanedanını ortadan kaldırmak gibi bir noktaya gelmedi yani bütünüyle 19'uncu yüzyıl içerisinde bunu görüyoruz. İlginç bir durum. Tabii, 20'nci yüzyıl başında dünyanın o büyük hanedanları arka arkaya da devrildi; Avusturya'nın hanedanı, Almanların Hohenzollern, Habsburglar, Rusya'da Rurik hanedanı ortadan kalktı. Yani bunlar kalktı ama büyük gürültülerle kalktı. Yani bu çerçevede, Osmanlı hanedanına sıra gelmişti denilebilir ama burada dikkat edilecek bir husus daha: Hâlâ daha Osmanlı hanedanı... Bu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin

millî yazışmalarına baktığımızda hâlâ emare yok 1920’de. Yani buradaki millî hâkimiyet biraz daha farklıdır yani hâlâ daha bu millî hâkimiyette sultana yer vardır 1920’de Değerli Bakanım. Tabii, 29 Ekim 1923’ün arifesine kadar bu yok.

Arkasından, peki, ne oldu da bundan sonra millî hâkimiyete geçildi, cumhuriyete geçildi? Esas soru bu. Burada, Amerikalı Profesör Justin McCarthy -bizim Ermeni tezlerinde de sık sık davet ettirdiğimiz ve konuşturduğumuz bir Amerikalı araştırmacı, Türk yakınlığıyla da bilinir, onun bir tezi var- diyor ki: “Yaşanan büyük felaket. Bazen o yaşanan büyük felaketler çok büyük toplumsal kararlara yol açabilir.” Belki önemli bir tespit, üzerinde durulacak bir tespit. Hakikaten, aşağı yukarı o zamanki Osmanlı vatandaşı -Balkan Harbi’nden itibaren başlayan savaşlarla her bir savaş bir felaket, Birinci Dünya Savaşı, arada önceden bir Trablusgarp Harbi var- “Yapmış olduğumuz İstiklal Harbi topyekûn nüfusun yüzde 30’unu aldı götürdü.” diyor. Hakikaten Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı seferberliğine baktığımızda 2 milyon 850 bin civarında bir askere seferberlik ilanı yaptığını görüyoruz ama öte yandan şöyle bir acı gerçek de var: Biz Büyük Taarruz’u, büyük zaferi 212 bin civarında bir askerle kazanıyoruz. Tabii, bunların hepsi kayboldu, geri plana itildi, şehit oldu demiyoruz, hani bir kısmı belki savaşamayacak konuma geldi, bir kısmı yeniden askere gelmedi, ayrı bir konu ama çok önemli bir kısmının hakikaten şehitlik mertebesine erdiği, bir kısmının da arka planda gene şehitlik mertebesinde kayıtlara uğradığı açık.

Profesör Doktor Mükrimin Halil Yinanç Hoca’ya 1920’li yıllarda şöyle bir soru yöneliyor gazetecilerden birisi, diyor ki: “Hocam 20’nci yüzyılda Türklerin karşılaştığı en büyük felaket nedir?” Diyor ki: “Balkan felaketi.” Hakikaten Balkan felaketi -bu Justin McCarthy de onun üzerinde duruyor- 1,5 milyonluk göçmen kitlesinin gelişi, en az 1,5 milyonluk da bir Balkan felaketiyle sonuçlanıyor ve sonuçta diyor ki: “Felaketin getirdiği karar bu. Dolayısıyla millî hâkimiyet ve cumhuriyet.” Belki hani büyük ölçüde destek verilebilecek bir tez. Ben tamamıyla budur demiyorum ama hakikaten dışarıdan bakan bir gözlemcinin ifadesiyle, araştırmasıyla üzerinde durulacak bir gerçek.

İkinci bir husus ise en az bunun kadar gerçek: Osmanlı Devleti, tabii, dünyanın en büyük devletlerinden birisiydi, hatta İngiliz düşünür Arnold Toynbee’ye göre gelmiş geçmiş 3 büyük imparatorluktan da birisiydi. Dünyaya getirdiği tesirler, geniş hükümlanlık sahası ve hakikaten şu anda hafızalarda yaşadığı kadarıyla geriye bıraktığı mirasla 3 büyük devletten birisiydi ama son döneme geldiğinde Osmanlı sistemi kendi kendisini artık koruyamaz bir

vaziyete gelmişti. Bir bakıma Osmanlı sisteminin de kendini koruyamayacak bir zaafa düşmesi de bu temel gerçeği hazırlamıştı çünkü şöyle bir durum da var: Millî hâkimiyeti yani doğrudan saltanatı ortadan kaldırıp halka sorularak yani yönetim yetkisini Tanrı'dan değil, halktan alma şeklinde ki ona da dikkat etmek lazım, yoksa kadere inanıyorsak her şey Tanrı'nın çizgisi dâhilinde, hiç kimse değil, ayrı bir konu. Ama burada bütün cumhuriyetlerde, dünyadaki bütün değişikliklerde çok büyük planlamalar oldu, çok büyük halk ayaklanmaları oldu, patlamalar oldu, seksen yıl civarında sürdü Fransa'daki bugünkü klasik cumhuriyete gelinceye kadar, yüz binlerce insan hayatını kaybetti. Aynı durum Rusya'da. Aleksander Soljenitsin'in 1970'li yıllarda "Gulag Takım Adaları" diye bir eseri yayınlandı. Bu eser Türkçeye de çevrildi, Soljenitsin biliyorsunuz Nobel Barış Ödülü'nün sahibi olan bir Sovyet yazar. 50 milyon Rus halkının veya Sovyet halkının rejim uğruna hayatlarından olduğunu ifade ediyor. Hani, doğru veya yanlış ama oradan çıkmış bir yazarın, araştırmacının verdiği bir rakam. Zaten Gulag Takım Adaları da rejime muhalif kesimlerin hapsedildiği yerler, onlara gulaglar deniyor. Öyle bir çerçeve ve bu yeni sistem uğruna -ki onun adı da cumhuriyet bir noktada- bu kadar insan kayba uğruyor. Aynı boyutta olmasa bile Almanya'da da durum aynı.

Şimdi, bizde böyle bir şey yaşanmadı. Yani, elbette cumhuriyetin ilk yıllarında, arkasından gelen yıllarda birtakım puslu davranışlar yani icrada alışık olmadık, işte belki hukuk dışı, içi tartışmaları var ama benzeri bir olayın sözü konusu olmadığını ifade etmekte yarar görüyorum ve yine, ilginç bir durum, cumhuriyet ilan ediliyor, 29 Ekim 1923'te. Tıs... Halkta en ufak bir reaksiyon yok. Yani diğerlerinde mesela kralcı partiler konuyor, kralcı kesimler var ve bir sürü kuruluşlar oluşuyor ama Türkiye Cumhuriyeti'nde böyle bir gelişme de yok. Yani sadece tarihçilerin değil, sosyal psikologların gerçekten incelemesi gereken bir dönem yaşıyoruz biz.

"Peki, neden?" diyeceksiniz. Yani bu çerçevede, her şeye rağmen, mesela hâkimiyetilliyeye ve cumhuriyet konusunda şöyle bir mesafe alındığı kanaatindeyim ben: Bir, Meclisimiz kuvvetlendi. Evet, darbelere rağmen, 1960 darbelerine rağmen, daha sonraki 1971, 1980 ve arkasından yakın zamandaki darbe denemelerine, en son 2016'daki mahûd darbe teşebbüsü hareketi son derece bedbaht, rezil bir hareketti ve ortam durduruldu, çok şükür. Onlara rağmen Meclisimiz kuvvetlendi. O çerçevede, ikinci kuvvetlenen bir kavramımız daha var, "seçim" kavramı. "Bunu da nereden çıkarıyorsunuz?" diyecek olursanız, yani

genel gözlem, kendi adıma. Bütün sandıkları gezerim ben yakın bulunduğum yerleri. Yani sandıkları bu kadar sahiplenen, bu kadar seçimi sahiplenen, bilmiyorum ikinci bir halk grubu var mı yeryüzünde, emin değilim, belki vardır. Üçüncü bir husus da mevcut sistemi yani iki yıl önce yaşanan hadise de gösterdi ki artık büyük bir reaksiyon, büyük bir sahiplenme hareketi var.

Bu, deminki hadise neden? Yani 1923'te öyle görünüyor ki artık hâkimiyetimilliyeye de cumhuriyet de demokrasi de yerleşmiş görünüyor. Burada şu var, yani bu kadar bir bakıma kolay yerleşmesinin altında, bu müşahedelerimi de ifade edip -bilmiyorum başka zamanımız kalır mı- arkasından sözlerime son vereceğim.

Birincisi, bizim milletimizde çok ilginç bir şekilde devlet geleneği var. Yani hakikaten devlet geleneğinin çok derinlerde bir yerde olması o kadar önemli bir şey ki yani bu, pek çok kültürde yok. Yani, belki açmak isterim bu mevzuyu. Bu, devlet geleneği de devlete ilginç bir şekilde ve hoş bir şekilde büyük bir hürmet ve saygıyı getiriyor.

İkinci husus, bu da en azından diğeri kadar önemli, büyük bir metanet ve sabır var. Yani bu metanet ve sabır şunu getiriyor: Eninde sonunda milletimiz, bir bakıma, icra eden mekanizmayı da belki kendi değiştiriyor ama kendine de benzetiyor. Bizim hâkimiyetimilliyeye kavramımıza böyle bakmamızda yarar görüyorum. Bir bakıma, hâkimiyetimilliyenin ben çok ötelerden ama yüzyıllarca öteden beri varlığına inanıyorum. Bu dönemdeki hâkimiyetimilliyenin bir tekamül tacı olarak bu noktaya geldiğini ifade ediyorum.

Teşekkür ederim efendim. (Alkışlar)

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – Refik Hocama teşekkür ediyorum.

Refik Hocam yaklaşık yirmi dakika gibi bir süre kullandı, dolayısıyla aynı süreyi Fatma Hocama da vereceğim.

Refik Hocam özü olarak şunu söylüyor, diyor ki: “Egemenliğin ilahi kaynağa dayandığı, hâkimiyetin Allah’a ait olduğu, onun adına kullanıldığı hususundaki görüşten ve halkın, bu görüşün dışında başka bir inancın söz konusu olamayacağı şeklindeki inancı nasıl oldu da millî egemenliğe dönüştü sözünde büyük kırılmaların olması gerekir.” Yani nedir, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, İstiklal Savaşı ve ondan sonra başka yerlerde ufacık bir tepki olsa dahi cumhuriyet ilan edildiğinde milletin artık kendi iradesiyle kendi ülkesini yönetme noktasına geldiğini söyledi ve şimdi de bu noktada sözü Fatma Acun Hocama veriyorum.

Hocam, söz sizde. Yaklaşık yirmi dakika süreniz var.

Buyurun.

PROF. DR. FATMA ACUN – Çok teşekkür ederim Sayın Bakanım.

Sayın Meclis Başkanım, sayın bakanlarım, sayın milletvekillerim, değerli misafirler; yüce Meclisimizin çatısı altında böylesine seçkin bir topluluğa hitap etme fırsatı bulduğum için çok teşekkür ederim. Onur duydum bununla. Ayrıca da sohbeti düzenleyenlere, emeği geçenlere teşekkürlerimi sunmak isterim.

Bildiğiniz üzere, yüce Meclisimizin açılışının 98'inci yılını idrak etmiş bulunuyoruz. Birlik ve beraberlik ruhu içerisinde daha nice doksan sekiz yıllara kavuşmamızı gönülden temenni ediyorum.

Osmanlı döneminde devleti vasıflandırmak, tasvip etmek üzere bazı tabirler kullanılırdı. Bunlardan biri de devleti ebet müddet idi. Yani ebediyete kadar sürecek olan veya sürmesi temenni edilen devlet. Osmanlı'nın bir devamı olan cumhuriyetimizin de devleti ebet müddet olmasını ve sonsuza dek, ilelebet payidar kalmasını yine gönülden temenni ediyorum.

Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fatma Acun

Şimdi, konuşmama millî egemenliğin çok sade bir tanımıyla başlamak istedim, akabinde sizi tarihte bir yolculuğa çıkarmayı düşündüm. Bu kapsamda, çok ana hatlarıyla millî egemenliğin ortaya çıkışına vesile olan Fransız İhtilali'nden başlayacağım, ardından Osmanlı'nın son döneminden, 19'uncu yüzyıldan başlayarak cumhuriyetin kuruluşuna kadar olan dönemde millî egemenliğin gelişim sürecini aşamalar hâlinde ve anayasal metinler üzerinden anlatmaya çalışacağım. Değerli Hocam çok güzel bilgiler verdi, ben de onları biraz detaylandıracağım. Verimli bir konuşma olmasını temenni ediyorum. Süremi aşarsam biraz süre isteyebilirim gibi geldi bana, yine de çabuk olmaya gayret edeceğim.

Şimdi, en sade ifadeyle millî egemenlik, devleti kuran ve yöneten gücün, en üstün gücün bir şahsa veya zümreye değil, millete ait olmasıdır. Bu üstün güç karar alma yetkisidir. Milleti temsil eden vekiller bu yetkiyi bildiğiniz gibi millet adına kullanırlar. Biz bunun, bu millî hâkimiyet kavramının 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda kullanıldığını ve kanunun 1'inci maddesinde bunun zikredildiğini görüyoruz. Bunun önemi de şuradadır: Henüz daha cumhuriyet kurulmamıştır, kurulmadığı hâlde cumhuriyetin kurulacağı veya dayanacağı diyelim temeli burada açıklamaktadır. Kanun maddesi aynen şöyle diyor: "Hakimiyet bilâ kaydü şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir." Yani egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. İdare şekli, halkın mukadderatını bizzat ve fiilen yönetmesi ilkesine dayanır.

Egemenlik konusunda milletin iradesini en üstte tutan bu ifadenin Anayasa maddesi hâlinde zikredilmesi, bahsettiğim gibi, kurulacak cumhuriyetin milletin iradesine dayanacağını da bir habercisidir.

Şimdi, dünya tarihine baktığımızda, millî egemenliğin veya millî hâkimiyetin, böyle bir kavramın Fransız İhtilali'yle biz ortaya çıktığını görüyoruz. Daha önce dünyada böyle bir tanışıklık, böyle bir kavram mevcut değil ve buradan da bildiğiniz gibi, tüm dünyaya yayılıyor. İhtilalin üç tane esas prensibi var: Eşitlik, özgürlük ve kardeşlik. İnanılıyor ki Fransız İhtilali'yle birlikte dünyadaki tüm insanlar eşittir, kardeştir ve özgürdür. Ayrıca, vatandaşların can, mal, ırz ve namusunu korumanın devletin bir görevi olduğuna dair bir konu da Fransız İhtilali'yle birlikte gündeme geliyor. Aslında bakarsanız bunlar çok güzel, çok masumane, çok naif kavramlar fakat biz bu kavramları siyasi bir düzleme tedvir ettiğimizde böyle birtakım sıkıntıların doğduğunu veya farklı bir şekilde ifade edersek o zamana kadar olan mevcut dünya düzeninin değişmeye başladığını ve

yeni bir düzenin kurulduğunu görüyoruz ki eski düzende olan imparatorlukların temelini işte bu bahsettiğim fikirler ve devletin görevleri çatırdatmaya başlıyor. Hocam da bahsetti, bu Orta Çağ imparatorlukları olan, işte, bizde Osmanlı İmparatorluğu ve Osmanlı hanedanı var, Rusya'da Rus Çarlığı ve Romanov ailesi var, Avrupa'da da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Habsburglar var. Bunların üçünün de Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda artık tarihe karıştıklarını, tarihin aktif bir öznesi olmaktan çıkıp nesnesi hâline dönüştüklerini görüyoruz.

Şimdi, bir çırpıda bahsediyoruz bu süreçten fakat -Hocamız da bahsetti- oldukça sancılı bir süreç oluyor bu, yüz yılı aşkın bir zamanı kaplamış oluyor ve yine hocamızı hep atfedeceğim, çok değerli bir hocamız, benim de hocamdı, diğer ülkelerde çok sancılı süreçler yaşanmıştır, biz bir yerde şanslıyız diyeceğim veya hocamızın açıkladığı gibi bizim belki genetik yapımızda farklı kodlar var. Dolayısıyla, biz bu süreçleri daha az sarsıntıyla diyelim atlatmış bulunuyoruz.

Meşrutiyet adıyla anılan Kanuni Esasi ilk yazılı Osmanlı Anayasası'dır ve önemi de şuradadır: Mutlak monarşiden meşruti monarşiye geçişi sağlar. Ancak yönetim biçiminde önemli bir değişimi beraberinde getiren Kanuni Esasi sadece bir yıl iki ay gibi kısa bir süre yürürlükte kalmış, tam bir meşruti sistemi de getirememiştir.

Diğer yandan, bu meşrutiyet anayasası bir uzlaşma metni değildir. Abdülhamit tarafından kabul edilmiştir. Padişahın yetkileri hâlen daha fazladır ve yetkilerinin çoğunun da parlamenter sistemle bağdaşmadığını görürüz. Fakat ilk tecrübeler her zaman mükemmel veya netice alıcı olmaz. Meşrutiyet'le birlikte iki ayrı meclisin kurulduğunu görüyoruz; Meclisi Ayan ve Meclisi Mebusan. Meclisi Ayan üyeleri padişah tarafından seçilir, Mebusan üyelerinin ise halk tarafından seçilmesi önerilir. Fakat bu bir şekilde mümkün olmaz ve yine onlar da atamayla gelirler. Dolayısıyla meclislerin de parlamenter bir sistem dâhilinde işlemekten uzak olduğunu da görüyoruz. Bu sebeple, Osmanlı bünyesindeki milletlerin kısmi de olsa yönetimde söz sahibi olmasının biraz akamete uğradığını, milletin iradesinin kısmi de olsa siyasi düzlemde karşılığını bulmadığını görüyoruz. Bu ne zaman gerçekleşir? Tabii ki İkinci Meşrutiyet döneminde gerçekleşir. Otuz yıllık aradan sonra, 1908 yılında, yine belli grupların baskılarına dayanamayan Abdülhamit'in Anayasa'yı yeniden yürürlüğe koymasıyla Meşrutiyet'in ilan edildiğini biz görüyoruz ve bu Meşrutiyet'in getirdiği hürriyet ortamında Meclis yeniden açılır, partiler kurulur ve Anayasa'ya da yeni maddeler ilave edilerek millî egemenlik

bir adım daha ileriye götürülür. Bu maddelere baktığımızda şunları görürüz: Padişahın yetkileri sınırlandırılırken Meclis daha güçlü bir hâle getirilir, hükûmet padişaha değil Meclise karşı sorumlu tutulur ki bu önemli bir noktadır. Padişahın Meclisi açma ve kapama yetkisi sınırlandırılır. Cemiyet, dernek ve parti kurma konusunda özgürlükler getirilir. Şimdi, ilave edilen bu maddelerle millî iradenin daha bir görünür hâl aldığını ve belirgin biçimde tezahür ettiğini de görüyoruz. İkinci Meşrutiyet dönemi tarihçiler tarafından Türkiye'nin laboratuvarı olarak tanımlanagelmıştır çünkü bu dönemdeki oluşumlar, alışkanlıklar ileriki dönemlere miras kalacak olan siyasi geleneği de oluşturmuşlardır. Bu özellikleri itibarıyla biz İkinci Meşrutiyeti cumhuriyetin oluşumunu hazırlayan, âdetta provasını yapan bir dönem olarak da niteleyebiliriz.

Millî Mücadele'yle millî egemenliğin doğuşuna şahit oluyoruz. Millî egemenlik yolunda ilerleyen milletin attığı en büyük adım aslında millî mücadeledir. Türk Milleti'nin en zor zamanında, verdiği bir varoluş mücadelesidir. Bu sebeple "millî mücadele" adını alır. İstanbul işgal altında, millî iradenin merkezi Ankara, dayanağı da Türk Milleti olur. Millî iradenin ilk tezahürünü biz Amasya Tamimi olarak söyleyebiliriz. Tamimin hemen her maddesinde "millî" ve "millet" kelimesinin geçtiğini görüyoruz ve yine "Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." ifadesinin millî iradeye dayandığını da söyleyebiliriz.

Sivas Kongresi'yle birlikte millî iradenin daha bir biçimlenmeye başladığını ve ön plana çıktığını görüyoruz. Ayrıca kongrede, bildiğiniz üzere, manda ve himaye kabul edilmiyor ve "Her türlü işgal ve müdahaleye karşı milletin kendisini müdafaa etmesi ve millî iradeyi temsil etmek üzere bir Millet Meclisinin toplanması..." kongre kararları arasında yer alıyor; bunlar da millî iradenin açıkça tezahürü olarak algılanabilir.

Heyeti Temsiliye ve Mustafa Kemal Atatürk'ün Ankara'ya gelişiyle millî egemenliğin doğuşuna bir adım daha yaklaşılr. Millî iradenin karar kıldığı yer artık bulunduğumuz şehir, başkentimiz Ankara'dır. Milletın temsilcisi olan Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920'de Cuma günü, cuma namazını müteakiben dualar okunarak ve kurbanlar kesilerek açılır. Dönemin şartları gereği yasama, yürütme ve yargı yetkilerini Millet Meclisi elinde tutar. İşgalci güçlere karşı verilen ve vatanın kurtulmasıyla başarıya ulaşan Millî Mücadele cumhuriyetin ilanıyla neticelenir. Böylece millî egemenliğin, -konuşmamın başında yaptığım tanıma uygun biçimde- devleti kuran ve yöneten en üstün gücün belli kişi ve zümreye değil millete ait olduğu bir rejim kurulur; bu da cumhuriyettir.

Cumhuriyet henüz kurulmadan yine, tanımın hemen akabinde bahsettiğim Millî Mücadele devam ederken kaleme alınan Teşkilatı Esasiye Kanunu vardır. Yine bahsettiğim gibi, bunu tekrar etmeyeyim isterseniz; işte, “Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir.” diye devam eden bir maddesi var. 2’nci maddesi aynen şöyle: “Yasama yetkisi ve yürütme kuvveti, milletin tek ve gerçek temsilcisi olan Büyük Millet Meclisinde toplanır ve tecelli eder.” 3’üncü maddeyle egemenlik hakkı padişahattan alınıp Meclise verilmiştir ve devletin kurulduğu ilan edilmiştir aslında; dikkat edelim bu 1921 Anayasası’yla oluyor ve madde aynen şöyle diyor: “Türkiye devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükûmeti Büyük Millet Meclisi Hükûmeti unvanını taşır.” 4’üncü maddeyle de Meclis üyelerinin illerin halkı tarafından seçilen üyelerden oluşması hükme bağlanır. Bu hâliyle Büyük Millet Meclisini milletin iradesinin tecelli ve temerküz ettiği yegâne organ olarak ön plana çıkarır ve Meclisin üstünde bir güç asla kabul etmez. Bu maddeler, bir arada düşünüldüğünde Teşkilatı Esasiye Kanunu’nun yeni bir devletin kuruluşunu belirlediğini söyleyebiliriz ve 29 Ekim 1923’te yapılan değişiklikle devletin idare şekli cumhuriyet olarak belirlenir ve reisicumhur olarak da Atatürk seçilir.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – Hocam, yirmi dakika doldu, iki dakika da Başkanım olsa zaten ilave süre verirdi diye verdim, şu anda yirmi üçüncü dakika içindediniz.

Buyurun.

PROF. DR. FATMA ACUN – O zaman şöyle hemen bir çabukça toparlayayım. Ben de sona gelmek üzereydim.

1924 Anayasamız var, bu Anayasa’da yine bahsettiğim bu 1921 Anayasası’nı daha da kuvvetlendiren maddeler koyuluyor ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin yegâne ve hakiki temsilcisi olduğu ve milletin namına hâkimiyet hakkını kullanacağı belirtiliyor; bunu 1924 Anayasası Anayasa’nın değişmez hükümleri arasına koyuyor. 1924 Anayasası’nda 1928, 1934 ve 1937’de değişiklikler yapılıyor. Ardında, siyasi konularda kadın erkek eşitliği sağlanıyor ve modern demokrasinin gereklerinden biri daha yerine getirilmiş oluyor.

Ben, burada bırakayım isterseniz, sorular olursa daha da açarım.

Teşekkürler. (Alkışlar)

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) - Fatma Hocama teşekkür ediyorum.

Senedi İttifak'tan Tanzimat Fermanına geçişin önemli olduğunu, Tanzimat Fermanında ilahî kaynaklı egemenlikten sivil kaynaklı egemenlik algısına dönüşümün başladığını, 1'inci ve 2'nci Meşrutiyetle birlikte millî egemenliğin şafağının söktüğünü, Sivas Kongresinde "Kuvayımilliyeyi amel, iradeyi milliyeyi hâkim kılmak esastır." denilerek millî iradenin her şeyin üstünde olduğu 1921 Anayasası'yla da devleti Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurduğu ifade edilerek artık milletin iradesinin devlet kuracağını, yöneteceğini ifade ettiğini belirtti.

Şimdi bu çerçevede, sözü Rahim Er Bey'e veriyorum.

Rahim Bey, yirmi dakikanız var. Dolduğunda da herhâlde Başkanım size iki dakika söz verir diye düşünüyorum.

Buyurun.

RAHİM ER - Çok teşekkür ederim.

Değerli Başkanım, Değerli Bakanım, değerli konuşmacılar, değerli hazırım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bendeniz, bu yirmi dakikayı iyi değerlendirmek adına hızlı anlatmaya çalışacağım.

Evvela, iki hatırayla gireceğim. Birinci hatıram: Demin Meclis Başkan vekilimiz Sayın Ahmet Aydın Bey bu hizmetin nasıl başladığını ifade ettiler ve Sayın Başkanımızın talimatlarıyla ve murakabeleriyle başladığını ve devam ettiğini öğrenmiş olduk. O bilgi bizi bir hatıraya götürdü. 1968 yılı, İsmail Kahraman Millî Türk Talebe Birliği Genel Başkanı -o günkü şeyle anıyorum, lütfen mazur görün- bendeniz lise talebesiyim, lise 2'deyim, İstanbul'a geldim, Millî Türk Talebe Birliğine gittim, Başkanı ziyaret edeceğim. Sanki böyle bir vazifem varmış, böyle bir... Çocuk akli. Gittim, tabii, Sayın Başkan toplantıda, bir buçuk saat mi ne bekledim, çıktılar ve orada birkaç genç var, bir de bizim elimizi sıktılar. Ondan sonra ben böyle yürümeye başladım. Millî Türk Talebe Birliği Başkanı elimi sıktı. Bilmiyorum, buradan çıkınca nasıl yürüyeceğim. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı beni konuşmaya davet etti.

Çok teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

Böylece, konuşmacılar gibi dinleyiciler de yoruldu, o bakımdan, salonu heyecanlandırırım veyahut da dalgalandırırım.

Gazeteci-Yazar Rahim Er

İkinci hatıram: Üniversiteye gidiyorum, hukuk fakültesinde okuyorum. Maalesef, kayıp yıllarımız o 1970’li yıllar, sol-sağ kavgalarının alevlendiği, ülke çocuklarının, en dinamik, en enerjik çocukların toprağa düştüğü yıllar. Ortaköy’de bir sinema var, o sinemada, Cengiz Aytmatov’un “Kopar zincirlerini Gülsarı” ismindeki romanı filme çekilmiş bir Kazak yönetmen tarafından, bu film oynuyor. Bendeniz de bu filmi görmek istiyorum fakat orası -hadi, diğer kelimeyi kullanmayayım da- Marksistlerin kurtarılmış bölgesi, oraya girmek cesaret ister, şakası yok yani bugün şaka gibi konuşuyoruz ama bir kör kurşuna gitmek mümkün. Fakat her şeyi göze alarak bu filme gittim. Film devam ediyor, bir yerde “Bize bu toprakları miras bırakan ecdada rahmet olsun.” diye bir cümle geçti. Dedim ki: Bu sarkık bıyıklı, parkalılar -bizim ülkemizin yarın birçoğu pişman olacak tabii, olanlarını da gördük, olmayanı da gördük, acı yıllar, ayrı bahis-bunlar bir peşin hükümlerle buraya gelmişler ve bir Marksist film seyrettiklerini zannediyorlar. Dolayısıyla, bu toprakları bize bırakan ecdada rahmet olsun, nur içinde yatsınlar, bütün şehitlerimize rahmet olsun, 15 Temmuz şehitlerimize, gazilerimize, biz burada konuşurken belki Cudi’de veya başka bir yerde şehit olan kahraman Mehmetçiğimize rahmetler olsun.

Efendim, bize göre, tarihimizin ilk büyük felaketi 12 Eylül 1683'tür. Demek ki bizim bu 12 Eylülle başımızın derde girmesi mukadder. 16 Eylül 1683'te Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Viyana'yı kuşatır. Viyana'ya gitme sebebimiz nedir? Macarlar, Nemçe'ye karşı, Avusturya'ya karşı Ortodoks Macarlar Osmanlı'dan himmet istemişlerdir, yardım istemişlerdir. Osmanlı, veren eldir, koruyan eldir, himaye eden eldir. Ve Viyana düşmek üzeredir. Fethedilmiştir, edilmiştir, bir merkez kalmıştır. Ne var ki, tam o sırada yukarıdaki tepelerden Haçlı Orduları sökün eder ve talihin ve tarihin küstüğü an olarak 12 Eylül 1683'te biz bu harbi kaybederiz ve bundan sonra işte gerilemeler, kayıplar başlar.

Şimdi, Kanuni Sultan Süleyman Han zamanında, malumunuzdur ki, bu devletin, bu toprakların genişliği 23 milyon 400 bin kilometrekaredir. Abdülhamit Han İttihatçılara teslim ettiğinde bu devlet 5 milyon kilometrekareydi. Bir basiret midir, bir keramet midir bilinmez ama Abdülhamit Han İttihatçılara 31 Mart Vakası'ndan sonra –birazdan geleceğiz- teslim ettiğinde der ki: "Devleti on sene idare etsinler, 'Yüz sene idare ettik.' desinler." Ve hakikaten 10'uncu yılda, 1918'de her biri ne yazık ki bir yere kaçtı ve oralarda ziyan oldular, şehit oldular.

1683'ten aşağı yukarı yüz sene sonra 1789'da Fransız İhtilali patlak verir. Fransız İhtilali birtakım kavramlar getirmiştir: Hürriyet, uhuvvet, müsavat diye; hürriyet, kardeşlik ve eşitlik diye. Bu sloganlar sonraki bütün zamanları tesirine alacaktır. İlk tesirine aldığı hareketlerden biri de Senedi İttifak'tır, demin temas edildi, Alemdar Mustafa Paşa Rusçuk Ayanı Anadolu ve Rumeli ayanlarını toplayarak devletin birtakım yetkilerinin mahallî idarelere karşı sınırlanması, onlardan da birtakım taahhütler alınması. Bu, tarihçiler tarafından 1215 Magna Carta Anlaşması'na benzetilmektedir. Bizdeki bir anayasa çalışması değildir ama bizdeki ilk anayasa kıpırdanışlarıdır diyebiliriz. 1808 tarihlidir Senedi İttifak. Fakat toprak ayaklarımızın altından kaymaktadır. 1821 yılına geldiğimizde, Fransız İhtilali'nin milliyetçilik aşuları topraklarımızda ilk ifadesini bulmuş ve 1821 yılında Mora'da Yunanistan muhtariyet kazanmıştır, otonom idare kazanmıştır. 1829'da da istiklalini kazandı. Ufacık Mora'da istiklal kazanan Yunanistan, büyüye genişleye ta neredeyse İzmir'e, bitişik noktaya varıncaya kadar genişlemiş oldu, büyümüş oldu.

3 Kasım 1839'a geldiğimizde Tanzimat Fermanı yapıldı, ilan edildi. Tanzimat Hattı Hümayun'u, Gülhane Hattı Hümayun'u gibi farklı isimleri vardır. Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa, İngiliz sefiriyle baş başa vererek bu Tanzimat Fermanı'nı yazdılar. Bunu yazmakta, yapmaktaki maksatlardan biri, dışarıdan

müdahalelerle içerideki azınlıkların bu milliyetçilik hislerinin kabarmaması, devlete bağlılıklarını temin etmek ve ne yazık ki ve ne kadar acı ki Kavalalı Hanedanlığı'na karşı, Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Mısır'da başlattığı isyan, parçalanma, bölünme, kopmaya karşı Avrupa'dan destek alabilmek maksadıyla 1839 Tanzimat Fermanı ilan edildi.

Burada da kalınmadı, yine maksat tam olarak hasıl olamadı. Bu defa Mehmet Ali Emin Paşa 1856 ve Islahat Fermanı ilan edildi. Islahat Fermanı aşağı yukarı yine aynı maksatları gütmektedir fakat sosyal kargaşa, siyasi kargaşa devam etmekte, 1853'te Kırım Muharebesi cereyan etmiştir, büyük kayıplarımızdan biridir. Niye büyük kayıpmızdır? Bir örnekle arz etmek isterim: Efendim, II. Abdülhamit Han'ı bugünkü toplum artık bilmektedir ve yerine oturarak bilmektedir. O bir dönemlerin Kızıl Sultan, Fransız akademisyen Albert Vandal'ın ortaya attığı iftira, Kızıl Sultan, bizde ne yazık ki Abdülhamit Han düşmanları tarafından mal bulmuş mağribi gibi kapıldı. Birçoğunuz da hatırlayacaksınız, bizim okuduğumuz lise yıllarında Abdülhamit Han'ın resmi olurdu, altında "Kızıl Sultan" diye yazardı. Albert Vandal'ın, Fransız tarihçinin iftirası bir sermaye gibi orada ne yazık ki kullanılırdı. Fakat I. Abdülhamit Han bilinmez. I. Abdülhamit Han devrinde Ruslar Kırım'ın kuzeyinde Azak Kalesi denen bir yere baskın yaparlar ve burada korkunç bir facia cereyan eder, çok kayıplar olur, kadınlar, kızlar telef olur. I. Abdülhamit Han bunu duyduğunda nüzul iner yani felç iner ve şehit olur bu üzüntüden dolayı. IV. Vakıf Han'ın karşısındadır türbesi, bir de Kadim-i Şerif vardır türbesinde, onu da arz etmiş olalım.

Evet, Kırım Harbi, ardından Islahat Fermanı ve 30 Mayıs 1876, bugünkü darbelerin ilk başlangıcı Sultan Abdülaziz Han'a karşı yapılan askerî cunta darbesi. Başta Mithat Paşa, Hüseyin Avni Paşa ve şürekâsı, arkadaşları Abdülaziz Han'ı şehit ederler iki bileğini kesmek suretiyle, tuttukları pehlivanlar eliyle. Feriye Sarayı'ndadır, devrilmiştir ve Kur'an-ı Kerim okurken iki bileği kesilmek suretiyle de şehit edilir 1876'da ve V. Murat Han iş başına getirilir. Malumunuz, 93 gün sürmüştür saltanatı, cünun getirdiği için yani deli olduğu için, aklını kaybettiği için. Bütün milletlerde, bütün yönetimlerde devlet reisi aklını kaybettiğinde yerinden alınır ve yerinden alınarak Abdülhamit Han iş başına getirildi. Kendisinden Kanuni Esasi'yi ilan edeceğine dair söz alındı. Mithat Paşa cuntanın başı ve bunlar yapıldı. Abdülhamit Han bir buçuk yıl meşruti hükümdar olarak devam etti fakat bir baktı, 1877 yılında seçimler yapıldı, Türkiye'de yapılan ilk

seçimdi, 1877. 69 Müslim mebus seçildi, 36 gayrimüslim mebus seçildi fakat hadise öyle bir noktaya gitti ki Meclisin içinden devlet parçalanacak, o devrin zabıtlarına bakıldığında, Ermeni, Rum mebusların konuşmalarına bakıldığında ve Abdülhamit Han Anayasa, Kanuni Esasi meriyette kalmak kaydıyla ona ilişmedi, yürürlüğüne dokunmadı fakat Meclisi feshetti, Ayanı da feshetmedi, Ayan da devam etti.

1878 yılına geldiğimizde bir başka darbe teşebbüsüyle karşılaşırız. Bu defa V. Murat Han Çırağan Sarayı'ndadır, akli yerine gelmiştir ve okuyan yazan bir insandır, münevver bir insandır. Tarihin bize göre en büyük facialarından biri Türk milleti için 93 Harbi'dir. 93 Harbi'nde, 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi'nde biz bütün Avrupa-i Osmani'yi kaybettik. Osmanlı öyle derdi, Avrupa-i Osmani; bütün burayı kaybettik. Osmanlı'nın en mümbit topraklarını kaybettik 93 Harbi'nde. Türk-Rus muharebeleri alt alta sıralanıp da toplandığında yirmi beş yıl tutmaktadır, çeyrek asır tutmaktadır. Bolu'nun Göktepe köyünde kabristanda şöyle bir mezar taşı vardır, şöyle yazar: "Moskof keferesinden intikam alamadan fedayı can eden Alemdar Ali Ağa'nın ruhuna Fatiha." Osmanlı ecdadında "Moskof" dediği bu unsura karşı kin öylesine hücrelerine işlemiş ki mezar taşına bile bunu nakşetmek zorunda kalmış. Böylesine çekmişler. Bundan dolayı, bugün Suriye'den gelen bu 3-5 milyonluk kitleyi 50'yle, 100'le belki çarparsak Balkanlardan gelen, Avrupa-i Osmani'den gelen nüfusu bulmuş oluruz. Bu nüfusla İstanbul'a gelmiş, Anadolu'ya yerleştirilmiş ve bu sırada Ali Suavi isminde bir figür vardır İstanbul'da. Bu zat, Sultan Aziz zamanında tedrisata başlamış olan Mektab-i Sultani, bugün Galatasaray Lisesi dediğimiz mektepte hocadır. Aynı zamanda, Şehzadebaşı Camisi'nde vaizdir fakat enteresan fikirleri vardır, ele avuca sığmaz fikirleri vardır. Abdülhamit Han bunu vazifeden alır ve Abdülhamit Han'ın düşmanı kesilir. O arada bugün bile Londra'ya, İngiltere'ye seyahate gitmek belli bir bütçe, bir aile bütçesi istediği hâlde nasılsa kalkar ve Londra'ya gider. Burada bir İngiliz kadınla evlenir ve geri gelir. Rumeli'den, Balkanlardan gelmiş olan o muhacirlerden 300-500'ünü başına toplar ve Çırağan Sarayı'nı basar. Maskadı, V. Murat'ı saraydan çıkartıp tahta oturtmak, biat sağlamak ve Abdülhamit Han'ı düşürmek. Darbeyi belli bir noktaya kadar muvaffak şekilde yapar. V. Murat bütün karşı koymasına rağmen, "Ben sultan falan olmak istemiyorum. Gidin, başımdan düşün. Elimden, eteğimden düşün, uzaklaşın." demesine rağmen dinletemez, odasından çıkartırlar, aşağıya indirirler. Bu sırada Beşiktaş Muhafızı Yedi Sekiz Hasan Paşa berberde tıraş olmaktadır. Bir gürlütlü

patırtı işitince yanındakileri de alarak koşar ve durumu kavrar, oradan bir odun alır ve Ali Suavi'nin başına vurur ve oraya serer cansız bir şekilde. Bu 2016 15 Temmuzuna benzeyen bir darbedir, 1878 Ali Suavi vakası. "Sarıklı İhtilalci" derler tarihçiler kendisine. Çok çok özet olarak konuları geçiyorum.

Efendim, 1897 yılına girdiğimizde bizim tarihteki son taarruzumuzu yaşarız, Teselya Muharebesi. Girit gündemdedir, Yunanlılar rahat durmamaktadır, burayı kaşımaktadır, Girit'i de ele geçirmek istemektedirler, Teselya'da hudut tecavüzü yapmak istemektedirler. Abdülhamit Han emir verir, ordumuz Yunanistan üzerine yürür. İkinci günde Hafız Abdülezel Paşa şehit olur. Buna rağmen, ordu Atina önlerine kadar gelir, devreye Rus Çarı ve Avrupa liderleri girerler, Yunanistan'ın 10 bin altına mahkûm edilmesi şartıyla bu taarruz durmuş olur. Şu bakımdan diyorum: Bizim taarruzumuzdur, bu bir müdafaa değildir. Çanakkale 253 bin aslanı şehit verdiğimiz bir mübarek mekândır, bir zaferdir fakat müdafadır. Teselya Zaferi, Türk-Yunan harbi kayıp tarihlerimizden biridir ve bu aralarda, İttihat Terakki kuruldu 1889'larda. İttihat Terakki Cemiyetinin de sloganları Fransız İhtilali'ndeki sloganların benzeridir, daha sonra paraların da arkasına yazılacaktır hatta bir kelime daha ilave ederler yani "hürriyet, uhuvvet, müsavat" vardır, yanına bir de "adalet"i getirir İttihat Terakki ve zaman içinde güçlenir. 23 Temmuz 1908'de İkinci Meşrutiyet ilan edilir veya meşrutiyet yeniden ilan edilir ancak hâkimiyeti tam olarak ele alabilmek için -bugün, bu Gezi olaylarının cereyan ettiği 2013 yılında- sahada bu defa 31 Mart tertibi, hadisesi cereyan eder. Selanik'ten 2'nci Ordu gelerek bunu bastırma bahanesiyle 31 Mart Vakası olur ve Sultan Abdülhamit Han devrilir, demin bahsettiğimiz şekilde idareyi devreder. Daha evvelinde, Theodor Herzl ve arkadaşları, malum, Abdülhamit Han'dan küçük bir yer isterler. Abdülhamit Han "Buralar milletimin kanıyla alınmıştır, kanla verilir." diyerek reddeder. "Sen misin İsrail'in kurulmasına mâni olan, Yahudi devletinin kurulmasına mâni olan? Öyleyse seni nereye

süreceğiz? Selanik'te Alatinî kardeşlerin köşküne." Bugün, Selanik vilayet binası olarak kullanılan yere Abdülhamit Han sürülür, gazete okumasına bile müsaade edilmez.

İkinci Meşrutiyet ilan edilir. İkinci Meşrutiyet'te, bizde hani yanlış bilinen fikirlerden biri şudur: "1946'dan sonra çok partili hayata geçtik." denir. Hayır, bizde çok partili hayatın başlangıcı İkinci Meşrutiyet'tir. İkinci Meşrutiyet'te Komünist Parti bile vardır. İkinci Meşrutiyet'le çok partili hayata geçeriz.

1876 tarihli 1293 Kanunî Esasîyesi meridir, devam etmektedir ve Birinci Dünya Harbi kopar. Birinci Dünya Harbi'nde Sultan Reşat hükümdardır fakat meşrutî idare bütün disipliniyle hayattadır; Sultan semboliktir, kanun gereği, Anayasa gereği. İttihat Terakkinin başında olan Enver Paşa, Talat Paşa, Cemal Paşa üçlüsü Sultana bile haber vermeden, Meclise bile haber vermeden devleti bodoslama, maalesef, harbe sokarlar ve 1918'de de dediğimiz gibi, ne yazık ki biri Tiflis'te, biri Berlin'de -Enver Paşa Ruslara karşı Tacikistan'da savaşırken şehit oldu, böylece- gittiler fakat devlet de ancak İstiklal Harbi'mizdeki o şanlı direnişle 777 bin kilometrekareye düştü.

23 Nisan 1920'ye geldiğimizde, malum ilk Meclisimiz açıldı Ankara'da. Zira, İngilizler İstanbul'da Meclisi basmış ve dağıtmışlardı, İstanbul'u işgal etmişlerdi. Meclis dağılınca buradan giden milletvekilleri, mebuslar ve Anadolu'dan gelen yenilerle birlikte Meclis hayat buldu. 1921 yılında 23 maddelik bir anayasa yapıldı, Teşkilat-ı Kanunîye ve bu, 93 Anayasası'yla beraber 1924'e kadar, sonra "24 Anayasası" denilecek olan "Teşkilat-ı Esasîye" adlı anayasaya kadar bu iki anayasa devam etti. Demek ki...

MİLLÎ EĞİTİM BAKANİ İSMET YILMAZ (Sivas) - Rahim Hocam, toparlar mısınız.

RAHİM ER - Peki, bitiriyorum öyleyse.

Şöyle keseyim o hâlde sözümü: Bizim yanlış bildiklerimizden bir tanesi de cumhuriyetin aynı zamanda demokrasi olduğu fikriydi. Hâlbuki cumhuriyet, devletin yönetim şekli; demokrasi, hükûmetin yönetim şekli. "Demokrasi" kavramı 1945'lerden sonra hayata geçti, daha evvelinde 1925'te Terakkiperver Cumhuriyet Partisi, 1930'da Serbest Cumhuriyet Partisi kuruldu ve kısa ömürlü oldular, devreden çıktılar, iki küçük deneme. 1945'te dördü takviye verildi, Nuri Demirağ'ın Millî Kalkınma Partisi kuruldu 1945'te, 1946'da Demokrat Parti kuruldu, 14 Mayıs 1959'da Demokrat Parti iktidara geçti. Sonra, 27 Mayıs 1960,

12 Mart 1960, 12 Eylül 1960, 28 Şubat 1997 ve e-muhtıra 27 Nisan 2007, bu tarih çok önemli, bu tarih millî hâkimiyetin 28 Nisan 2007’de e-muhtıraya meydanlara çıkıp karşı konulması üzerine millî hâkimiyetin hayat bulması 28 Nisan 2007 tarihidir, bunun kalıcılığı da 15 Temmuz 2016 tarihidir. Mesele kavramların yerine oturması, içinin doldurulmasıdır.

Bakınız, dünyada “Kongo Demokratik Cumhuriyeti” diye bir devlet vardır, üzümlere adını veriyorum ama bu devlette kişi başına millî gelir 100 dolardır senede. Mesele kavramların yerine oturması, ekonomik ve siyasi gücün devam etmesi. Bizim devleti ebet müddetimiz Osmanlı’dan ibaret değildir bize göre. Bizim tarih sahnesine devlet olarak çıktığımızdan kıyamete kadar devam edecek bütün devletlerimiz devleti ebet müddettir. Biz sadece “Türkiye Cumhuriyeti” demiyoruz, “Büyük ve Kudretli Türkiye Cumhuriyeti” diye yazıyoruz artık. Osmanlı’dan önce Selçuklu vardı sultanlığı, ondan önce hanlıklar vardı, bugün cumhuriyet. Devrin milleti, halkı uygun gördüğü şekilde kendisinin yönetilmesine karar vermektedir. Bunun adı da millî hâkimiyettir.

Çok teşekkür ediyorum, sağ olun. (Alkışlar)

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – Rahim hocama teşekkür ediyorum.

Yaklaşık yirmi yedi dakika olduğunu belirteyim, iyi toparladınız.

Teşekkür ediyorum.

Şimdi beş dakika soru bölümü, beş dakikayı da o sorulara cevap için kullanmak istiyoruz.

Soru sormak isteyenler varsa beş dakikalık süre içerisinde sözlü de olabilir, yazılı da gönderebilir.

Ricamız şu: Lütfen yazılı olarak... Şu anda gelen var, bu arada gelen olursa ben de... Toplam ikisi on dakika olacak.

Birinci soru, Rahim hocama, Ahmet Aydın Başkan vekilim soruyor: “1921 Anayasa’sı ‘Hâkimiyet bila kaydü şart milletindir’ ifadesinde yer alan ‘egemenlik’ kavramıyla 1982 Anayasası’nın 6’ncı maddesinde yer alan ‘egemenlik’ kavramını mukayese edebilir miyiz? Geline aşamada durum nedir?”

Bir de buna (a) şıkkı dersek, bir de (b) şıkkında da şunu soruyor: “1982 Anayasası millete önce egemenliği verip sonradan da bu egemenliğe pek çok anayasal kurumu ortak etmekteki amacı da nedir?” diye soru soruyor.

Buyurun lütfen.

RAHİM ER – Efendim, aslında Ahmet Aydın Bey ilk karşılaştığımızda ve yakışıklı diye kendisine hitap ettim, buna rağmen çalışmadığım yerden sordu bana soruyu, ben şimdi nasıl cevaplandıracağım bunu?

Efendim, 1982 Anayasası –oradan başlayalım- malum bir darbe anayasası. Hani demin isimlerini zikrettiniz. Ordinaryüs Profesör Sulhi Dönmezer hocamız -dört yıl okudum kendilerinde- İsmet Giritli. İsmet Giritli Hocamız kürsüde anlattılar, belki o yıllarda talebe arkadaşım vardır aramızda, bilmiyorum. Dedi ki: “60 darbesi yapılmıştı, ben de doçenttim. Bizde 2 tane hukuk fakültesi var, biri İstanbul’da, biri Ankara’da. Bizleri bir uçağa doldurdular, Ankara’ya götürdüler. Bir subay çıktı, muhtemelen albay. Böyle bir kürsüde biz oturuyoruz ve dedi ki: ‘Hoş geldiniz. Hadi şimdi gidin, iki saat içinde bir anayasa yapın da gelin.’” Yeminle söylüyorum, aynen hocanın dediğini tırnak içinde naklettim.

Şimdi, bu cunta darbesinin 30 Mayıs 1876’daki cuntanın zihniyetinin de, 27 Mayıs 1960’daki cuntanın zihniyetinin de, 12 Eylül 1980’deki cuntanın zihniyetinin de değişmediği kanaatindeyim. Kendilerini elit, hâkim unsur görüp halkı güdülecek olarak görmek gibi despot bir zihniyet bu, kendini kopuk görmek.

Şimdi, bugün sabah Anayasa Mahkemesinin kuruluş yıl dönümündeydik, oradaydık, biz de davetliydik; lütfetmişlerdi. Aklıma geldi, bendeniz program yapmıştım 1996 veya 1997’de “Anayasa Mahkemesine ihtiyaç var mı?” diye. O yıllara kadar Anayasa Mahkemesi tartışılıyordu çünkü zaman olsaydı daha anlatacağım çok şey vardı. Bizde 60 Anayasası’yla aslında dünyada olan fakat bir darbeyle geldiği için şüpheyle bakılan, korkuyla bakılan iki müessese oldu. İkinci Meşrutiyette ve hatta Birinci Meşrutiyette Senato Âyan dediğimiz Senatodur. Senato var iken 24 Anayasası’nda yok. 61 Anayasası Senatoyu da getirdi ancak yanı sıra kontenjan senatörlüğü denilen bir garabeti getirdi. Hâlbuki, kontenjan senatörlüğü namusuyla kullanılsaydı ülkenin sahasında isim yapmış, istifade edilebilecek... Hani bir ara bizde Türkiye milletvekilliği dendi ya keşke bunlar gündeme gelse ve kullanılsa, oralar doldurulsa ne iyi olur. Bunun gibi Anayasa Mahkemesi de 61’le geldi fakat Anayasa Mahkemesinin gelişi, o zamanlama millette bir kabul etmeme sonucunu doğurdu. Neyse ki zaman içinde yerini ve manasını bulmuş oldu. Bunun gibi getirilen birtakım müesseseler -Sayın Aydın’ın

sorusunu cevaplandırabilmek için bu açıklamayı yapmak zorundayım, süremi aştığımın farkındayım, lütfen saygısızlık olarak kabul buyurmayın- Anayasa'nın o millete verdiği, 1921 Anayasası'nın ve devamının millete verdiği yetkiyi, hakkı cunta milletten alarak... Hani bilmiyorum ki bahsetsem mi? Hadi bir kötü adam olsun burada. Hani filmlerde kötü rol oynayan vardır ya o rolü ben almış olayım. 14 Mayıs 1950'de Demokrat Parti seçimi kazandığında devrin iktidarı, muhalefete düşmüş iktidarının bazı kodamanları dediler ki -aynen söylüyorum yine- "Ne yani? Biz şimdi iktidarı Haso'lara, Memo'lara mı teslim edeceğiz?" O cuntacılar "Haso'lar, Memo'lar" denilen zihniyeti. Bu millete tepeden bakan zihniyeti. İşte bu cumhur ittifakıyla bu milletin kendini, kendi takdir ettiği insanlar inşallah gelmeye devam edecekler. (Alkışlar)

Teşekkür ederim. Alkışlarınızı öpüp başıma koyuyorum çünkü bize göre alkış kalbin dilidir. Gönlünüze bereket.

O getirilen birtakım -isim isim saymayacağım çünkü bugün ile o günü karıştırmamak lazım- müesseseler o Haso'ların, Memo'ların yolunu kesmek maksadıyla getirilmişti. Bilmiyorum arz edebildim mi? (Alkışlar)

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) - Teşekkür ediyorum Ziya Hocam.

Bir başka soru Refik Turan Hocam'a. Ziya Hoca sorar: "Mehmet Akif Ersoy'un Sultan Abdülhamit Han hakkındaki olumsuz düşünceleri, belki bir Mehmet Akif Ersoy da değil, o sıradaki birçok kanaat önderi de yazar da şair de bu Abdülhamit Han hakkındaki olumsuz düşünceleri neden kaynaklanıyor?" diye bir sorusu var.

PROF. DR. REFİK TURAN - Bana göre karşılıklı anlayamama, yoksa fikren, düşünce olarak aynı köke bağlı, tarihe bakışları aynı, geçmişe bakışları aynı, geleceğe bakışları aynı. Bunu Mehmet Akif Ersoy için söylüyorum ama buna rağmen Mehmet

Akif Ersoy da Sultan Hamit'e karşıydı, hani muhalif fikirler serdetti, küçük de olsa faaliyetler gerçekleştirdi. Ben onu biraz da sanatçılık anlayışından kaynaklandı diye düşünüyorum bu konuda çünkü sanatçılarda, kusura bakmasın, içimizde sanatçılar da vardır, biraz aykırılık, farklılıklar vardır ve karşıdaki otoriteye, disipline, hele hele devlet ağırlığına bir tahammülsüzlük her zaman olagelmıştır, kırılğan karakterlerdir. Hani Sultan Abdülhamit'te, Mehmet Akif'te bu var. Yüksek sanatçı bir kere, yani o şiirlerine yansımış, son derece duygusal, en ufak bir kırılmaya tahammülü yok. Biraz önce Değerli Bakanımın da ifade ettiği gibi sadece o da değil, bir moda da var yani Saidi Nursi var, yine, Sultan Hamit'in bizzat kendi harp okuluna kattıkları, Ahmet Muhtar Paşa var yani Aziziye kahramanının oğlu, onu bizzat harp okuluna katmış. Mahmut Şevket Paşa var, onu bizzat kendi harp okuluna katmış. Hepsi karşı saftadırlar, hepsi tabiri caizse en azından onun dostluğuna, el uzatışına ihanet etmişlerdir bu noktada. Hani neredeyse 1908'de Sultan Hamit'i kendi sarayındaki muhafızlarının dışında sokakta pek savunan kalmamış gibi bir durum vardır. Hatta, hani, şöyle bir şey: O da sanatkar bir tarafı var yani belli, bana göre biraz kahrederek gitti yani 1909'da, yoksa yani o otoritede, o başarıda bir sultanın öyle kapıp koyuverip gitmesi de tarihen doğru bir hareket de olmamıştır yani biz hep Sultan Hamit'i takdir ederiz. Hani "Giderken niye böyle yaptı?" diyecek bir harekettir de o yani onun hayatına yakışmamıştır. Burada bunu da paylaşmakta yarar görüyorum.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) - Teşekkür ediyorum.

Bir başka soru, İrem Bilgin sorar Fatma Hocama. Soru şu: Eğer Osmanlı İmparatorluğu yıkılmasaydı, ancak Fransız İhtilali gereği yine milletler bugünkü hâliyle kendi devletlerini kurmuş olsaydı, devletler birliği gibi, bu hudutlarla Osmanlı günümüzde cihan hâkimiyeti kurabilir miydi, dünya gücü hâline gelir miydi veyahut yüzyıl önce savaştan çıktığında devlet idaresi nasıl şekillenirdi?

PROF. DR. FATMA ACUN - Teşekkür ederim önce.

Şöyle cevap vermeye çalışayım: Biz tarihçiler, olsaydı diye pek öyle bir senaryo yazmayız; olmuşlar üzerinden, vakalar, olaylar üzerinden gideriz ve onu açıklamaya çalışırız fakat hani sorudaki gibi öyle olsaydı nasıl bir netice olurdu, bu biraz bizim bakış açımızı renklendirir veya olaya başka bir perspektiften bakmamızı sağlar. Ben şöyle söyleyeyim: Öyle Osmanlı dünya gücü falan olmazdı, hiç zannetmiyorum çünkü Osmanlı bir tarım imparatorluğuydu ve Orta Çağ imparatorluğuydu ve vadesini doldurmuştu. Önce bunu kabul edelim. Ayrıca sanayi inkılabını da iskalamıştı. Yani siz en temel noktaları iskaladığınız zaman böyle

cihanşümul bir devlet kurma, dünya gücü olma, böyle şeyler sadece ham hayal olurdu diye düşünüyorum. Bir Fransız İhtilali'yle dünyaya yayılan milliyetçilik fikirlerini falan da arka plana koyarsanız hiç mümkün olmadığını görüyorum ve tarihte aslında olması gereken

neyse o oluyor gibi geliyor yani bir tarihçi olarak baktığımda ben de zaten olayı bir süreç içerisinde sizlere dikkat ettiyseniz aktarmaya çalıştım ve böyle belli kişiler üzerinden gitmedim dikkat ederseniz bütün süreci. Biraz daha konuşmamın sonuna bağlayamadım aslında, yarım kaldı süre yetersizliği dolayısıyla. Süreçlerin çok hâkim olduğu bir tarih anlayışına sahibim ben. Dolayısıyla yani maalesef bu şekilde cevaplayacağım.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – Hocam “Su akar, yatağını bulur.” diyorsun.

PROF. DR. FATMA ACUN - Yani evet, öyle Hocam, öyle.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – Peki, teşekkür ediyorum.

RAHİM ER - Sayın Bakanım, müsaade eder misiniz...

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – Bir soru da size geliyor.

RAHİM ER - Öyle mi, bana mı geliyor? Peki, onunla beraber...

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – Başkasının sorusuna karışmamak lazım Rahim Hocam yani.

RAHİM ER - Hayır, ilave edeceğim taraflar vardı Hocam.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – Rahim Hocam, şimdi size soru geliyor.

RAHİM ER - Buyurunuz.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – İsmail Okutan soruyor:

“Osmanlı’yı yıkıma götüren -kendi ifadesi yani ben olsam böyle yazmazdım- bir hiç uğruna ölen Enver, Talat ve Cemal Paşa’ya ‘şehit’ dediniz. Neye göre şehit oldular?” Sorusunun böyle bir a şıkkı var.

RAHİM ER - Peki, o soruya cevap vereyim Hocam. Müsaade varsa deminki iki değerli konuşmacıya...

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – Tabii, o serbest, o size Hocam.

RAHİM ER - Onu arz etmek istedim yani o konuda bendeniz...

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – Başkanım öyle der, “Hatibin nasıl konuşacağına ben karar veremem.” der. Hatip istediği gibi konuşur. Söz sizin, istediğiniz gibi konuşun.

RAHİM ER - Estağfurullah, peki efendim. Yani bir saygısızlık yapmak istemem.

Efendim, dinimizde, malumunuz, fıkhıta hüsnüzan esastır. Sonuçta o devre gidip düşünmek lazım. Bir imparatorluk çocuğu olarak doğup da o 5 milyon kilometrekarelerin elden gitmesi, payitahtın işgal edilmesi, vatanın elden çıkması bu insanları savurmuş, savrulmuş insanlar. Hatalar çoktur, günahlar çoktur, şudur budur fakat sonuçta bunlar Müslüman oldukları, Türk oldukları için öldürülmüşlerdir Ermeni teröristler tarafından. Enver Paşa zaten Moskof’a karşı gitmiş, orada bile mücadele vermiştir. Ha, tarihî tabir olarak “Moskof” diyorum. Bugün Özal’dan bu yana, Allah’a şükür, Ruslarla gayet iyi münasebetler içindeyiz ve devam etmesini arzu ediyoruz. Bu uçak krizinde de Putin’i hakikaten televizyon konuşmalarımda da takdir ettim, dinleyenleriniz vardır. Biz elbette ki takdir şeyinde değiliz ama şahsen görüşümüzü ifade ettik, yazılarımızda da var. O, soğukkanlılığını muhafaza etti. Demek ki asıl sebebi biliyordu ve bu komşuluğun hep devam etmesi... Keşke Yunanistan’la da aramızda bir muhalefet olmasa.

Enver Paşa da orada ölmüştür. Bu nedir? “Şehit olmuştur.” derken hüsnüzanda bulunuyorum. Şehit olmamış olması bana bir şey kaybettirmez ama ya şehit olmuşsa? Ahirette hesap var. Burada farklı bir ifade kullandığımda ahirette yakama yapışıp da “Yarabbi, ben bu insandan davacıyım.” dediğinde beni kim kurtaracak? Evet, o öyle.

Şimdi, müsaade buyurulursa diğer değerli konuşmacılara sorulan suallerle alakalı bendeniz de bir iki cümle ifade etmek istiyorum.

Size sorulan Osmanlı...

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) – “Milletler topluluğu şeklinde yaşayabilir miydi?” cümlesi...

RAHİM ER - Ha, evet.

Şimdi, efendim, bakınız, 1989 yılında Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra onlar için de coğrafyanın, vatanın -tabii, kendilerine göre “vatan” diyorlar- elde tutulması, tutulmaması mevzubahis. Fakat Gorbaçov diye zeki bir insan geldi. Gorbaçov baktı ki bu coğrafyayı elde tutamayacağız, onun üzerine kendiliğinden bir kısım yerleri, işte Orta Asya’yı, Balkanları, “peyk” denilen kısımları bıraktı ve şayet doğrudan, kendiliğinden bir parçalanma olsaydı bugünkü Rusya Federasyonu kadar bir coğrafya ellerinde kalamayacaktı. Gorbaçov resen, kendiliğinden o -peyk- tabii olan yerleri bıraktı. Peki, Osmanlı bunu yapabilir miydi? Sultanlar yapabilir miydi? Yapamazdı. Niye yapamazdı? Zira, bizde ana devlet ile sömürge devlet yoktur. (Alkışlar) Bizde Afrin ile Artvin aynı değerdedi, Bursa ile Basra aynı değerdedi. Onun için her taraf eşitti. Biz sömürmeye gitmedik.

Çok hızlı anlatacağım Başkanım ama ne zaman uygun görürseniz bitiririm, sözümü anında bitiririm.

Efendim, tarihçiler derler ki: 1526 Mohaç Muharebesi bir buçuk saatte bitmiştir ve bu bir buçuk saatte Türk ordusu Macar ordusunu imha etmiştir. Malumualiniz imha etmek şu, yok etmek demektir, mağlup etmek başka bir şey; o taraf bu kadar kayıp verir, bu taraf bu kadar kayıp verir ve mağlup olur, imha etmiştir, yok etmiştir.

Gelelim, 1995'lere. Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı, Macaristan'dan bir davet... Mohaç Meydan Muharebesi'nin cereyan ettiği saha Macar devleti tarafından millî park yapılmış, Kanunî Sultan Süleyman Han'ın buraya bir büstü dikilmiş, açılışa da Osmanlı Devleti'nin devamı olan Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı da davet ediliyor. Sayın Demirel, merhum Demirel de gitti ve açılışı yaptı. Bendenize de daha sonra oraları görmek nasip oldu.

Efendim, dört yüz sene sonra, Mohaç Meydan Muharebesi'nden dört yüz sene sonra Macarların şöyle bir araştırma yapma ihtiyaçları olmuş, demişler

ki ilim adamlarına: “Bir araştırma yapın bakalım; Türkler burada ne kadar kaldılar, ne yaptılar, ne aldılar, ne götürdüler, ne getirdiler?” Rapor hazırlanmış. Madde 1: Türkler burada yüz elli iki sene kaldılar. Doğru, biz orada yüz elli iki sene kaldık. Madde 2: 1 götürmüşler, 3 getirmişler. Madde 3: Bizim dilimize, dinimize, örfümüze, ananemize, tarihimize karışmamışlar. Devrin şartları icabı eğer buraya Türkler gelmeseydi, Almanlar gelecekti, bizi asimile ederlerdi ve bugün tarihte Macar milleti diye bir millet, Macar devleti diye bir devlet kalmazdı. O görmek nasip oldu dediğim gün gittiğimde bir arkadaşımınla beraber, Budin’deyiz, geziyoruz, ilkokul çocukları, başlarında hocalar dikkatimizi çekti, gittik, baktık, bir Osmanlı mezarı yerde, etrafında Macarca ve Osmanlıca bir yazı var. Son Budin Valimiz Arnavut Abdurrahman Avni Paşa’nın kabri. Arnavut Abdurrahman Avni Paşa o yüz elli ikinci yılda yani Budin düştüğümüzde ve elimizden çıktığında, nazlı Budin, çarpışa çarpışa orada ölmüş, “Gelen düşman bizden fazla, buyurun anahtarı, haydi bize eyvallah.” dememiş, çarpışa çarpışa orada ölmüş. Peki, Macarlar ne yazmışlar o mezar taşına? Bu hadiseyi yazmışlar ve son cümle şu: “Yiğit düşmandı, rahat uyusun.” Bunu burada keseyim.

Efendim, diğer soruya gelince, şimdi, geçen gün daha tartışmalar varken on beş gün ancak oldu zannediyorum, bendeniz Türkiye gazetesi sütunumda bir yazı kaleme aldım, dedim ki İstiklal Marşı’mız gibi bir abide şiiri yazmış olan merhum Mehmet Akif keşke halifeyi Müslimin, Türklerin hakanı ve Müslümanların halifesi bir sultana, devlet reisine bu ifadeleri kullanmasaydı, bu yanlış yapmasaydı. Bu bir yanıştır, bu bir vahim hatadır ve tövbe etmemiştir Mehmet Akif. Buna dair, tövbe ettiğine dair hiçbir yazı görülmemiştir, keşke bir yerlerde çıksa, temenni ederim. Ama bir tarafta İstiklal Marşı’mız vardır, öbür tarafta sultana karşı yaptığı büyük vahim hatalar vardır. Ne gibi? Tıpkı Tevfik Fikret gibi. 1905 yılında Belçika’dan gelen Ermeni teröristlerin Abdülhamid Han’a cuma selamlığında -işte malum hadise- darbe, öldürme teşebbüsü üzerine ne dedi Tevfik Fikret? “Ey yaman avcı, tuzağını kurdun, attın ama hayıf ki vurmadin.” Ya bu toprakların havasıyla beslenen, ekmeğiyle beslenen, suyuyla beslenen, nimetiyle beslenen bir insanın, bir vatandaşın kendi devlet reisine, kim olursa olsun, kullanacağı bir ifade midir? O onu kullandı, bu bunu kullandı. Bir başka şey daha var: Tevfik Fikret’in oğlu Haluk’un Londra’da Hristiyan olup, gidip Amerika’da da papaz olduğunu hepimiz biliriz. Ama biz tarihimizde her şeyimizle yüzleşmeliyiz, hesaplaşmalıyız. “Kardeşim yaptı hatayı, onu

gizleyeyim; babam yaptı, gizleyeyim ama falan yaptı, onu ilan edeyim..." Şimdi, Haluk'un bu akıbeti biliniz.

Birçoğunuzun cebinde 50 lira vardır. 50 liralara arkasında -2009 yılında o resim kondu- Fatma Aliye Hanım'ın; bizim bütün Osmanlı -altı buçuk asır- içinde yetişmiş en muhteşem, en büyük ilim ve devlet adamlarımızdan, Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye gibi büyük abidevi bir eseri, devletin tarih sahnesinden -ben "Osmanlı yıkıldı." sözünü çok sevmiyorum- çekilmesinden elli sene kadar önce Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye diye bir hukuk abidesini ortaya koyan o muhteşem ve mübarek ilim adamı Ahmet Cevdet Paşa; Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı Fatma Aliye Hanım'ın resmidir o resim. Devirde öylesine bir Batı hayranlığı vardır ki, öylesine yaman bir Fransız hayranlığı vardır ki inanılmaz; bugün anlaşılması ve anlatılması çok zor. Fatma Aliye Hanım kızını İsmet Hanım'ı Dame de Sion lisesine verir; kız burada Hristiyan olur ve Paris'e gider, rahibe olur.

Teşekkür ederim.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) - Evet, teşekkür ediyorum.

Sorumuz Fatma Hanım'a: "Millî hâkimiyet" ile "millî bağımsızlık" kavramlarının farkı nedir? Tanzimat sonrası Osmanlı'dan kopan Yunan ve Bulgar monarşileri, halklarına millî hâkimiyet getirmiş midir? Soru böyle, artık nasıl anlaşılırsa...

PROF. DR. FATMA ACUN - Anladığım kadarıyla açıklamayı çalışayım.

"Millî hâkimiyet" milletin iradesinin tecelli etmesidir, milletin hâkim olmasıdır. "Millî bağımsızlık" ise milletin bağımsız olmasıdır; yani, yabancı bir ülke olur, başka bir otorite olur, onun boyunduruğunda olmaması durumudur, bu şekilde açıklayayım. Diğer türlü, Bulgar ve Yunanların durumuna gelince, bunların doğrudan, hemen Osmanlı'dan kurtulduktan sonra, Osmanlı idaresinden ayrıldıktan sonra öyle demokrasiyi en ideal hâliyle uyguladıkları ve milletin iradesinin tam anlamıyla Meclis üzerinden tecelli ettiğini de söyleyemeyiz tabii ki.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) - Peki, teşekkür ediyorum.

Refik Turan Hocam'a Alexander Sotniçenko soruyor: "Tarihsel egemenlik kavramı için çok konuştuk ama 21'inci yüzyılda 'egemenlik' kavramı nasıl değişiyor? Türkiye, geleneksel Jean Bodin teorisini kabul eder mi?"

Buyurun.

PROF. DR. REFİK TURAN - Geleneksel Jean Bodin teorisini çok bilmiyorum yani işin gerçeği, geleneksel olmasına rağmen.

Tabii, “tarihsel egemenlik” kavramı şöyle: 20’nci yüzyılda devletler bloklaşmaya doğru gitti; bloklaşmanın altında birtakım özerk yönetimler ortaya çıktı, bunlardan biri Avrupa Birliğiydi. Tabii ki, Avrupa Birliği yeni sistemiyle, getirmiş olduğu yeni prensiplerle bir kere “egemenlik” kavramında bir değişikliği hedefledi. Mesela, “tahkim” denilen bir üst kanun var yani, belki doğrudan ekonomiyi ilgilendiriyor ama “millî egemenlik” kavramı açısından değerlendirilmesi gereken ve tartışılması gereken bir husus. Biz de girdik, yani Türkiye Cumhuriyeti devleti de girdi tahkime. Tamamıyla Avrupa Birliği normları çerçevesinde çıkmış bir üst kanun tahkim ve bu çerçevede, dünyanın diğer bölgelerinde de bir Asya Pasifik, bir de NAFTA diye üç blok hedeflendi. Bu bloklara iki tane daha blok ilave edilmek istenmişti, deneme yapıldı, belki bu projeler ortadan kalkmadı, biri Büyük Ortadoğu Projesidir birisi de Çin. Yani Çin kendi başına bir blok oluşturuldu. Dünyanın diğer yerleri henüz daha bloklara dâhil edilmedi. Bütün bunlar da mevcut 20’nci Yüzyıldaki o egemenlik kavramından ayrı bir yeni egemenlik kavramının getirildiği gözleniyor. Ancak bugün NAFTA’da Avrupa Birliği de istenilen seviyeye gelişme göstermiyor. Yani bakalım bu nerede bitecek, ulus devletler henüz köşelerine çekilmediler, hatta hatta yer yer canlanmalar var ve herkes belki kendi anayasasına çekilecek, diğer üst anayasaya eyvallah diyecek yani görünen o.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI İSMET YILMAZ (Sivas) - Teşekkür ediyorum.

Son soru da bana sorulmuş. Özü de şu: “Fulbright gibi eğitim anlaşmaları yapmak millî egemenliğe aykırı değil midir?” diye bir soru var.

Yurt Dışı Türkler diye bir kurumumuz var. Yurt Dışı Türkler kurumumuz, şimdi sitesi de var “Türkiye bursları” diye, açıkta. Hemen baktım, bu arkadaş bu soruyu sorunca. 2016 yılında 172 ülkede talepte bulunmuşuz. “Lütfen bize başvurun öğrenciler, biz size burs vereceğiz, Türkiye’de okuyacaksınız.” demişler. Dünyanın dört bir tarafından 172 ülkeden 122 bin başvuru olmuş ve 16 bin kişiye de başvurmuşuz. Yani dünyada yaşıyoruz. Diyor ki bir ülke: “Benim ülkemde size eğitim vereceğim, başvurursanız eğitim veririm.” Kendinize hak olarak gördüğünüzü başkasına niye hak görmezsiniz? Komutaya

falan gerek yok. O kadar, sen bugün bir yılda 16 bin öğrenciye burs veriyorsun bu senin ülke için hak ama diğer ülkenin sayısı çok az, gerçekten çok az ,binler bile değil yani ve o komisyonda Türkiye de var. Gel beraber bakalım diyerek. Dolayısıyla da biz olmasak dahi Amerika'daki büyükelçilik "Bana başvuran kişilere ben ilave eğitim vereceğim." dediğinde başvuruyu engelleyebilir misin? Demokratik ülkede bir şey var mı? "Gelin Amerika'da eğitiyorum." dediğinde yine bir şey var mı? Çıkışını engelleyecek misin? Pasaportunu vermeyecek misin? Eğitim almasını engelleyecek misin? Dolayısıyla da yani bu anlatıldı. Ben de biliyorum da nasıl anlatıldığını, anlatıldığı kadar, ifade edildiği kadar burada bir sakınca yoktur, onu çok net olarak söyleyeyim, oldu mu. Eğitimidir, insanımızı değerlerle yetiştirmişseniz gönderin, Demirel de gidip o eğitimi alıp gelmiştir, Ali Babacan da gidip o eğitimi almıştır, bildiğimiz, bilmediğimiz daha birçok kimse de eğitim almıştır. Dolayısıyla bu eğitim herhâlde en az korkulan husustur diye düşünüyorum, millî egemenliğe de bir tehdit değildir, onu söylüyorum. (Alkışlar) Ben tekrar buradaki panelistlerimize, katılımcılarımıza sonsuz teşekkür ediyorum.

Şimdi, sözü sözün sahibi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İsmail Kahraman'a bırakıyorum.

Buyurun Muhterem Başkanım. (Alkışlar)

TBMM BAŞKANI İSMAİL KAHRAMAN – Hepinizi hürmetle selamlıyorum.

Bu geç vakte kadar sizleri tuttuk. Şimdi diyorsunuz ki: "Ne kadar çabuk bitirirse o kadar çabuk gideriz." Ben de öyle yapacağım zaten, elimden geldiği kadar. Önemli bir mevzu, mühim bir mevzu. Egemenliği bu ay için seçmemizin sebebi 23 Nisan Egemenlik Bayramı ve Çocuk Bayramı olmasıydı. Egemenlikte de çok sıkıntı çektik. Halkın ne kadar gücü var, ne kadar yetkisi var; halk ne kadar idareye hâkim; demokrasiden bahsediliyor, orada "demos kratos" halkın iktidarı demek, acaba bizim iktidarımız mı bu gibi sıkıntılarımız oldu. Eskiden beri bu kavga sürer gelir. "1215 Magna Carta" dedi değerli hatibimiz, eskiden beri devam eden, devlet ile vatandaş arasındaki sıkıntının ifadesidir; yetki kimde?

Çok değerli fikirler serdedildi, çok teşekkür ediyorum, tebrik ediyorum. Sözün esas sahibi, yönetimi idare edende, idareyi yapanda, yönetimi yapanda, Sayın Bakanımızda da...

Egemen olmayan devlet olmaz, her devletin egemenliği olacak. Yetkisiz devlet varsa o zaman devlet yoktur, anarşi vardır. Anarşinin olduğu yerde ne

devlet olur ne huzur olur. Devlet varsa, egemenliği olacak ama egemenliğinin de hududu olacak. İşte o hududu demokratik ilkeler, Anayasa'da konular ilkeler belirliyor. Onun ezildiği, aşıldığı, çiğnendiği zamanlar oldu; eziyet çektiğimiz dönemler oldu.

Ülkemizde ilk Meclis 1876 Kanuni Esasi'siyle toplandı. Demek ki yüz kırk... Esasında demokrasi Türkiye'de 14 Mayıs 1950'de başladı, ondan önce yok, kâğıtta. Araya 60 girdi, 71 girdi, 80 girdi; kesintiler de var, tam demokrasiyi yaşayamadık, egemenlik halkın tam manasıyla olmadı. Lütfen, tevfiik buyurunuz, 1982 Anayasası -61 de öyle- birinci fıkrasında hürriyeti verir, ikinci fıkrasında "ancak", "şu kadar ki" hemen tahdidi koyar; yok, gerçekte yok.

Bir de işin manevi tarafı var. Hâkimiyet, bir kere, öncelikle, manevi yönden bakarsak, Cenab-ı Hakk'a aittir, mülkün sahibidir. Bizim "hâkimiyet" dediğimiz, millette olması gerektiğini söylediğimiz, beşerî manadadır. Elbette ki millet külli irade yanında değil, cüzi irade olarak hâkim olmalıdır, onun isteği yerine getirilmelidir, idareye hâkim olmalıdır, hesap sorabilmelidir. Bu yüzden biz, hâkimiyetin millette olduğunu iddia ederiz, kabul ederiz, yerleşmiş olmasını da isteriz. Herhangi bir silahlı gücün, herhangi bir cuntanın, herhangi bir grubun elinde hâkimiyetin olmasını kabul edemeyiz. Hâkimiyet, millette olacak ve millet kendi seçimini yapacak ve tercihini yapacak. Bu, elinden alınmamalı. Elinden alındığı zamanlar oldu ve darbeler oldu.

1950'de demokratik hayat başladı, sonra 1960 darbesi geldi. 1960'a "ihtilal" diyenler var, 1960 da ihtilal değildir, 1980 de ihtilal değildir. İhtilal ile darbe farklıdır. İhtilaller hukuki, siyasi, ekonomik, bütün sistemi değiştiren hadiselerdir; 1789 Fransız İhtilali gibi, 1917 Bolşevik Rus İhtilali gibi. Bizde de 1908'deki değişiklik de bir ihtilaldir, 1923 de bütün sistemi değiştirmiştir. Darbe olan, 1960'tır. Darbe olan, 1980'dir. Darbe teşebbüsleri de oldu. 1960'tan 2016'ya kadar on altı yıl içinde tarihimizde 16 tane darbe, darbe teşebbüsü açığa çıkmış veya çıkmamış hareket vardır. 15 Temmuz 17'nci darbe teşebbüsüdür. Kimi gizli kaldı, kimi açıktan oldu. 1960 darbesi oldu. 22 Şubat 1962 bir Talat Aydemir oldu. 21 Mayıs 1963 Talat Aydemir oldu. 1971'de 12 Mart oldu. 9 Mart hadisesi oldu. 12 Eylül hadisesi var. 27 Nisan muhtırası var. Gün ışığı, ay ışığı, Jüpiter'in ışığı, neyse, bir sürü isimlerde olan hareketler ve kıpırdanmalar var. 17'ncisidir bu 15 Temmuz ve şunu hep ısrarla, inanarak söylüyorum: Türkiye'de darbeler dönemi 15 Temmuz 2016 tarihinde bitmiştir. (Alkışlar) Millete rağmen hiçbir hareket yapılamaz. Millete dayanmayan hiçbir hareket muvaffak olamaz, kendini sahneye koyamaz.

Millet fevkalade uyanık bir hâdedir, şuurlu bir hâdedir ve millet asla yanlış propagandalara kapılmamaktadır. Bir sual sordu arkadaşımız, zannediyorum Sayın Elif Doğan Hocamıza sordular, “Akif niye Abdülhamit’e karşıydı?” diye. Çünkü o gün bugünkü basın yoktu, o gün bugünkü karşı fikirlere uyanık tutacak bir ortam yoktu. Bugün basın var, televizyon var, halk ne olduğunu biliyor. O günün havası içerisinde Abdülhamit’e o kadar karşı oldular ki, arkasından da o kadar pişman oldular ki. Hepsi pişman oldu, tamamı. Ne diyor Rıza Tevfik? “Gelsin, cesedin gelsin başımıza gene iyidir.” diyor. İstimdat, Sultan Hamit’ten istimdat.

Velhasıl biz de darbeler dönemini geçirdik. Demokrasi, hâkimiyet meselesi her zaman çok konuşulur oldu ama inşallah giderek Türkiye daha bir hürriyet havasına kavuşacak.

Bizim kırılma noktamız -benim naçiz kanaatimi söylüyorum çünkü kırılma noktasından birkaç bahis oldu- 16 Ağustos 1838’dir yani Balta Limanı

Anlaşması'dır. Bizi perişan etmiştir. Minik Mustafa Reşit -ona "Büyük Mustafa Reşit" derler. Stanford, Büyük Britanya elçisiyle Balta Limanı'ndaki yalısında dört gün süren müzakerelerden sonra imzaladığı Balta Limanı Anlaşması'yla dünyanın en güçlü devletini çok kötü bir duruma düşürdü. Bir sual sordunuz değerli Hoca Hanımefendiye "Osmanlı eğer yaşasaydı ne olurdu?" diye. Osmanlı'nın bir tarım devleti olduğunu kabul etmiyorum. Osmanlı bir sanayi devletiydi, çok ileri sanayisi vardı, hele tekstilde. İngiltere Kraliçesi bizim basmahaneye casuslarını gönderdi "Bu kök boya nasıl oluyor da hiç çıkmıyor?" diye.

Almanya'dan bize gelip işçi olarak müracaat edenler ve işçi çalışanlar var. Sendikal hareketler bizde çok önceden başlamıştır. Selanik'te liman işçileri ilk grevi yapmıştır. Sanayi hayatına girdik. Bizim bıçak, kılıç sanayimiz, silah sanayimiz, top sanayimiz... Abdülhamit döneminde donanmada dünyanın birincisiyiz. Onu önlemek için bizi harbe soktular ve önlediler. Ve biz dışarıdan borç almazdık. Onun sebebi Balta Limanı oldu. İthalatta yüzde 5 vergi, ihracatta yüzde 12. İngiltere istediği limana, istediği yere malı indirir –eskiden indiremezdi- istediği yerde ticaret yapar –yapamazdı, Osmanlı tebaasına aitti- istediği malın da Türkiye'ye ihraç edilmesine müsaade etmek zorunda değildi; öyle değildi. Borçlandık, vergiden olduk, paraya muhtaç olduk ve istikraz yaptık. Borçluluğa bir girdin mi -borca giren emir alır- kötüleştik. Osmanlı tarihini, tarihimizi iyi okumak durumundayız. Demokrasiyi de incelerken gene demokrasi tarihini de iyi bilmek durumundayız tabii.

Evet, 14 Mayıs 1950'de Demokrat Parti geldiğinde sloganı –eli böyle- "Artık yeter"di. "Yeter, Söz Milletindir." Yani milletin sözü yok. Hangi Başbakanı, Saraçoğlu muydu? "Ne bağılıyor bu gençler?" "İşte, komünizm istiyorlar." "Komünizm lazım olsa biz getiririz, bunlara ne oluyor? Bunlar okumaya devam etsinler." Hâkimiyet, doğrudan doğruya idare edenlerin elinde. Hâkimiyet millette değil. Demokrasi 1950'de başlıyor, 1920, 1923'ten sonra demokrasi hadisesi yok. Zaten milletvekilleri verilen listeyi getiriyor, sandığın önüne koyuyorlar, açık rey veriyorsunuz, herkes görüyor. Tasnif valinin odasında. Açık oy, kapalı tasnif ve listenin bir adresi yok. Şimdi arkadaşlarımda bir heyecan var. Arkadaşlarım diyorum çünkü benim öyle bir durumum mevzubahis olmadığı için. Liste ne olacak, kim gelecek? Ne kadar güzel bir şey. İşte hâkimiyet bu, herkesin fikrini kabul ettirebilmek için gayret etmesi. Eskiden öyle değil, liste geldi mi; geldi, al oraya koy.

Ben, Tahsin Banguoğlu'na büyük hürmet gösteririm, Sayın Bakanımın Millî Eğitim Bakanlığını yapmış kişilerindendir, seleflerindendir. Kendisi Bingöl Milletvekili. Bir gün "Hocam, Edirnelisiniz, Bingöl milletvekilliğinde ne işiniz vardı?" dedim. "Bingöl'de boşluk varmış, beni oraya, Bingöl'e koydular." dedi. "Peki, Bingöl'e gittiniz mi?" dedim. "Ayıp olmasın diye bir kere gittim. En yakın kazasına gidiyordum, yol o kadar bozuk ki iki saat gittik, gittik, birkaç kilometre oldu, döndüm geriye, bir daha da gitmedim." dedi. Buna "halkın egemenliği" denmez. Halk, 1950'den sonra egemen olma noktasına gitmiştir ve olmalıdır, halkın sözü olmalıdır yani "Millele rağmen millet için." lafı çok yanlış bir laftır, millet ne istiyorsa onun yapılması lazımdır.

Efendim, bir de şunu ifade etmek isterim: Bizi yıkan, perişan eden Birinci Cihan Harbi'dir; kendimizi toparlayamadık, yeni topladık elhamdülillah. Gene önümüzü kesmek istiyorlar, gene Abdülhamit'e yapılan propagandalar gibi propagandalarla karşılaşıyoruz. 1950'de, hatırlayın, Menderes için, tam uçuşa geçiyor Türkiye, "take off" noktasında, kalkacak uçak, durdurulduk ve 3 kişi idam edildi. Katil, el katil, kanlı eller var. Bir Başbakan, bir Maliye Bakanı, Dışişleri Bakanı asıldı. Oysa 1950'de millî gelir 435 liraydı, 1960'ta 1.690 liraydı. Tek bir baraj Çubuk'ta vardı, 19 baraja çıktı. Liman yoktu, 11 liman oldu. Rafineri yoktu. Yol patika. Rize-Erzurum arası kara yolu yok, tren yolu yok. Biz yürüyerek iniyorduk. 90 kilometreyi iki gün, bir gecede alıyorduk 1950'ye kadar. Niye geç kaldık, geri kaldık? Çünkü yıkım yedik, harpte bütün yetişmiş beyinlerimiz gitti. 29 milyon nüfusumuzun yüzde 10'unu Birinci Cihan Harbi'nde Almanların yanında harbe soktuk, 29 milyonunun yüzde 10'unu, 2 milyon 900 binini. Ziraat durdu, çalışan güç kalktı, dışarıya muhtacız, Avrupa'dan tren yoluyla geliyordu ikmalimiz, Karadağ harpten çekildi, o da kesildi, İstanbul'da, Konya'da, Selanik'te, Bağdat'ta, Beyrut'ta cesetleri topladılar açıklıktan ölmüş insanlar diye. Ekmek yok, elektrik yok, İstanbul'da elektrik yok; gaz lambasına geçildi, gaz bitti, muma geçildi, mum bitti, çıraya geçildi ve bizi perişan eden hadiseler, biri bu Balta Limanı Anlaşması, 16 Ağustos 1836, biri Birinci Dünya Harbi. Hiçbir vatan evladı, hiçbir idareci bilerek vatanının satışına girmez, hain olamaz, geminin içinde çünkü ama yanlış yapma var, yanlış, yanlışları bilmek de ve anlatmak da yanlış bir hadise değil, tarihten ibret alacağız.

26'ncı dönem artık bitiyor. Dönemler hep devam edecek. Halkın hâkimiyeti hep artacak, Türkiye hep ileriye doğru gidecek, menfi propagandalar, kötülerler inşallah makes bulmayacak. Tenkidin müspeti elbette ki elzem ama yıkıcı olanı iyi bir şey değil. Müspet tenkitlerle birbirini ikaz ederek kardeşane yürünecek. Bendeniz evvelsi günkü toplantıda Mecliste her zaman inandığım bir durumu söyledim; partiler parmaklardır, parmakların isimleri var: Baş parmak, işaret parmağı, orta parmak, yüzük parmağı, serçe parmağı. Çocuklukta bize onu öyle demezlerdi: Baş parmak, paşa parmak, gül ağacı, gül pabucu, küçük bacı; gülerdik o zaman. Şimdi A partisi, B partisi, C partisi, D partisi, E partisi; olabilir farklı ama hepsi bilekte birleşirler, biz bütünü, bu şuur yerleşmeli bize. (Alkışlar) Biiznillah yerleşecek. Biz öyle bazılarının dediği gibi değiliz; zekası üstün, kabiliyeti yüksek öyle bir milletiz biz. Buluşlarımız var, gelişmemiz var, intibak kabiliyetimiz var. Bakın Anadolu'nun önu açıldı, üniversiteler yapıldı, bak neler çıkıyor bizim içimizden, daha da çıkacak inşallah, daha iyiye gidilecek. ..geldiğinde çok daha iyi hizmetler yapacak. Ben Mecliste helallik verdim de gene de helallik istiyorum ama sade vermek değil, birbirimize hakkımızı helal edelim, yeni dönem inşallah çok daha güzel toplantılar da yapar. Biz böyle bir gayrete devam ettik. Bu cuma günü de yine İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda konuşmalarımız olacak. En büyük silah, silah demeyim, reçete konuşmaktır. Ben konuşurum, meramımı anlatırım, karşımdaki konuşur anlatır, belki o haklıdır. Bizim Karadeniz'de eskiden çok adam öldürülüyordu. Şimdi iyice azaldı, neden? Lügatimizdeki kelime çoğaldı, sözlüğümüzdeki kelime sayısı arttı, meramımızı ifade ediyoruz çünkü. Derdimiz meram ifade etmek, meramımızı ifade edeceğiz.

Efendim, sizlere Sayın Bakanım, Sayın Hocam, sayın kadim dostum ve siz değerli davetliler, hazır bulunanlar sizlere en derin hürmetlerimi sunuyorum. Bu faaliyetlerde emek veren arkadaşlarıma, başta beraber mesai arkadaşlığı yapmakta müftechir olduğum Ahmet Aydın Bey'i ve kadrosunu tebrik ediyorum, teşekkür ediyorum. Allah'ın selamı, rahmeti üzerimize olsun ama bir temenniye tabii söylememiz lazım: Ramazan geliyor, Ramazanınız mübarek olsun. Bütün her günümüz bayram olsun. Allah'ın selamı, rahmeti, bereketi üzerimize olsun. (Alkışlar)

SUNUCU - Sayın Başkanım, müsaadeniz olursa Oturum Başkanı ve konuşmacılarımıza hediye takdimi yapacağız. Yıldız Porselende üretilen hediyelerimizi takdim etmek üzere Ahmet Aydın Bey'i Sayın Bakanımıza hediyesini takdim etmek üzere buraya davet ediyorum, buyurun efendim.

Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterimiz Seyfullah Hacımüftüoğlu Bey'i hediye takdimi için sahneye davet ediyorum efendim.

Yargıtay Başsavcı Vekilimiz Sayın Halil Adıgüzel Beyefendi'yi hediye takdimi için sahneye davet ediyorum efendim.

15 Temmuzun yiğit hanımefendisi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kâtip Üyesi ve Balıkesir Milletvekili Sayın Sema Kırıcı Hanımefendi'yi sahneye davet ediyorum efendim.

TBMM BAŞKANI İSMAİL KAHRAMAN – Efendim, Sema Hanım için söylemek istiyorum. Kadınlarımızın ne kadar cesur olduğunu 15 Temmuz gecesi gördük. Sema Hanım'ın 19 yaşında oğlu var, üniversiteye kaydolmuş. (Alkışlar) “Evladım, gidiyoruz; Meclise gideceğiz çünkü bir darbe teşebbüsü var, şehit olmaya gidiyoruz. Abdestini al, 2 rekât sefer namazı kılalım, doğru Meclise gidiyoruz.” Öyle geldi bu Sema Hanım, o bir Nene Hatun. (Alkışlar)

SUNUCU – Efendim, toplu bir fotoğraf çekirmek için lütfen buyurun.

Değerli katılımcılar, Meclis Sohbetlerinin 3'üncüsü olan “Millî Egemenlik” konulu Meclis Sohbetlerinin sonuna geldik. Tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

Hayırlı akşamlar dileriz.

Kapanma Saati: 22.44

25 NİSAN 2018
MECLİS SOHBETLERİNE AİT
HATIRA FOTOĞRAFLARI

Soldan: 25. Dönem TBMM Başkanı ve Millî Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz, Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Refik Turan, Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fatma Acun ve Gazeteci-Yazar Rahim Er

Soldan: 25. Dönem TBMM Başkanı ve Millî Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz ve TBMM Başkanvekili Ahmet Aydın

Soldan: Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Seyfullah Hacımüftüoğlu ve Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Refik Turan

Soldan: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Halil Adıgüzel ve Prof. Dr. Fatma Acun

Soldan: TBMM Kâtip Üyesi Sema Kırıcı ve Gazeteci-Yazar Rahim Er

TBMM Başkanı İsmail Kahraman

MECLİS SOHBETLERİ

(ŞUBAT-MART-NİSAN 2018)

